תלמוד בבלי · אחרונים · תורת חיים

תורת חיים על שבועות

רבי אברהם חיים שור

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תורת חיים על שבועות

רבי אברהם חיים שור

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תורת-חיים-על-שבועות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ראשון - שבועות שתים 4
דף ב 4
דף ג 5
דף ד 6
דף ה 9
דף ו 11
דף ז 16
דף ח 17
דף ט 18
דף י 20
דף יא 20
דף יב 22
דף יג 22
דף יד 24
פרק שני - ידיעות הטומאה 25
דף טו 26
דף טז 28
דף יז 29
דף יח 30
דף יט 31
דף כ 32
פרק שלישי - שבועות שתים 32
דף כא 34
דף כב 34
דף כג 37
דף כד 39
דף כה 41
דף כו 42
דף כז 43
דף כח 45
דף כט 46
דף ל 48
פרק רביעי - שבועת העדות 48
דף לא 49
דף לב 50
דף לג 52
דף לד 54
דף לה 56
דף לו 57
דף לז 59
פרק חמישי - שבועות הפקדון 59
דף לח 61
פרק ששי - שבועת הדיינין 63
דף לט 63
דף מ 67
דף מא 68
דף מב 70
דף מג 72
דף מד 73
דף מה 75
פרק שביעי - כל הנשבעין 75
דף מו 76
דף מז 78
דף מח 79
דף מט 80
פרק שמיני - ארבעה שומרין 81

פרק ראשון - שבועות שתים

דף ב

שבועות שתים כתבו התוספות הא דלא פתח הך מס' כל כינויי שביפות כדפתח נדרים ונזיר וכו' בריש נדרים כתבו התו' משום דבשבועות ליכא ידות שבועות לכך לא חש להזכירם דהתם בנדרים ונזיר קחשיב כינוים וידות:

מראות נגעים שנים הא דלא קתני מראות הנגעים בה"א כדקתני ידיעות הטומאה יציאות השבת משום דטומאה לאו בידיעות תליא וכן שבת לאו ביציאות תליא אבל נגעים במראה תליא מילתא דשאת וספחת ובהרת מיני מראות נינהו כדלקמן וכל שאין לו מראות הללו לאו נגע הוא אלא שחין בעלמא לכך לא שייך למיתני מראות הנגעים כיון דנגעים גופייהו הן הן המראות את שיש בהן ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם בינתים וא"ת אמאי מפרש מילי דידיעות ברישא והדר מפרש שתים שהן ארבע בפרק ב' ובשבועות מפרש שתים שהן ארבע ברישא בפ' שלישי והדר מפרש מילי דשבועות כמו שכתבו התו' לקמן וי"ל דכיון דאיצטריך לפרוטי ידיעות תחילה כדאמר לקמן איידי דזוטרין מילייהו פסיק שרי להו והדר תני שבועות דנפישין מילייהו לכך מפרש מילי דידיעות ברישא דאי הוה מפרש שתים שהן ארבע דידיעות ברישא היה צריך לפרש נמי שתים שהן ארבע דשבועות בתר הכי מיד דכיון דקאי לפרושי שתים שהן ארבע דקתני רישא לא שייך להפסיק ולמיתני ביניהו מילי דידיעות ברישא ובתר הכי מפרש שתים שהן ארבע דידיעות ודשבועות בלי הפסק והדר קתני מילי דשבועות:

פתח בשבועות ומפרש ידיעות הטומאה מעיקרא הוה ליה לסדר הא דקאמר בתר הכי שבועות שתים שהן ארבע שתים שאוכל ולא אוכל וכו' והך פירכא הוה ליה לסדר לקמן בפיסקא דאת שיש בהן ידיעה בתחילה וכו' כסדר המשנה וי"ל דאהא דמשני שבועות ידיעות דגבי הדדי כתיבין וכו' פריך דאי לאו הך שינויא איכא למימר דידיעות הטומאה שתים שהן ארבע נמי תני הכא איידי דתני שבועות כמו שבת ונגעים ואיידי דתני הכא ידיעות שתים שהן ארבע תני נמי הכא מילי דידיעות איידי דאיידי וכיון דידיעות ומילי דידיעות לאו עיקר נינהו בהאי מסכתא אלא איידי בעלמא לכך מפרש להו ברישא דפסיק שרי להו בדבר שהוא טפל ומתיר התנא עצמו מהן ונפטר מהן תחילה ובתר דשרי להו חוזר לעיקר המסכתא ומילי דשבת ונגעים דנפישין ואית בהו כדי מסכתא לכך קתני להו לכל אחד במסכתא באפי נפשיה אבל ידיעות דזוטרן מילייהו ולית בהו כדי מסכתא לכך תני להו הכא איידי דקתני ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע אבל השתא דקאמר דשבועות וידיעות תני להו גבי הדדי כיון דגבי הדדי כתיבן ודמיין להדדי א"כ ידיעות

עיקר נינהו הכא כמו שבועות לכך פריך פתח בשבועות ומפרש ידיעות ומשני דאע"ג דידיעות נמי עיקר נינהו אפ"ה כיון דזוטרין מלייהו פסיק שרי להו:

דף ג

פתח בשבועות ומפרש ידיעות כתבו התוספות וליכא למימר דמינה דסליק מפרש ברישא דהא ממראות נגעים סליק. ועוד נראה דלא שייך למימר במאי דסליק פתח אלא כי ההיא דבמה מדליקין ובמה אין מדליקין אין מדליקין וכו' במה טומנין ובמה אין טומנין אין טומנין וכו' במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה לא תצא וכו' כדאיתא בריש נדרים דהנך כולהו פירושא קמפרש לה למאי דתני מעיקרא לכך זימנין דמפרש ההוא דסליק מיניה ברישא אבל הכא מילי דידיעות מילתא אחריתא הוא ולאו לפרושי למאי דתני מעיקרא לכך פריך ליתני דיני דשבועות מעיקרא כיון דפתח בשבועות:

קסבר רבי ישמעאל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו כתבו התוספות פירוש ולית ליה דרבא אלא דריש לשוא לשוא שני פעמים אם אינו ענין לשבועת שוא תנהו ענין לשבועת שקר וכו' ולא משמע כן מדנקט סתמא קסבר רבי ישמעאל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו משמע דבכל התורה כולה ס"ל הכי כדפי' רש"י ז"ל ועוד דא"כ מאי קאמר בסמוך אילימא הא סתמא דתנן אבל המותיר בטהור וכו' והא איכא למימר דהנך סתמי לא פליגי אהדדי דבשבועות סתם לן דלוקין אלאו שאין בי מעשה משום דדריש לשוא לשוא אבל אם בעלמא ס"ל דאין לוקין ולכך נראה דהא דמשני קסבר רבי ישמעאל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו בכל התורה כולה קאמר כדפירש רש"י ומה שהקשו התוספות דאמאי מייתי מילתא דרבא אדרבא הוה ליה לאתויי מלתא דרבי יוחנן דאמר לשוא לשוא ב"פ וכו' ודריש מיניה ר' ישמעאל בין אוכל ולא אוכל בין אכלתי ולא אכלתי ולית ליה דרבא נראה דלאו קושיא היא דודאי למ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ולא דריש לשוא לשוא שתי פעמים אם אינו ענין וכו' אלא לשום דרשה אתיא לדידיה ודאי לית ליה דרבא אבל למאן דדריש לשוא לשוא שתי פעמים אם אינו ענין לשבועת שוא תנהו ענין לשבועת שקר על כרחו אית ליה נמי הא דרבא דאי לית ליה א"כ תקשי ליה אמאי אפקיה רחמנא לשבועת שקר בלשון שוא לפירש"י ז"ל וכן לפירוש ר"ח ז"ל דכיון דדריש לשוא לשוא וגלי רחמנא גבי עדות דשוא ושקר אחד הן ע"כ לא מרבינן אלא אכלתי ולא אכלתי וכדמפורש בהדיא בקרא דמי ולהכי נקט רבא בפירוש רבתה תורה וכו ולא שייך למימר דרבי ישמעאל לית ליה הא דרבא דכיון דדריש לשוא לשוא שתי פעמים הוה ליה מלתא דרבא כדמפורש בהדיא:

התראת ספק היא כתבו התוספות אבל משום דהוי לאו שאין בו מעשה לא מיפטר דקסבר דלוקין עליו ותימא דבסוף פ"ד מיתות פטר ר"ל חסמה וכו' קושיית התוספות היינו לפי המסקנא דהדר ביה ש"ס מהא דמשני לעיל קסבר רבי ישמעאל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו להכי ליכא למימר דדוקא גבי שבועה אית ליה לר"ל דלוקין עליו דדריש לשוא לשוא ב"פ כדר' ישמעאל לפי' התוס' דהא לא קיימא הכי וכיוו דלא אשכחן שום תנא דמחלק בהכי ואדרבא אשכחן תנא דמתניתין דמייתי בסמוך דאית ליה דאפי' בשבועה אין לוקין דקתני שבועה שלא אוכל ככר זו שביעה שלא אוכלנה וכו' לכך צריך לומר דר"ל נמי לא מחלק בהכי דאל"ה תיקשי ליה מתני' דמייתי בסמוך קסבר ר' ישמעאל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו הא דלא קאמר אלא אע"ג דהדר ביה משום דלא נזכר אמורא קודם לכן כמו שכתבו התוספות בכמה דוכתי:

דף ד

אבל אוכל ולא אוכל לא לקי כתבו התוספות וכן מייתי לעיל שפיר ממתני' דמותיר בטהור אע"ג דאיכא למימר דפטר משום דיש בהן התראת ספק דמ"מ דמייתי ראיה דפליג תנא אמתני' וא"ת ומנלן דפליג דלמא מתניתין דהכא איירי בזורק ככר לים דהוי התראת ודאי כמ"ש התיספו' דלעיל לא שייך לשנויי דמתני' משמע ליה דאיירי כמתניתין דלקמן דהא לעיל אכתי לא הוי אסיק אדעתיה מתני' דלקמן וי"ל דכיון דהא נמי חשיב התראת ספק למ"ד ביטלו ולא בסלו לכך לא ניחא ליה לדחויי הכי כיון דלא הוי אליבא דכ"ע ולהכי קאמר ודלמא רבי יהודה היא דניחא טפי:

מראות נגעים מאי מלקות איכא יציאות שבת מאי מלקות איכא וא"ת אמאי לא מפרש ש"ס יציאות השבת ברישא כסדר דנקט ליה במתני' וי"ל דאורחא דש"ס הוא בכולהו דוכתא היכא דבעי לדחויי מלתא דאמורא בתיובתא קא מותיב מעיקרא תיובתא דלאו אלימתא ולבסוף קא מותיב תיובתא אלימתא דסליק מינה בתיובתא וכן בכ"מ פריך ש"ס פירכא כל דהו ברישא והדר פריך פירכא אלימתא והכא נמי מידיעות אלים ליה לאקשויי כיון דבהדיא קתני הרי זה בעילה ויורד העלמה בינתים אלמא דלקרבן איירי לכך פריך ממראות נגעים ברישא ומפרש להו ממטה למעלה והשתא ניחא הא דקאמר בסמוך הא ל"ק אם אין לך קושיא אחרת דמנא הוה ידע דאית ליה תו קושיא אחריתי דלמא לא הוה קשיא ליה אלא הך קושיא לחודא אלא משום דהך קושיא לאו אלימתא היא וכיון דאקשי ליה מעיקרא ממראות נגעים ובתר הכי מיציאות השבת שלא כסדר המשנ' הוה ידע דמידיעות קא בעי לאקשויי ליה קושיא אלימתא באחרונה דאורחא דש"ס לכך קאמר ליה אי משום הא לא קשיא דלאו אלימתא היא פשיטא דאית לך קושיא

אחריתי ולפי מה שכתבו התוספות דהא דקשיא ליה ידיעות היינו כי מוקמינא מתניתין כר"ע אבל כרבי ישמעאל ולמלקות ניחא וכו' ולכך קאמר א"ה ידיעות כו' א"כ בתר הכי דקאמר נמי א"ה שתים שהן ארבע תרתי הוא דהויין וכו' איכא למימר נמי דדוקא אמאי דמוקי לה כר"ע ולמלקות פריך אבל כר' ישמעאל ולמלקות ניחא כיון דלדידיה מתני' בין לקרבן בין למלקות איירי איכא למימר דה"ק שבועות שתים בין לקרבן בין למלקות שהן ארבע למלקות ידיעות הטומאה שתים בין לקרבן בין למלקות שהן ארבע לקרבן וכן הא דקתני והעלם בינתיים וכו' לר' ישמעאל ניחא כיון דבקרבן נמי איירי וא"כ אתי שפיר הא דמפרש ש"ס מראות נגעים ברישא דכיון דבתר הכי הא בהא תליא אי לאו דמפרש מראות נגעים ברישא הוצרך לפרשו בתר איקימתא דרב יוסף דמוקי לה כרבי ולאו אורחא דש"ס לפרש אוקימתא קמייתא בתר דהדר מינה:

הא לאו הכי מיתוקמא כר"ע קשיא ידיעות תימא דהא ודאי אי הוה סבר ר"ע לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו הוה אתי מתניתין שפיר כר"מ ולא הוה ק"ל ידיעות וכו' כמ"ש התוספות ומה שכתבו דקשיא ליה ידיעות כי מוקמינא מתניתין כר"ע דוקא כדמסיק בתר הכי אי הכי ידיעות התראות מיבעי ליה וכו' דבריהם נראים תמוהים חדא מדנקט סתמא קשיא ידיעות משמע דקושיא דלעיל קא קשיא ליה ועוד דר"ע מאי משני לאו אמרת ר' ישמעאל היא ולמלקות וכו' דלא משני מאי דאקשי ליה וליכא למימר דהתרצן הוה סבר דאקשי ליה ידיעות בפשטא דשמעתא דא"כ הדרא קושיית התוספות לדוכתא. ועוד דלפירושם בתר הכי דקאמר נמי אי הכי שתים שהן ארבע תרתי הוא דהויין איכא למימר נמי דדוקא אמאי דמוקי לה כר"ע ולמלקות פריך אבל כרבי ישמעאל ולמלקות ניחא כדפירשתי לעיל וא"כ אמאי קאמר אלא א"ר יוסף רבי היא אמאי הדר ביה מאוקימתא קמייתא והא אליבא דרבי ישמעאל מתוקמא שפיר ולא דחי אלא אוקימתא דר"ע על כרחך נראה דקס"ד דמקשה דכי משני לעיל מתניתין רבי ישמעאל היא ולמלקות היינו דוקא בבא דשבועות וכן יציאות השבת ומראות נגעים אפשר נמי לאוקמי לענין מלקות אבל ידיעות א"א כלל לפרש לענין מלקות כיון דבהדיא קתני הרי זה בעולה ויורד והעלם בינתים ושתים שהן ארבע אלמא דלענין קרבן איירי כדמסיק ואי משום דומיא י"ל דהוה סבר שיתרץ לו איזה תירוץ דאף ע"ג דמראות הנגעים לא הוי דומיא דאינך אפ"ה ניחא אבל לאוקמי ידיעות לענין מלקות מלתא דלא אפשר הוא ולכך הוה סבר דכי קאמר מש"ה קא מוקמינא כרבי ישמעאל דאמר לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו ה"ק דמש"ה קא מוקמינא מתניתין כרבי ישמעאל ולמלקות פי' תלת מילי דידיעות ודאי לא מיתוקמא למלקות כדפירשתי ולא מוקמינא לה למתני' כר"ע ולמלקות

בתלת מילי דהא ניחא טפי לאוקמי מתני' כרבי עקיבא כדפירש"י ז"ל אלא משום דאית ליה דאין לוקין אלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ולכך פריך הא לאו הכי קיימא כר"ע קשיא ידיעות דידיעות שתים שהן ארבע לא מיתוקמא כר"ע דאמר על העלם טומאה הוא חייב וכו' כדפריך לעיל וה"מ למיפרך ליה והא אינך תלת מילי מיתוקמי שפיר אליבא דר' עקיבא אפילו לענין קרבן אלא דעדיפא פריך ליה דמשום ידיעות א"א לאוקמי מתני' כר"ע כלל. ומשני לאו אמרת רבי ישמעאל היא ולמלקות ר"ע נמי ולמלקות פי' דבין לרבי ישמעאל בין לר"ע כולה מתניתין למלקות איירי אפי' ידיעות נמי והוה אתי מתניתין שפיר כר"ע אי לאו דאית ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו והיינו דקאמר א"ה דידיעות נמי למלקות איירי ידיעות התראות מיבעי ליה וכו' א"ה דידיעות נמי למלקות איירי שתים שהן ארבע תרתי הוא דהויין וכו' אבל מעיקרא כי מוקי לה כרבי ישמעאל הוה סבר דידיעות ודאי לענין קרבן איירי כדפירשתי:

ת"ל ונעלם ונעלם שני פעמים כמ"ש ר"ת ז"ל דמונעלם יתירא דריש מכלל דידע ורבי מונעל' דאתי לגופי' דריש מכלל דידע ידיעת בית רבו דמדכתי' או נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו' ונעלם ממנו צ"ל שלמד בבית רבו שהנוגע בטומאה טמא דאי לאו הכי מאי ונעלם ממנו דמשמע שנעלם ממנו מה שנגע בטומאה תיפוק ליה שאינו יודע כלל שהנוגע בטומאה טמא. מיהו קשה לפירוש זה דאמאי נקט ר' ידיעה שנייה טפי מר"ע דקאמר והוא ידע הרי כאן שתי ידיעות דהא ר' עקיבא נמי סבירא ליה הכי ולא פליגא אלא בידיעה קמייתא דמר יליף לה מונעלם יתירא ומר יליף מונעלם דאתי לגופיה ולפירוש שני שכתבו התוספות ניחא ואתי שפיר נמי לישנא דמניין שאינו חייב אלא על שיש בה ידיעה בתחילה וידיעה בסוף וכו' משמע דידיעה דבסוף נמי יליף לה מונעלם ונעלם שתי פעמים:

לישנא אחרינא אשכחן בידיעות דס"ל כר' ישמעאל קצת תימה דמאי נפקותא איבא בין הלשונות והלא אין הפרש ביניהן ולמאי שכתבו התוס' לעיל דאיתא בירושלמי דרבי ישמעאל כרבי ס"ל דבעי ידיעת בית רבו וש"ס דידן פליגא אירושלמי וסבר דלר' ישמעאל לא בעינן ידיעה בתחילה כלל אפי' ידיעת בית רבו איכא למימר דלישנא אחרינא סבירא ליה דלר' ישמעאל ידיעת בית רבו מיהא בעינן כרבי והיינו דנקט אשכחן בידיעות דסבר לה כר' ישמעאל ולישנא קמא ס"ל דלר' ישמעאל לא בעינן בתחילה ידיעה כלל ולכך קאמר אשכחן בידיעות דאית ליה טעמיה דנפשיה דכרבי ישמעאל נמי לא ס"ל כיון דאיהו סבר דידיעת בית רבו מיהא בעינן ודוחק הוא ומהרש"ל מחקו:

ריבה הכל ומאי רבי רבי כל מילי הכי איתא בכמה דוכתי נראה דלכך האריך וכפל ושינה לשונו דקאמר ריבה הכל ומאי רבי רבי כל מילי דה"ק ריבה ומיעוט וריבה ריבה הכל פי' כך היא המדה והדר מפרש ש"ס כיצד דנין וקאמר מאי רבי פי' מאי מרבינן כל מילי ומאי ממעטינן שטרות והשתא הוי דומיא דהא דקאמר בתר הכי כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט דהיינו נמי כך היא המדה והדר מפרש ש"ס כיצד דנין כעין הפרט וקאמר מה הפרט מפורש דבר המטלטל וכו':

דף ה

דתנא דבי רבי ישמעאל במים במים וכו' כתבו התוס' תימא דר' ישמעאל תני בשלש עשרה מדות התורה נדרשת והאיכא טפי וכו' י"ל דר' ישמעאל כרבנן ס"ל דאמרי שתי כללות הסמוכות הטל פרט ביניהן ודונן בכלל ופרט ותנא דבי רבי ישמעאל לאו היינו רבי ישמעאל גופיה דהא בס"פ כיצד הרגל קאמר ש"ס מנה"מ אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא וכו' משמע דתנא דבי חזקיה לאו היינו חזקיה:

אמר ליה רב פפא לרבא וכו' קצת תימה דמאי קושיא והלא כמה עמי הארץ איכא בעלמא דלא קראו ולא שנו מימיהם ולא ידעו שהנוגע בטומאה טמא וי"ל דעם הארץ שלא קרא ולא שנה מימיו רשע הוא ומזיד הוא ואין סברא לומר שצוה הכתוב לייחד להם שעיר הנעשה בחוץ לכפר עליהם דזבח רשעים תועבה היא לכך מוקי לה בתינוק שנשבה בין העכו"ם דאונס הוא והשתא ניחא דלא פריך אהא דדריש מקרא דונעלם לידיעת בית רבו ומי איכא דלית ליה וכו' כמ"ש התוספות משום דהוה ידע דאיכא לאוקמי בעם ה רץ דלא קרא ולא שנה מימיו ואשמעינן הכתוב דלא הוי בר קרבן אא"כ יש לו ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם בינתים לאפוקי עם הארץ דלא ה"ל ידיעה בתחילה אבל אמתניתין פריך שפיר דקתני בהדיא אין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה לבסוף שעיר הנעשה בחוץ מכפר:

חיובי מאי נינהו יציאות תרתי הויין תימה בלא ההיא דשבת תקשי אמתניתין דהכא דקתני יציאות השבת שתים שהן ארבע מה נפשך אי לא תני אלא חיובי חיובי מאי נינהו יציאות יציאות תרתי הוא דהויין ואי תני חיובי ופטורי והא דומיא דמראות נגעים קתני מה החם כולהו לחיובא וכו' וי"ל דאי לא מתניתין דשבת דשמעינן מינה דהכא לאו עיקר שבת הוא איכא למימר דתני הכא חיובי ופטורי ואי משום דלא הוי דומיא לאו קושיא היא דמשום דומיא אין לו להניח מלפרש דיני שבת כדפי' הר"ר משה ז"ל וקצת קשה דא"כ לעיל דפריך ש"ס הא דומיא דמראות נגעים קתני מה התם כולהו לחיובא כו' אמאי לא משני דמשום דומיא אין לו להניח מלפרש דיני שבועות וידיעות כיון דשבועות

וידיעות עיקר נינהו הכא. לכך נראה דהאי דפריך בסמוך והא יציאות קתני על כרחך לאו היינו האי דפריך לעיל ואבות מאי נינהו יציאות וכו' דהא קושיא דלעיל רב פפא משני לה והאי דבסמוך רב אשי משני לה ורב פפא ורב אשי לאו בחד זימנא הוו ומסתמא הא דפריך נמי חיובי מאי נינהו יציאות וכו' בתר רב פפא אקשוה בימי רב אשי וא"כ איכא למימר דהאי דפריך לעיל ואבות מאי נינהו יציאות כו' הוה ידע שפיר דאיכא לשנויי דשתים דהוצאה ושתים דהכנסה חשיב והכנסה נמי הוצאה קרי לה ולכך לא מצי פריך אמתני' דהכא מידי אי לאו מתני' דשבת ומקשה דרב אשי לא הוה ידע הך מילתא ולהכי פריך והא יציאות קתני:

וקא מפרש הכנסות לאלתר כתבו התו' דריב"א לא גריס לאלתר דלאלתר משמע בתר הכי בסיפא ותיפוק ליה מרישא גופא דלא מצינו לאשכוחי שנים שהן ארבע וכו' אבל אי לא גרסי' לאלתר ניחא דאיכא למימר דהא דנקט וקמפרש הכנסה הוי כאלו אמר וקא קתני הכנסה דהיינו רישא גופא מיהו קשה דבכל הספרים גרסי' לאלתר הכא ובריש שבת ודוחק נמי לומר דקמפרש הוי כמו וקא קתני ועוד תימא דלעיל פריך והא יציאות קתני משמע דלא פריך אלא אהך דהכא משום דלא תני פטורי אבל אההיא דשבת דתני חיובי ופטורי ניחא ליה ואמאי והא לא משכחת לה בהוצאות גרידא שנים שהן ארבע וכו' כמ"ש התוספות ומה שתרצו נראה דוחק. לכך נראה דאההיא דשבת לא מצי פריך דאיכא למימר סיפא דקתני שנים שהן ארבע בחוץ לאו איציאות דרישא קאי אלא אשתים שהן ארבע דרישא קאי כאלו אמר ועוד שתים שהן ארבע אשכחן בחוץ ושתים שהן ארבע דרישא כולהו ביציאות מיירי וה"ק יציאות השבת שתים לחייב שהן ארבע לפטור בפנים פי' למטלטלין שהן מבפנים והוא מוציאן לחוץ ועוד אשכחן שתים לחיוב שהן ארבע לפטור בחוץ דהיינו למטלטלין שהן מבחוץ והוא מכניסן לפנים אבל אמתני' דהכא דלא תני פטורי פריך שפיר דלא אשכחן ארבע חיובי בלא הכנסה והשתא ניחא דדייק רבינא ממתני' דהתם דהכנסה נמי הוצאה קרי לה מדקא מפרש הכנסה לאלתר פי' ברישא דקתני כיצד העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים פשט העני את ידו בפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית וכו' והיינו הכנסה ומדקא מפרש הכי לאלתר משמע דקאי לפרושי רישא דמתני' דקתני יציאות שבת שתים שהן ארבע ואפ"ה מפרש הכנסה אלמא דהכנסה נמי הוצאה קרי ליה וכן משמע מפירוש רש"י ז"ל בריש מסכת שבת:

א"כ טהרת סיד מלצרף כתבו התוספות תימא תיקשי ליה נמי טהרת בהרת מלצרף וכו' יש לומר כדפירש"י ז"ל דבהרת ושאת שמצטרפין ילפי' מוהיה וכן צריך לומר בסמוך דקאמר ש"מ דשמיע ליה לר' עקיבא דאמר כולהו לבהדי שאת מצטרפין מדנקט כולהו

ולא נקט תרוייהו משמע דבהרת נמי מצטר' בהדי שאת וע"כ מוהיה דריש לה ומה שהקשו מהא דירושלמי דריש מכילתין כבר כתב רבינו שמשון ז"ל דלא גרסינן מלמד שאין מצטרפין אלא מלמד שהן מצטרפין דוהיה ל' יחיד וכן לנגע לשון יחיד משמע דתרוייהו שאת ובהרת כי חדא נינהו ומצטרפין ומה שהקשו דא"כ תולדות נמי יצטרפו י"ל דוהיה דוקא אשאת ובהרת דכתיב בהדיא קאי אבל תולדות לא כתיבי בהדיא:

דף ו

ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה כתבו התו' ויפרשו דמצטרפין זה לזה הסמוכים במעלה אחת וכו' וזה דוחק דמשמע דיאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה ותו לא ועוד דא"כ מאי דייק בסמוך ואלו מסיד ולמעלה לא קאמר ש"מ דשמיע ליה דכולהו בהדי שאת מצטרפין דלמא ר"ע נמי כרבנן ס"ל וכ"ע ידעי דתולדה דבהרת סיד ותולדה דשאת קרום ומלתא דפשיטא הוא וה"ק יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה ויפרשו דמצטרפין אבית לתולדות. לכ"נ דמתני' לא אתי לאשמעי' דנגעים מצטרפין דקרא בהדיא כתיב דמצטרפין מדקרי לה ספחת לשון טפילה כדאמרי' לקמן. וכיון דליכא אלא ארבע מראות נגעים מקרום ומעלה זה למעלה מזה לכך שאל יאמרו מקרום ביצה ולמעלה ט א וממילא שמעינן דלמטה מקרום הכל טהור ולמעלה הימנו הכל טמא ולמה הזכירו שמותיהן והשיב לו לומר שמצטרפין זה עם זה נראה מדלא השיב לומר שמצטרפין ותו לא ונקט זה עם זה משמע דה"ק ליה שאם יחמרו מקרום ביצה ולמעל' טמא כיון דקרא כתי' דמצטרפין ה"א דכולהו מצטרפי בהדי הדדי לכך הזכירו שמותיהן כסדרן זה אחר זה לומר שמצטרפין זה אחר זה דוקא כסדר שמותיהן אמר לו ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה דכיון דיאמרו דמקרום ומעלה מצטרפין המראות זה עם זה הוי נמי משמע דווקא זה עם זה כסדר המעלות זה אחר זה הן מצטרפין ואע"ג שלא הייתי יודע כל דין צירופן מה בכך דהשתא נמי כו' כמ"ש התוס' ומשיב דבעינן דוקא שיהא בקי בהן בשדותיהן והשתא דייק שפיר ואלו מסיד ולמעלה לא קאמר ש"מ דשמיע ליה לכולהו בהדי שאת מצטרפין אפי' סיד דאי לאו הכי לא הוו מצי למימר מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה דזה עם זה הוה משמע דכולן כסדר מעלותיהן זה אחר זה מצטרפין נמצא דסיד הוה מצטרף ב די שאת שהוא למעלה ממנו ואם כן הכי איבעי ליה למימר יאמרו מקרום ביצה ולמעלה ומסיד היכל ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה דאז היינו מפרשים זה עם זה וזה עם זה כל תולדה בהדי אב שלו שהוא למעלה ממנו מדלא אמר הכי ש"מ דשמיע ליה לר"ע דאמר כולהו וכו':

כל כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן כו' כתבו התוספות דאם ישראל בקי עמו אפי' כהן שוטה אומר לו ישראל כו' והכי איתא בהדיא בתורת כהנים חכם שבישראל רואה את הנגעים ואומר לכהן אע"פ שהוא שוטה כו' והא דקאמר בפ"ק דערכין הכל כשרים לראות את הנגעים לאתויי מאי לאחויי שאינו בקי בהן ובשמותיהן והאמר מר שאינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים אמר רבינא ל"ק הא דמסברי ליה וסבר הא דמסברי ליה ולא סבר משמע דבעינן שיהא הכהן פקח קצת דמסברי ליה וסבר אבל שוטה לא יש לומר דהתם לאו אכהן המטמא קאי אלא אישראל הרואה את הנגע קאי דהא דתנן הכל כשרים לראות את הנגעים לאו בכהנים דוקא איירו דהכי איתא ברפ"ג דנגעים הכל כשרים לראות את הנגעים אלא שהטומאה והטהרה ביד כהן משמע דהכל כשרים בישראל איירי וקאמר התם דהכל אתי לאתויי אפילו ישראל שאינו בקי בהן ובשמותיהן ומפרש לה רבינא והוא דמסברי ליה לישראל וסבר אבל כהן אפילו שוטה נמי והיינו מ"ש התוספות וא"ת ומה לנו לזה הישראל הואיל ויש שם ישראל אחר וכ"כ הרמב"ם ו"ל בפרק ט' מהלכות טומאת צרעת דאפילו היה הכהן קטן או שוטה החכם אומר לו והוא מחליט וכו' ובכסף משנה כתב שם אבל איכא למידק על מה שאמרו דמסברי ליה וסבר במאי עסקינן אי בשאינו סומך על עצמו מאי איריא דמסברי ליה וסבר אפילו כהן שוטה נמי כמ"ש רבינו בסמוך משמע דס"ל דהא דמשני התם הא דמסברי ליה וסבר אכהן קאי ולכך דחק שם וכתב דהאי שוטה לאו דוקא הוא דצריך שיהא פקח קצת דמסברי ליה וסבר אלא דלגבי חכם ישראל קרי ליה שוטה וכו' ואין נראה דכיון דמשברי ליה וסבר לאו שוטה הוא כדאיתא בפרק מי שמת גבי ההוא פחות מבן עשרים דזבין נכסים דקאמר רבא דמסברי ליה וסבר מידע ידע וכו' וכל שכן במראות נגעים דחמירי דלאו שוטה הוא היכא דמסברי ליה וסבר לכך נראה כדפיר' דבשוטה ממש איירי והא דקאמר התם הא דמסברי ליה וסבר אישראל הרואה קאי

משל דרבנן למה הדבר דומה תימה דמאי קשיא ליה ומאי נפקא ליה מינה במשל זה ועוד דבמאי קמיפלגי הני אמוראי דכל חד מייתי מילתא אחריתי ועוד קשה במשל דר' חנינא דאמר מעיקרא מלכו של זה למעלה ממלכו של זה הילך בעי למימר הכי וכי לא ידע דהיינו זה למעלה מזה. וכן קשה במלתא דרב אדא בר אבא. ונראה דקשיא להו במלתא דרבנן דאמרי סיד מצטרף בהדי בהרת וקרום בהדי שאת והלא אין סברא לומר כן דכיון דסדר לבנוניתן שלג וצמר וסיד וקרום מסתבר למימר דבסדר הזה הן מצטרפין מעלה אחר מעלה לאפוקי בהרת שהוא למעלה מן הסיד שתי מעלות וכן שאת למעלה מן הקרום שתי מעלות לא לכך קאמר ר' חנינא שהוא משל לתרי מלכי ותרי אפרכי

ומלך אחד חשוב מחבירו. וממילא האיפרכין נמי אחד חשוב מחבירו דאז כשמהלכין בדרך אורח ארעא הוא שילך מלכו של זה למעלה ממלכו של זה ואיפרכו של זה למעלה מאיפרכו של זה וה"נ ד' מראות נגעים מצטרפין על זה הסדר ופריך האי זה למעל' מזה וזה למעלה מזה הוא דקס"ד דהמלכי' והאיפרכין בשביל אחד המה מהלכין זא"ז ממש לכך פריך והא זה למעלה מזה הוא. ומשני אלא מלכו של זה למעלה מאיפרכיה דנפשיה כו' דבשני שבילין הן מהלכין דלאו אורח ארעא שילך מלך אחר מלך דאע"ג שהוא קטן ממנו מ"מ מלכות באפיה נפשיה הוא וגנאי הוא לו שילך אחר המלך כעבד אע"פ שהוא גדול ממנו אלא מלכו של זה הולך למעלה מאיפרכי' דנפשיה בשביל אחד זא"ז וכן מלכו של זה הולך למעלה מאיפרכיה דנפשיה בשביל אחר זה אחר זה והא דקאמר מעיקרא מלכו של זה למעלה ממלכו של זה היינו משום דאע"ג דאין מלך הולך אחר מלך זה אחר זה ממש בשביל א' מ"מ כשהן הולכין בשני שבילין אינם הולכין זה אצל זה בשוה דגנאי הוא למלך גדול שילך עמו מלך קטן שוה בשוה אלא כסדר הזה הן מהלכין מלך גדול הולך תחילה בשביל אחד ומלך קטן הולך בשביל אחר למטה ממנו ואיפרכיה דמלך גדול הולך אחריו בשביל שלו למטה ממלך ואיפרכיה דמלך קטן הולך ג"כ אחריו בשביל שלו למטה מאיפרכיה דמלך גדול נמצא דתרווייהו איתנהו מלכו של זה למעל' ממלכו של זה ומלכו של זה למעלה מאיפרכיה דנפשיה כזה:

img>
Hhe7d0xj9tGGsbxVz4crttuXXEBA+4oVwEu0OIKKkjhVOmoL+AuqbR1AFIBnG7lyqW/
ANmliitRwGE3xZWkalvabrvtUlzmimh4oxG56032lUTv/
wcQkGZIyUYezAxH8UsR4J4mk9dfTyavv/bb2/T8BuA2k8nrf5me/
M6ggZ1BEyqCNkUEfIoI6QQR0hgzpCBnWEDOoIGdQRMqgjZFBHyKCOkEEdIeu4PM/
l8vLSbz4ohKzD8jyX0Wgkb9688bsOCiE7IGdnZzIajfzmVnEci4jIarXyuw4K//
WS1WkmSJHWbvcau7Xxtn6XOTx12r23kERFTluVWmz2yLDPGGJNlmYmiyIiIieP41s/
WZZmMBhs9dlgBUFgjHP9eDw2ZVmaMAzrEO4a0+UB+PXXX0VE5P3793VbFEXOGf/
OG0XghcwNk12DusY/1mGFNdhjsb49xHEtRFDIej+Xt27f+abVffvnFb5I4jmU4HIqsp8/
QRMqgjZFBHyKCOkEEdIYM6QgZ1hAzqCBnUETKoe1QhsyUxp9Op3wVFnQyZraPa6/
1MmRufa7vv/9+o+82QRCI7KlG12PWyZBdXV3Vr+9TRMQWiMNudTJk7kjkP1vIFoqzT/
oGrX8ZxFVVVVX1snzvLGEOf4Cv5bUoWsrumvreTXV5bJ9fpHftkJy9sDD6ORI1sSWv/
Zms1lr9WncXydDZhfuy+VSiqK4teR422P6nj59Wr+206itdGirGfo3CPhzOhkyu4Vh69/
b903lw9+9e7fxviiK+q7TjlbHx8db50wmE7Y8Hop/
J3Do3DvELMtMWZYmCAIj6/Liy+XSxHFct4lTLdo+

+cMetoS5LUeeZdlGtemLiwvv2/FndC5kxtlycANhtymanrhmtyr8vqY2vx9/
XSenS18Yhq2/YSZJslUtOgxDsfWY7Z2l+8tBFEUym83q9/
zpCBnWEDOoIGdQRMqgjZDuQ57mcnZ35zTuz9zq4fnEMPKzZbFYXcLFVhHbJrbG7L/
0j0ah+b8vMN5WbXywWdW3cnfFTh4djR5coiupRxZ3ikiQxURRtjTbGmMb2KIoa25v6/
TNFyuTTi3FXetZi306vvtsC44TXOQt84a7s4juvDXrdLTJeKbHVu664KjraKtz9l9vv9+lr/
u6bth9b8t8eDcINg1mskq2kLo2lBbtdpQRBshNY92kLj9tvXbYHURMgU2VHHLsrdjVJ/
NkUEfIoI6QQR0hgzpCBnWEDOoIGdQRMqgjZFBHyKCOkEEdIYM6QgZ1nQ9ZURTS7/
dlOBz6XTtRVZWkadpaoA6fwT/u7fV69et9/
FX6/b4sFgvJsmzv/1L7UHV6JLN1vIIgkLIs/W51VVXJYrGQOI5lMBj43Vj7W/
opRRUO1Gg0kuvraxmPx3V91GfPntV9to5qURRbfW/
fyevXr+X4+HjrGtiSLx3lVsWxx3g8bu07Pz83xil56R5BEDReF4ZhXVjOtiVJ0lj6SW4p4/
SYfXYhk3UhOb/
NHqal9Ljt89tkXaLJLz7nv7dHFEXenxKdni7fv39f11mVdf3UxWIhz549ky++
+EJubm7k+fPncnR0JNfX1/
V50+lUjo6O5OnTp9Lv90VE5Pr6WiaTSX2O6+bmRn7++WdZLBb1tPzbb7/
J1dWVDAYDOT09rds/fvwoL1++lJOTE+9THjE/
6Re/wh07fXS4Wi3pRr8Xdf3P3wmxlaZf9szQ9pOEx63TIRETm87lcXl76zbXLy0vJ81y+
+uorCYKgcS+racWQ57lMp1Pp9XoSBEF9XpZlYoyRd+/
eiYjIarUSWX/PfD4XEWE7w+cPbV1ipy5/IT+bzRqfT9RU+Nev3dp0NE1/
dmq0n3lXpevHrPMjmax33a04jlt/YhqPxxvvq6qSb775RkREzs/
R05bK37JElaH+fXVCXa3eowDXX1b6sW7Y5k9nOavgMdr36d57kcHx83jlzuI5Gb1lxt/
GDOkIGdYQM6ggZ1BEyqCNkUEfIoI6QQR0hgzpCBnWEDOoIGdQdRMhWq1VdxRB3s/
< "=U3uuJ/bG8AmNbTXroAAAAASUVORK5CYII

ולפי משל זה ניחא הא דסבירא להו לרבנן דסיד מצטרף בהדי בהרת אף על גב שהוא למעלה ממנו שתי מעלות ואינו מצטרף בהדי שאת אף על גב דליכא אלא מעלה אחד דכי היכי דכל איפרכוס הולך אחר מלכו בשביל אחד אף על גב דמלכו למעלה ממנו שתי מעלות אפילו הכי כיון דתרי גווני נינהו דכל חד מלכא באפיה נפשיה הוא לאו אורח ארעא שילך מלך אחר מלך ואיפרכוס אחר איפרכוס אלא כל איפרכוס הולך אחר מלכו ואין הולכין כסדר חשיבותן זה אחר זה ה"נ גבי ארבע מראות נגעים אע"ג דסדר לבנוניתן שלג צמר סיד קרום אפילו הכי כיון דתרי גווני לבנונית נינהו אין מצטרפין כסדר לבנוניתן אלא כל גוון מצטרף לגוונו דשלג וסיד גוון אחד הוא וצמר וקרום נמי

גוון אחד הוא דאע"ג דכולן מין לובן הן מ"מ מחולקין הן לתרץ גוונין כמו בצבע אדום דאיכא תרי גוונין אדום בהיר ואדום כהה וכל גוון יש לו כמה מעלות הכי נמי במין לובן איכא פרי גווני לובן וכל גוון יש לו מעלות ולכך אית להו לרבנן דסיד מצטרף עם השלג אע"ג דגבוה ממנו שפי מעלות משום דגוון הסיד דומה לשלג וכן קרום מצטרף עם הצמר משום דדמיין להדדי וחד גוונא נינהו. רב אדא בר אבא אמר וכו' משום דבמשל דרבי חנינא צריך להוסיף ולומר דאיירי כשמלך אחד חשוב מחבירו ולאו כ"ע ידעי הך מילתא דמימר אמרי מה לי מלך זה מה לי מלך זה כולהו כי הדדי נינהו לכך נשא משלו במלכא ואלקפתא רופילא וריש גלותא דבימיו דרב אדא היו הכל יודעין דמלכא חשוב מאלקפתא ורופילא מריש גלותא. ופריך האי זה למעלה מזה הוא אלא כגון מלכא ורופילא כו' כדפירשתי במשל דרבי חנינא. רבא אמר כגון שבור מלכא ושר דבימי רבא לא היו בקיאין באותן שררות דנקט רב אדא ולכך נשא משלו בשבו' מלכא וקיסר דמקרא מלא הוא דקיסר עדיף ורב פפא לא אסיק אדעתיה ההוא קרא ועוד דרבא אקדים שבור מלכא לקיסר לכך קאמר ליה לרבא הי מנייהו עדיף פי' וא"כ אין תועלה במשל שלך רבינא אמר כגון גלימא דעמרא וכו' דמשלו דרבא נמי לאו מילתא דפשיטא הוא שהרי רב פפא שאל הי מנייהו עדיף ולכך נשא משלו בגלימא דעמרא ושחקיה כו' דמלתא דפשיטא הוא וכ"ע ידעי דגלימא דעמרא חשיב טפי מסדינא דכיתנא וממילא שחקי דגלימא דעמרא חשיבי שחקי דסדינא דכיתנא וכפי סדר חשיבות של הבגדים כן סדר צירופן של הנגעים דעמרא וכיתנא נמי תרי גווני נינהו וכדפי' במשל דרבי חנינא ומשל דר' עקיבא נמי יש לפרש דקשיא ליה איפכא דנהי דסדר לבנוניתן שלג וצמר סיד קרום אפ"ה כיון דתרי גווני נינהו משתבר פפי למימר דכל גוון מצטרף לגוונו סיד בהדי שלג וקרום בהדי צמר כדאמרי רבנן לכך קאמר דמשל דר' עקיבא דומה לד' כוסות של חלב אחד נפלו לתוכו שתי שיפין של דם ואחד נפלו לתוכו ארבע טיפין וכו' פי' דאע"ג דשלג וסיד חד גוונא הוא מ"מ רחוקין הן בלבנוניתן זה מזה הרבה כרחוק לבנוניתו של כוס חלב שנפלו לתוכו שמנה טיפין דם מלבנוניתו של כוס חלב שלא נפלו לתוכו אלא שתי טיפין דם דכיון דנפל לאחד שלשה חלקים דם יותר ממה שנפלו לחבירו הרי הן רחוקין זה מזה בלבנונית הרבה דודאי אלו היו ארבע מראות נגעים הללו דומין לארבע כוסות של חלב אחד נפלו לתוכו שתי טיפין ואחד נפלו לתוכו שלשה טיפין ואחד נפלו לתוכו ארבע טיפין ואחד נפלו לתוכה חמשה טיפין אז היה מסתבר למימר שיצטרף סיד בהדי שלג כיון דחד גוונא נינהו ואין רחוקין זה מזה הרבה דלא הוה סיד רחוק מן השלג כי אם חלק אחד אבל השתא דשלג דומה לכוס שנפלו לתוכו שתי טיפין וסיד דומה לכוס

שנפלו לתוכו שמנה טיפין הרי הסיד רחוק מן השלג ג' חלקים לכך ש"ל לר"ע דמסתבר טפי למימר שיצטרף הסיד עם הצמר אף על גב דתרי גווני מלכא מלכא איפרכא איפרכא לובן נינהו כיון דאין רחוקין זה מזה אלא חלק אחד ממה שיצטרף הסיד עם השלב אף על גב דחד גוונא הוא כיון שהן רחוקין זה מזה שלשה חלקים והשתא ניחא הא דבכוס רביעי נקט שנפלו לתוכו שנים עשר טיפין ולא כפל הטיפות כי היכי דלא תיקשי קרום נמי אמאי מצטרף בהדי צמר והלא רחוקין הן זה מזה שלשה חלקים א קאמר שנפלו לתוכו שנים עשר טיפין דהשתא אין הקרום רחוק מן הצמר אלא שני חלקים ומ"ד שש עשרה טיפין נראה דסבר דזה למעלה מזה דר' עקיבא בכל ארבעה מראות קאמר דקרום נמי לא מצטרף אלא מעלה אחת בהדי סיד לפי שאין רחוק ממנו אלא חלק אחד אבל בהדי צמר מצטרף כיון דרחוק ממנו ג' מעלות:

דף ז

אי הכי תרומה נמי לכאורה תימה דמאי פריך והא אי אפשר לומר כן דא"כ גזירה שוה דרבי למה לי נילף כולהו מבנין אב דלעיל. וליכא למימר דאי הוה ילפינן מבנין אב ה"א אפי' טמא ששימש דא"כ השתא נמי דילפינן להו מהיקישא איכא למימר הכי דכי היכי א טמא ששימש דבמזיד חייב מיתה מג"ש דחילול חילול מתרומה הכי נמי איכא למילף מיניה דבשוגג הוי בקרבן עולה ויורד דאין ג"ש למחצה. וכן קשה במ"ש התוספות לקמן דאי לאו ג"ש דרבי לא הוה מרבינן נבלה עוף וה"א דבה אתי למעוטי תרומה דא"כ לא לכתוב ג"ש ולא בה ונילף כולהו מבנין אב. ולאו קושיא היא דהכי פריך אי הכי תרומה נמי נילף מהיקש וכיון דתרומה נמי איכא למילף מהיקשא כמו מקדש א"כ הדרא קושיא לדוכתא אכתי מנא לך שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו אימא בטומאת קודש ותרומה הכתיב מדבר ולא בטומאת מקדש דכיון דמקדש ותרומה תרוייהו מצינו למילף מהיקשא אם כן מנא לך לרבות מקדש ולהוציא תרומה אימא איפכא או נימא דבטומאת קודש לחודא הכתוב מדבר והשתא ניחא מ"ש התוספות לקמן דאי לאו ג"ש דר' ה"א דבה אתי למעוטי תרומה דלא תימא אתיא בהקישא ולא מקדש. ולפי זה אתי שפיר דלא תיקשי לר' יוחנן דמוקי לה קרא דבכל קודש לתרומה גרידא כדאיתא במכות ולדידיה לא איצטריך גזירה שוה דרבי כיון דלא אתקש קודש ומקדש להדדי ואם כן לרבות נבלות עוף טהור מנא ליה דהא איצטריך ייתורא דבה למעט תרומה דלא תיתי מהקישא דלרבי יוחנן נמי בה מיותר הוא לרבות נבלת עוף דלמעט תרומה לא איצטריך דמהיקשא לא אתיא דאם כן לא לכתוב שום גזירה שוה ולא כה ונילף כולה מבנין אב דלעיל:

אי בשוגג בר קרבן הוא כתבו התו' וא"כ ונוקי כגון דאתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה וי"ל דהאי נמי נפקא לן מסיפא כו' ועוד נראה דדוחק הוא למימר דאתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה דוקא ולקמן דמוקי לה בהכי היינו משום דהתם איירי כשיש בה ידיעה בסוף לכך איצטריך לדחוק בעל כרחו ולמימר דההיא ידיעה דבסוף סמוך לשקיעת החמה הוה אבל הכא דבשוגג איירי ניחא יה טפי למימר דלא איתיידע ליה לגמרי:

דף ח

אימא עובדי כוכבים ומזלות דחלק וכו' ובשוגג ולא איתיידע ליה דלאו בר קרבן הוא ונראה דבתר הכי כי פריך מיולדת נמי בלא איתיידע לה איירי כגון שאיננה יודעת שהיולדת מביאה קרבן אי נמי יודעת ושכחה להביא קרבן וקא פריך דיתלה לה השעיר עד שיודע לה וכן ממצות ומנזיר נמי פריך כי האי גוונא והתוספות כתבו דהכא מספק יולדת פריך ולא משמע כן מדלא נקט בהדיא ספק יולדת כדנקט לה בפ' ששי דכריתות: **על** שבעה דברים נגעים באים נראה דלהכי צוה אלישע הנביא לנעמן שיטביל עצמו בירדן שבעה פעמים לכפר על שבעה עונות שהנגעים באים עליהם:

התם נגעיה הוא דאיככר ליה הא מילתא ד שיטא דייסורין מכפרין וקרא נמי כתיב ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם אבל ביולדת ונזיר לא פסיקא ליה דמכפרי אע"ג דבפ"ו דכריתות פירש"י ז"ל דהלידה וגידול שער דנזיר מיכפרי מ"מ כיון דלאו מלתא דפשיטא הוא ניחא ליה טפי לשנויי דר"ש לטעמיה:.

מניין מאי קא קשיא ליה וא"ת ודלמא לא קשיא ליה מידי וה"ק עניין ליש בה ואין בה ששעיר זה תולה דלמא לאין בה ויש בה הוא דאתי וכי תימא הא שעיר הנעשה בחוץ וי"ה מכפרין אימא נפיך מפיך וי"ל דע"כ קשיא ליה מידי דאי לאו הכי תיקשי דידיה אדידיה דמעיקרא קאמר יכול על כל טומאה שבקדש וכו' משמע דכל כמה דלית לן מיעוטא מסתבר לאוקי קרא בכולהו וא"כ מאי קאמר מניין ליש בה ואין בה ששעיר זה תולה הא פשיטא דקאי אהך מלתא כיון דליכא מיעוטא וליכא למימר דה"ק מניין ששעיר זה תולה ליש בה ואין בה דוקא דלמא באין בה ויש בה נמי תליא דאם כן איפכא מיבעי ליה למימר מניין ששעיר זה אינו תולה באין בה ויש בה מדקאמר מניין ליש בה ואין בה ששעיר זה תולה משמע דאית ליה שום סברא שלא יהא תולה ליש בה ואין בה לכך קבעי מאי קשיא ליה:

וכי מאחר שאינו מכפר למה תולה לאו אהך שקלא וטריא דסמיך ליה פריך דהא מתני בהדיא תולה קתני אלא מילתא אחריתי היא ואמתני' קאי דקתני שעיר הנעשה בפנים וי"ה תולה וקאמר מאחר שאינו מכפר למה תולה וכה"ג איתא בפרק כיצד הרגל דפריך

התם וכי מאחר דאורחיה מאי קא מיבעיא ליה וע"כ לא קאי אמאי דסמיך ליה כדמוכח התם:

ונפקא מינה היכא דלא עביד חיצון כתבו התוספי' וא"ת א"כ חיצון למה בא כלל וי"ל משום טומאה שאירעה בין זה לזה לאו שאין מכפר אלא על טומאה שאירעה בין זה לזה בלבד דאין סברא לומר כן כמ"ש התו' בסמוך דלהכי לא מצי למימר דנפקא מינה לטומאה דאירעה בין זה לזה דאי עביד תרוייהו אין הפנימי מכפר כלל אדחיצון אלא כלומר דלכך צוה הכתוב להביא החיצון שיכפר נמי אטומאה שאירעה בין זה לזה דאז אין הפנימי מכפר על החיצון כלל:

כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות אף על גב דמכפר נמי על זדון טומאת המקדש וקדשיו כדקתני מתני' בהדיא י"ל דלא חשיב ב' כפרו' אלא כשמכפר מה שקרבן אחר מכפר כמ"ש התוס' לעיל דלהכי מכפר על הקדש ועל המקדש ולא חשיב שתי כפרות והראב"ן כתב דהא דקאמר וניכפר פנימי אדידיה היינו זדון טומאת המקדש וקדשיו ומה שהוא תולה נמי איש בה ואין בה לאו בכלל כפרה הא ולא משמע כן:

מה פנימי אין מכפר כ' הקשו התוס' לר' יהודה אמאי לא צריך הקישא הא ע"כ חיצון מכפר מאין בה ויש בה כו' ולא ידענא מאי קושיא דהא ר יהודה נמי אית ליה היקישא דר' יונה דלקמן דאמר אלה תעשו לה' במועדיכם הוקשו כל המועדות כולן זה לזה כמ"ש התוס' לקמן וא"כ אי לאו הקישת דחיצון לפנימי ה"א דחיצון מכפר נמי אדרגלים דהיינו אין בה ואין בה דמהחי טעמא אית ליה לר' שמעון ב יהודה דחיצון מכפר נמי אדרגלים ודרגלים מכפר נמי אדראש חדש כיון דהוקשו כל המועדות זו לזו כדמשמע לקמן ולישנא דמתני' נמי אתי שפיר דקאמר מה הפנימי אין מכפר אלא על דבר שיש בה יד עה אף החיצון אין מכפר אנא על דבר שיש בה ידיעה דהיינו אין בה ויש בה לאפוקי אין בה ואין בה דלא:

דף ט

אי מה להלן וכו' ונפקא מינה היכא דנשאר הציץ וציץ נפקא מינה לסומאה שאירעה בין זה לזה כמ"ש התוספות צות וא"ת אם כן אמאי לא מפרש להו ש"ס בהדיא דנפקא מינה להנך מילי כדמפרש לה בסמוך וי"ל דהא דקאמר אי מה לה ן עולין וכו' לאו סתמא דש"ס פריך לה אלא מדבריו דרבי אליעזר אמר רבי אושעיה היא ולדידיה מפשט הוה פשיט ליה דנפקא מינה להנך פילי ולא חש להזכירם וסתמא דש"ס הוא דפריך ואזיל מכדי מיגמר גמרי אהדדי וניכפר דר"ח וכ' כדפריך לעילום מא דש"ס מפרש לן דנ"מ להנך מילי וכן משמע קצת דלאו חד מקשה הוא מדלא קאמר מעיקרא מכדי מגמר גמרי

מהדדי אי מה להלן פולין וכו' אבל אין לפרש דפריך אי מה להלן עולין כו' שיבואו שניהם על דבר אחד ולא יועיל זה בלא זה דאין זה סברא כלל דמשמעות הכתוב דשעיר לחודיה מכפר וציץ לחודיה מרצה ולהכי לא פריך נמי לעיל גבי שעירי יום הכיפורים דליכפרו תרוייהו אפנימי ולא יועיל זה בלא זה דלאו סברא הוא כמ"ש התוספות לעיל. ואין סברא לחלק בן שתי קרבנות לבין קרבן וציץ דמאי שנא ולעיל דבעי לאוקמי קרא דוכפר על הקדש בעובד כוכבים וג"ע וש"ד ובמזיד ולא אתרו ביה אע"ג דבגדי כהונה מכפרין עניהם לאו משום דבעי למימר ששעיר הפנימי יכפר עמהם וזה בלא זה לא יועיל כמ"ש התוספ ת לעיל דאין זה סברא א א מש ם דלא אשכחן קרא בהדיא דבגדי כהונה מכפרין עליהם אלא דרב עננ י בר ששון דריש להו בסוף פרק המזבח מקדש מדנסמכה פרשת קרבנות לפרשת כהונה לומר מה קרבנות מכפרין כו' אפי' על עובדי כוכבים שנאמר אין אפוד ותרפים כתונת על שפיכות דמים שנא' וישחטו שעיר עז ם ויטבלו את הכתנת בדם וכו' וקראי אסמכתא בעלמא נינהו הלכך אי לאו מטומאות ולא כל טומאות ה"א דשעיר פנימי מכפר עלי הו דטומאות סתמא כל טומאות במשמע ובגדי כהונה מכפרי אשאר מילי אי נמי הוה אמינא דהא דנסמכה פרשת בגדי כהונה לקרבנות אתיא לש ם דרשא אחריתי לכך איצטריך מטומאות ולא כל טומאות:

אמר קרא עון עון א' הוא נושא לאו ממשמעותא קדריש דומיא דאחת בשנה דלעיל ודומיא דאותה דבסמוך דדריש להו מייתורא וקשה דהא עון לאו מיותר הוא דאיצטריך ליה לגופיה ואטצריך ליה נמי לג"ש דלעיל דנאמר כאן עון ונאמר להלן עון וכו' וי"ל דדריש הכי משום דהוה ליה למיכתב עונות העדה דומיא דסיפא דקרא דכתיב לכפר עליהם לשון רבים ולהלן נמי ה"ל למיכתב עונות הקדשים לשון רכים והוה ילפינן להו בג"ש דעונות עונות אלא ודאי אתי לאשמעי' נמי דדוקא עון אחד הוא נושא וכו' והשתא אתי שפיר כי פריך בסמוך וניכפר ציץ אדידיה ואדר"ח דלא משני נמי אמר קרא עין עון תחד הוא נושא ולא שתי עונות דלא מצי לשנויי הכי דכיון דאיצטריך למיכתב גבי ר"ח עון העדה ל' יחיד לאשמעינן דעון אחד הוא נושא ולא שתי עונות ע"כ איצטריך למיכתב נמי גבי ציץ עון הקדשים לשון יחוד משום ג"ש דנאמר כאן עון ונאמר להלן עון דעון מעונות לא ילפינן דלאו ג"ש הוא. ואין להקשות נימא איפכא עון דציץ אתי לאשמעי' דדוקא עון אחד נושא ולא שתי עונות ועון דראש חדש אתיא לג"ש דלא מאותה שמעינן לה דאין הציץ מכפר דידיה ואדר"ח וא"כ ע"כ עון דציץ לגזרה שוה אתיא:

דף י

קס"ד דכל רד וחד מחבריה גמר וכו' כתבו ה התוספות דהשתא לא קשיא עצרת וי"ה מאי איכא למימר וכו' ונראה דהיינו דנקט בסמוך לישנא דהא לא קשיא כו' כלומר אי לאו דאיכא לאקשויי נמי עצרת וי"ה דלא כת ב בהו ושעיר מנלן משום הא דרבי יוחנן לחודא ליכא לאקשויי מידי דודאי איכא למימר דכולהו מקמא גמרי:

אמאי דכי כתיב אחת בשעיר הנעשה בפנים כתיב מפירוש רש"י ז"ל משמע דלא גרסינן אמאי ומדברי המתרץ הוא אף ע"ג דלעיל משני אותה לא משמע ליה ולא יהיב טעמא שאני הכא דאחת ע"כ משמע ליה דהא ליכא מאן דפליג בשעיר הנעשה בפנים שהוא אינו מכפר כפרת אחרים ואחרים אינן מכפרין כפרתו והיינו מדכתיב אחת לכך קאמר דכי כתיב אחת כו' דאחת לא משמע ליה אדחיצון אלא אדפנימי לחוד:

קרנותיו דמזבח הפנימי הוא כו' ולפיר"י שכתבו התוס' לעיל דאידך דרשה נמי ילפינן מקרא קמא מדלא כתיב אחת בעשור צריך לומר דלא ממעטינן מקרנו יו אלא הך דרשה דילפינן מאחת דסמוך ליה אבל אידך דרשה דילפינן מבשנה כיון דלא סמיך ליה לא ממעטינן מיניה:

תמידין שלא הוצרכו לציבור נפדין תמימים פירש"י ז"ל מחללין אותן על מעות חולין וכו' וכיון שיצאו לחולין חוזרין ולוקחין אותן מעות תרומה חדשה וקשה דא"כ אמאי לא מפרש לה בהדיא דנפדין תמימים וחוזרין ולוקחין אותן מתרומה חדשה כדקתני לה בסמוך גבי קטורת ונראה דאע"ג דשפיר למיעבד הכי דזילא מילתא שישארו חולין ביד הדיוט מ"מ מן הדין חולין גמורין הן ואפ' להדיוט נמי שרי ושאני קטורת שהחמיר בה הכתוב שאסור לעשותה מן החולין בנאמר איש אשר יעשה כמוה וגו' לכך חוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה שאלו נשארה חולין ביד הדיוט משום לב ב"ד מתנה הוה לים כאלו עשה המותר מעיקרא לשם הדיוט וחייב כרת ומדברי הרמב"ם ז"ל כסוף הלכות שקלים משמע נמי דנפדין תמימים והן תולין גמורין שכתב סתמא לפיכך אם הגיע ר"ח ניסן ויש להן בהמות מן התמידין מתרומה ישנה פודין א תן ויוצאין לח לין אע"פ שהן תמימים שתנאי ב"ד הוא על כל הבהמות בלוקחין לתמידין שאם לא יהיו צריכין להן יצאו לחולין ולא כתב שחוזרין ולוקחין אותן מתרומה חדשה כמ"ש בתר הכי גבי קטורת ודוחק לומר דנקט לישנא דש"ס:

דף יא

אלא מעתה תיפסל בלינה פירש רש"י ז"ל דדייק מדקתני לעיל גבי מכתשת טבול יום ולא קתני לינה והכא תנא לינה וכתבו התוס' דמברייתא גופא לא מצי ל למיפרך דאיכא

למימר תני טבול יום וה"ה לינה וקשה דהא מחוסר כיפורים כטבול יום דמי ולא קתני ליה ברייתא אע"ג דמתני' קתני ליה גם מ"ש התוס' דלא מייתי מתני' לא דשייך פס ל לינה בקטורת נראה דוחק חדא דלישנא דאלמה תנן לא משמע הכי ועד דא"כ משי איצטריך למידק ממתני' קדשו בכלי אין לא קדשו בכי לא כיון דלא מייתי לה אלא לאשמעינן דשייך פסול לינה בקטורת וכן קשה לפירש"י ז"ל. לכך נראה דמכתשת ודאי לאו כלי שרת היתה כיש מפרשי' שכתבו התוס' בסמוך שאינה עשויה אלא להדק בה הבשמים ולא לקדשן בתוכה כשאר כלי שרת שהיו מקדשין בהן המנחות בשעת הקרבתן. וטעמא דקטורת קדושה קדושת הגוף משום דחשיבה וחביבה מכל הקרבנות כדאיתא במדרש רבה פרשת קרח ליך כשהיה מקדשה ואמר יהא זה קטורת היה חל עליה קדושת הגוף אחר כתישה במכתשת שהיתה ראויה להקטיר כמו שהיה חל קדושת הגוף על הבהמה כשאמר יהא זה לעולה אבל מנחה דלא חשיבה כולי האי לכך לא הוכשרה ליפסל בטבול יום אלא אם כן קדשו בכלי ודייק לה רבה דקדשה קדושת הגוף מדנפסלת בטבול יום והיינו דאותיב ליה רב חסדא אלא מעתה דקדושת הגוף היא בדבור בעלמא תיפסל בלינה אלמה תנן הקומץ וכו' קדשו בכלי דהיינו בכלי שרת שמקדשין בו בשעת הקטרה הוכשרו ליפסל בלינה קדשו בכלי אין לא קדשו בכלי לא:

מכל מקום קשיא סתמא דש"ס הוא דנקט לה מדקאמר בסמוך אמר רבה ולא קאמר א"ל רבה וא"ת ורב חסדא גופיה אמאי לא אקשי ליה לרבה דמ"מ קשיא וי"ל דרב חסדא נמי הוה ידע דאמרינן לב בית דין מתנה כדמשמע בפרק בתרא דכתובות דקאמר דדייני גזרות היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה וכו כמ"ש התוס' א א דהוה סבר דלא מהניא לב בית דין מתנה אלא בקדושת דמים ולא בקדושת הגוף וכיון דדייקא ליה רבה דקטורת קדושת הגוף היא ואפ"ה נפדית ידע שפיר דאמרי' לב ב"ד מתנה אפי' בקדושת הגוף ולכך לא אקשי ליה תו מידי:

וקיימי ב"ד ומתני אדעתא דעורה אע"ג דמתה ונשחטה חוץ למקומה אין לך מום גדול מזה מ"מ כיון דבעינן העמדה והערכה ע"כ צ"ל דהא דנפדית משום דלב ב"ד מזנה הוא כמ"ש התוספות ומה שפירש"י ז"ל אלא לא תוקמה כרבי שמעון והאי דקתני מצא נאה הימנה תפדה משום דלב בית דין וכו' הייני משום דלא מצי פריך אלא ממצא נאה הימנה דכיון דפרה אד מה לא שכיחא ולא שכיח שיוצא צא נאה הימנה. אלמא דבמלתא דלא שכ ח נמי אמרינן לב ב"ד מתנה אבל ממתה ונשחטה לא קשיא מידי דאף על גב דטעמא נמי משום דלב ב"ד מתנה הוא ופרה אדומה לא שכיחא מ"מ הך פרה כבר היא לפניו ולא שייך למימר בה דלא אסקי ב"ד אדעתייהו וכ"כ התוספות והי פרה דלא שכיח פירוש

שימצאו נאה ממנה. ולעיל דפריך אי הכי מתה או נשחטה תפדה הא בעינן העמדה והערכה לא מצי לש לשנויי דנעילם טעמא דמצא נאה הימנה משום דקדשי בדק הבית היא ואינה צריכה לב בית דין מתנה וטעמא דמתה או נשחטה דהיא לפנינו משום לב בית דין מתנה הוא דמשמע דחד טעמא אית להו לכולהו:

דף יב

שאני קטורת דלאו בת רעיה היא כתבו התוספות תימה דהוה ליה למנקט תקנות דתמידין וכו' נראה דמשום חטאת נקט הך תקנתא דעיקר מילתא דר' יוחנן דדייק לה ממתני' וכו' כמ"ש התוספות בסמוך דלהכי נקט נמי בפרק התורם שאני התם דאית להו תקנתא ברעיה וכן משמע קצת מדנקט ר' יוחנן אין נפדין תמימים ולא נקט אין נפדין סתמא משמע דאתי לא שמעינן דאסורין לפדותן כמות שהן תמימים אלא צריך לרעותן עד שיסתאבו ויהיו בעלי מומין והיינו תקנתא דחטאת ולהכי קאמר שאני קטורת דלאו בת רעיה היא כמו חטאת:

אלא רבנן דפרה דאית להו דפרה נפדית כשהיא תמימה א"כ ה"ה נמי דאית להו דתמידין שלא הוצרכו לציבור דנפדין תמימים אף על גב דרבי שמעון נמי אית ליה דפרה נפדית כשהיא תמימה היינו משום דקדושת בדק הבית היא ואינה צריכה לב ב"ד אבל לרבנן ע"כ משום לב ב"ד הוא דאל"ה א"כ מתה או נשחטה תפדה הא בעי ן העמדה והערכה כדאמר לעיל מיהו קשה אמאי לא דחי דלמא שאני פרה דלאו קדושת הגוף היא אלא קדשי בדק הבית לכך אמרי.ן בה לב ב"ד מתנה אבל בתמידין דקדושת הגוף נינהו לא אחרי' בהו לב ב"ד מתנה דהכי נמי הה ס"ל לאביי כמ"ש התוס' לעיל:

כבנות שוח לאדם דהמזבח ושלחנו של אדם דמיין להדדי כדאיתא בחגיגה כתיב המזבח עץ שלש אמות גבוה וט' וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' פתח במזבח וסיים בשלחן רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו כזמן שב"ה קיים מזבח מכפר על אדם עכשיו שאין המזבח קיים שלחנו של אדם מכפר עליו. ונראה דבשלחנו של צדיק איירי שאינו אוכל אלא לשובע נפשו לקיום נשמחו שנהנית מריח המאכל והוי דומיא דקרבן העולה לריח נ חת ואע"ג דלא שייך זה כלפי מעלה דברה הורה כלשון בני אדם דרך משל:

דף יג

זה המיפר ברית בשר נראה משום דגבי מילה כתיב בלשון הפרה וערל זכר אשר לא ימול את בריתי הפר:

תלמוד לומר יום כיפורים הוא מ"מ כתבו התו' תימה דלמא בעשה תשובה איירי ולעולם סבר תנא דאינו מכפר אלא על השבין נראה דלאו קושיא היא דהא דקתני יכול יהא יום

הכיפורים מכפר על שבים ועל שאינן שבים לאו כתשובה שעשה בשאר ימות השנה איירי ואע"ג דתשובה ודאי מהניא כל השנה מ"מ במצות לא תעשה אינה אלא תולה כדאיתא בפ' יום הכיפורים אלא בתשובת י"ה גופיה איירי דאע"ג די"ה עצמו מכפר ס"ל לרבנן דאינו מכפר אא"כ עושה תשובה בו ביום שמתודה ומתחרט ונוהג בו קדושת היום ואינו בועט בו וכן משמע מדקא בעי למילף י"ה מחטאת ואשם ובחטאת ואשם בעי' שיתודה בשעת הבאת הקרבן דכן הוא משמעות הכתוב וכ"כ הרמב"ם ז"ל בריש הלכות תשובה וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהן אין מתכפר להן עד שיעשו תשובה ויתודו וידוי דברים וכו' ורבי סבר דאפי' עומד במרדו בי"ה שאינו לא מתודה ולא מתחרט בו ביום אפ"ה היום עצמו מכפר ולהכי נקט ר' זירא בעומד במרדו ורבי היא פי' דאע"ג דעדיין עומד במרדו בי"ה עצמו שאינו מתחרט ומתודה בו אפ"ה מתכפר בו דר' היא וכן משמע בהדיא בפ"ק דכריתות דפליגי התם ר' יוחנן ור"ל ואביי ורבא במבעט בי"ה אי מכפר אי לא וקאמר והדר ביה רבא כדתניא יכול יהא י"ה מכפר על שבין ועל שאינן שבין ודין הוא הואיל וחטאת ואשם מכפרין וי"ה מכפר מה חטאת ואשם כו' מאי שבין ושאין שבין אילימא שבין שגג וכו' ומסיק אלא שבין דאמר יכפר עלי חטאתי פי' שמתודה ומאמין בו ואינו מבעט שאין שבין דאמר לא תכפר עלי חטאתי אלמא דשבים ושאין שבים די"ה בכה"ג איירי וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ג משגגות אין י"ה ולא החטאת ולא האשם מכפרין אלא על השבים המאמינים בכפרתן אבל המבעט בהן אין מכפרין כיצד היה מבעט וכו' והשתא רמי שפיר מסתם סיפרא אסתם סיפרא דמדקתני לא התענה בו ולא קראו מקרא קדש ועשה בו מלאכה אפ"ה מכפר אע"ג דמבעט הוא דכיון דאוכל ושותה ועושה בו מלאכה הרי אינו חושש ואינו מ מין בו ופשיטא דאינו מתודה ומתחרט בו כיון דמוסיף חטא על פשע הוא ואפ"ה קתני דמכפר ובריית קמייתא קתני דאינו מכפר אלא על השבין בו ואין מבעטין בו וכי היכי די"ה אינו מכפר אלא בתשובת וידוי וחרטה שעושה בו ביום וכן חטאת ואשם אין מכפרין אלא בוידוי שמתודה בשעת הבאת קרבן הכי נמי מיתה לרבנן דמכפרת בתשובה וידוי על עבירות החמורות איירי נמי בכה"ג דוקא שמתודה ומתחרט בשעת מיתה ומאמין בה שהיא מכפרת עליו ולכך יסדו בנוסח וידוי שכיב מרע שיאמר ואם מות תהא מיתתי כפרה על כל חטאים ועונות ופשעים וכו' ותנן נמי בפ' נגמר הדין שאומרים לו אמור תהא מיתתי כפרה על כל עונותי והכי איתא בהדיא בפ' ב' דשבת ת"ר מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה שכן כל המומתין מתודין וכו' משמע דצריך להתודות בשעה שנוטה למות דוקא וטעמא דמלתא נמי כדי שלא יבעט במיתתו ויאמין שהמיתה מכפרת על חטאיו ופשעיו דומיא די"ה

וחטאת ותנן נמי בפרק נגמר הדין היה רחוק מבית הסקילה כעשר אמות אומרים לו התודה שכן דרך כל המומתין מתודין שכל המחודה יש לו חלק לעה"ב וכו' משמע נמי דצריך להתודות כשעה שנידון וטעמא כדפי' והא דקאמר שכל המתודה יש לו חלק לעה"ב משמע דאם אינו מתודה אין לו חלק לעה"ב משום הנך שלש עבירות חמורות דה"ק הכי דאין הלכה כרבי מחבריו אלא כרבנן דס"ל דבהנך שלש עבירות אין מיתה ממרקת אלא א"כ בתשובת וידוי שעם המיתה ועוד דשאר עבירות נמי אין מיתה לחודא ממרקת לרבנן אלא עם היסורין והדינין שדנין אותו לאחר מיתה אבל עם תשובת וידוי ממרקת לגמרי ויש לו חלק לעה"ב מיד כמ"ש התוס' ע"כ יזהר כל אדם להתודות בשעת מיתתו ויקבל עליו המיתה לכפרת פשעיו ועי"ז יזכה לעה"ב כדפי' ולפי שפעמים אדם מת מיתה חטופה ואינו יכול להתודות לכך נכון לכל אדם הבא בימים שיתודה בכל יום תמיד בבקר וזה נוסחו מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שמיתתי בידך יהי רצון מלפניך שתמלא מספר ימי לטובה ותצילני ממיתה חטופה ומכל מיתה משונה ותאריך ימי חיי ואם אמות תהא מיתתי כפרה על כל חטאים ועונות ופשעים שחטאתי וכו' כמ"ש בטור י"ד סי' של"ח. ונראה דהיינו הא דתנן ר' אלעזר אומר שוב יום אחד לפני מיתתך וכי אדם יודע כו' כ"ש ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה:

דתניא חומר בשפיר וכו' הך ברייתא מייתי לה בירושלמי דפירקין:

מאי טעמא דר"ש אבל לר' יהודה נימא דכיון דהושוו ס"ל דאין היקש למחצה אלא ר"ש מ"ט הא קי"ל דאין היקש למחצה ומשני דכתיב ולקח את שני השעירים איתקש שעיר המשתלח וכו' ואע"ג דאיצטריך ליה היקשא לומר שיהו שוין במראה ובקומה ובדמים כדאמר בסמוך מ"מ אית ליה דלהא נמי איתא דאין היקש למחצה וס"ל דהך היקשא עדיפא מהיקשא דיכפר ור' יהודה ס"ל איפכא דהיקשא דיכפר עדיפא מהיקשא דשני השעירים לכך יליף מיכפר דהושוו לכל מילי והקישא דשני השעירים מוקי לה למראה וקומה ודמים לחודא השתא ניחא מ"ש התוספות ואיתקש שעיר המשתלח תימה דבפרק בתרא דכריתות גבי חטאים דומיא דפשעים פריך וכו' והשתא ליגמר מיניה כו' דכיון דלר"ש הך הקישא לכל מילי אתיא א"כ ליגמר מיניה נמי שעיר המשתלח:

דף יד

כולן קרויין ביתו כתבו התו' תימה ולוים במה יתכפרו אי משל ציבור וכו' במנחות פרק עשירי כחבו התו' דלוים מתכפרין כשל ציבור כיון דכתיב יכפר אלו הלוים. ונראה דמתני' הכי משמע דקתני אחד ישראלים ואחד כהנים ואחד כהן משוח מה בין ישראלים

לכהנים כו' ולא קתני נמי ואחד לוים משמע דבכלל ישראלים נינהו דלא אשכחן לוים דלהוי בכלל כהנים דכהנים לוים איקרי אבל איפכא לא:

פרק שני - ידיעות הטומאה

או דלמא כיון דמקומו לא ידע העלמה היא פירש"י ז"ל ולא דמי לידיעת בית רבו דטומאה דאלו התם למד שהשרץ מטמא וכשנגע בו ידע שנגע בו בשרץ וקש הדא"כ מאי פריך רב פפא בפ"ק מי איכא דלית ביה ידיעת בית רבו והא משכחת לה שפי' כגון שלא ידע בשעת נגיפה שנגע בשרץ והתוספות כתבו דה"מ לשנויי הכי מ"מ מאי סלקיה דעתיה דרב פפא דאקשי ליה. ועוד תימה אמאי לא חשיב בכך ונעלם מכלל דידע כמו ונעלמה מעיני כל חי דגבי תירה כמ"ש ה וס' ועוד דבפ"ק קבעי ונעלם מכלל דידע מאי משמע ומסיק רבא דקסבר רבי ידיעת בית רבו שמה ידיעה ולפרש"י ז"ל אכתי תיבעי פני משמע מונעלם דידע בשעת נגיעה שנגע בשרץ. לכך נראה דידיעת בית רבו אינה אלא שלמד בבית רבו שהשרץ מטמא והך מלתא שמעינן לה שפיר מונעלם דאתי לגופא כדפרישית לעיל דמדכתיב או נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו' ונעלם ממנו צריך לומר שלמד בבית רבו שהנוגע בטומאה טמא דאי לאו הכי מאי ונעלם ממנו דמשמע שנעלם ממנו מה שנגע בטופאה תיפוק ליה שאינו יודע כלל שהנוגע בטומאה טמא. והא דקאמר או דלמא כיון דמקומו לא ידע העלמה היא היינו משום דלא דמיא לידיעת בית רבו דטומאה דהתם ידיעה שלמה היא כיון דמעיקרא ידע כל מה דאפשר ליה למידע דקודם מעשה לא שייך למידע טפי אלא מה שהשרץ מטמא והרי ידע ליה ואין שום דבר נעלם ממנו אבל הכא נהי דיודע קודם מעשה דאיכא מקדש בעולם מ"מ כיון דהוה פשר ליה למידע נמי קודם מעשה מקום המקדש לא הוי אלא פלגא ידיעה ולא מהניא או דלמא לא נשא. והשתא ניחא גבי תורה דחשיב בכך ונעלם מכלל דידע דכיון דיודע שהיא בעולם הרי הוא יודע כל מה דאפשר ליה למידע דמקומה וערכה אפשר למידע מדכתיב אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקימה ואתא שפיר דהוי הך בעיא דומיא דבעיא קמייתא דמעיקרא נמי הכי קמיבעיא ליה מי אמרינן כיון דידע קודם מעשה דמטמא שרץ בעולם ידיעה היא או דלמא כיון דנגע בכעדשה וקודם מעשה הוה אפשר ליה למידע נמי דבכעדשה מטמא והוא לא ידע ליה הוה ליה פלגא ידיעה ולא מהניא דשאני ידיעת בית רבו דקודם מעשה הוה ידע כל מה דאפשר ליה למידע:

דף טו

וכן תעשה לדורות כתבו התו' פי' בקונטרס ובימי משה הוא מלך ונביא וכו' ותימה א"כ בפ"ק דסנהדרין בהעמדת סנהדרין כו' ליבעי נמי מלך ונביא וליכא למימר דאין הכי נמי ולא חשיב התם אלא מילי דסנהדרין דהא כל ימי בית שני היו נוהגין סנהדרין אע"ג דכבר פסק הנבואה בתחילת הבית כשמתו חגי זכריה ומלאכי ומלך נמי לא הוה בתחילת בית שני אע"ג דהוו סנהדרין:

מתיב רבא כל הכלים שפשה משה כו' כתבו תימה ממשכן גופיה הוה ליה למיפרך שיהא צריך משיחה לדורות כו' י"ל דממשכן גופיה לא מצי פריך דאיכא למימר הוראת שעה היתה שלא למשחו על פי נביאים שהיו ביניהם אבו תנא דברייתא דינא קתני משמע דמן הדין אין משיחתן מקדשתן מכאן ואילך לכך פריך אמאי נהי דאית ליה שים סברא הא כתיב וכן תעשו לדורות:

ושיר של פגעים פירש"י ז"ל יושב בסתר עליון ולפי שאמרו משה בהקמת המשכן דכתיב ויברך אותם משה וכו' לכאורה תימה דא"כ לא הוה ליה למימר יושב בסתר עליון אלא ויהי נועם וכו' דיושב בסתר עליון מזמור אחר הוא וכן הקשה מהרש"ל ז"ל ולאו קושיא היא דודאי ויהי נועם משום ברכה אמרו אבל יושב בסתר עליון להבריח המזיקין אמרו כדמשמע בהדיא בירושלמי דפרק במה אשה דאיתא התם אין קורין פסוק על המכה כו' הדין דקורא את הפסוק על בנו שהוא מתבעית תן עליו ספר תורה כו' אסור והא תני היו אומרים שיר של פגעים בירושלים כאן משנפגע כאן עד שלא נפגע משמע דמשום מזיקין אמרוהו ורש"י ז"ל מייתי ראיה דמשה רבינו אמר יושב בסתר עליון להבריח את המזיקין בהקמת המשכן מדכתיב לעיל מיניה ויהי נועם וגו' דההיא ודאי בהקמת המשכן אמרו משום ברכה כדאיתא בת"כ א"כ יושב בסתר עליון דסמיך ליה נמי בהקמת המשכן אמרו שהרי תחילת המזמור בהקמת המשכן אייתי כדאי' במדרש רבה פ' נשא יושב בסתר עליון וגו' אמר משה הקב"ה שהוא יושב בסתרו של עולם נתאוה ללון בצלנו א"ר יהודה בר' סימן בצל שדי יתלונן בצל שעשה לך בצלאל זה המשכן יתלונן משמע דויהי נועם ויושב בסתר עליון שייכין להדדי ובבת אחת אמרן מיהו להברחת המזיקין אמרו דבהכי אייתי כל המזמור לא תירא מפחד לילה מחץ יעוף יומם מדבר באפל יהלך מקטב וגו'. והטעם נראה לפי שע"י בנין המשכן ברחו המזיקין כדאיתא במדרש רבה שם פ' י"ב ונגע לא יקרב באהלך אמר רבי יוחנן עד שלא הוקם המשכן היו המזיקין מתגרין בעולם לבריות ומשהוקם המשכן ששרתה השכינה למטה כלו המזיקין מן העולם הה"ד ונגע

לא יקרב באהלך ואיתא תו התם ויהי ביום כלות משה מהו ביום כלות שכלו המזיקין מן העולם אן היו מתפללין על הברחת המזיקין בשעה שגמרו מלאכת המשכן והמקדש: **ריב"ל** אמר להו להני קראי וגני פי' רש"י ז"ל כשהוא הולך לישן בלילה משמע קצת דדוקא בלילה היה אומרו ולא ביום משום דלילה רשות למחבלים הוא שנאמר בו תרמוש כל חיתו יער כדפירש"י ז"ל בפרשת בא מיהו הכל בו כתב דגם ביום הרוצה לישן שינת צהרים יאמר תחילה שיר של פגעים וכ"כ בהגהת ש"ע סור א"ח סי' רל"א וטעמא דמילתא דאמר להו בלילה כשהיה הולך לישן נראה לפי שהמזיקין מתקנאין ומתגרין בו באדם וכ"ז שהוא פר אין יכולין לגשת אליו לפי שנשמתו של אדם טהורה היא ובאה מסטרא דקדושה לכך המזיקין הבאים מספרא דמסאב' בורחין ממנו אבל בשעה שהוא ישן ונשמתו יוצאת יש לחוש שלא יתדבקו בו המזיקין ויזיקוהו וזהו טעם טומאת מת לפי שאז מתדבקין בו ומטמאים אותו לכך הוא אומר שיר של פגעים להבריחן ממנו. ונראה דהיינו דאיתא בפסחים אוכלין תחת המטה רוח רעה שריא עליהן לפי שהשינה אחד מששים במיתה היא כיון דנשמתו יוצאת ולהכי רוח מסאב' שריא עליה דאיניש בשעת שינה וזה טעם נטילת ידים שחרית וכשהוא מאהיל בשעת שינה על האוכלין הרי הן כאלו היו באהל המת ושריא עליהן ההוא רוח מסאבא:

דכתיב יפול מצדך אלף ורבבה מימינך נראה דהיינו הא דאיתא בפרק קמא דברכות כל הקורא קריאת שמע על מטתו כאלו אוחז חרב של שתי פיפיות בידו שנא' ירננו על משכבותם רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם לפי שהאוחז בידו חרב של שתי פיות יכול להכות בה משני צדדין לימינו ולשמאלו וכיון שמזיקין עומדין מימינו ומשמאלו של אדם כמ"ש יפול מצדך אלף וגו' וע"י ק"ש הם בורחין ממנו לכ"ק שהקורא ק"ש על מטתו הוה ליה כאלו אוחז חרב של שתי פיות בידו שמבריחן משני צדדיו:

אסור להתרפאות בדברי תורה ואע"ג דריב"ל גופיה קאמר בפ' כיצד מעברין חש בראשו יעסוק בתורה שנא' כי לויית חן הם לראשך חש בגרונו יעסוק בתורה וכו' שאני הכא שאומר פסוקים דרך לחש וזה ודאי אסור שעושה דברי תורה רפואת הגוף ואינן אלא רפואת הנפש אבל התם איירי שעוסק בתלמוד תורה לשם שמים לקיים מצות השם שצוה ללמוד ומתכוין שיועיל לו זכות תלמוד תורה שיתרפא מחליו לכך שפיר דמי שזכות תלמוד תורה הוא אחד מן הזכיות שהאדם אוכל מפירותיהן בעה"ז והקרן קימת לו לעה"ב. ועוד נראה דהתם נמי להגן איירי וחש בראשו דקאמר היינו שהוא חושש שמא יבא לידי כאב ראשו לכך יעסוק בתורה ותגין עליו שלא יבא לידי כאב ראש וכן כולן ולפי זה ניחא הא דקאמר נמי חש בכל גופו יעסוק בתורה דמי שהוא חש כבר

לכל גופו כמעט דלא אפשר ליה לעסוק בתורה אע"ג דמייתי ראיה מדכתיב ולכל בשרו מרפא ומדכתיב רפאות תהי לשרך דבר המגין נמי רפואה קרי לה דכתיב כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך ופשטא דקרא משמע שישמרהו ממחלת מצרים ויגין עליו וקרי ליה רפואה. וכן משמע בסמוך דפריך אי דאיכא מכה אסור ותו לא משמע דקא ס"ד דבדליכא מכה איירי אלא להגן וקרי ליה רפואה דקאמר אסור להתרפאות:

א"ר יוחנן ברוקק שנו נראה דמתניתין הכי משמע ליה מדלא קתני האומר על המכה כל המחלה אשר שמתי במצרים וקתני הלוחש על המכה ואומר כל המחלה וכו' משמע דברוקק איירי שכן דרך המלחשים שרוקקין תחילה

דף טז

רב נחמן אמר באחד מכל אלו תנן וא"ת אמאי סגי ליה בחד מנייהו הא כתיב וכן תעשו ובימי משה כולהו הוו כדאמר לעיל ועוד אמאי פליגי אסיפא דמתניתין ולא פליגי הכי אריש דקתני שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים וכו' אי כולה בעינן ואי בחד מנייהו סגי ואו או קתני וי"ל דרב נחמן מוקי לה קרא דוכן תעשו בדאפשר למיעבד בכולהו כגון בימי שלמה אבל היכא דלא אפשר אפי' בחדא סגי כדמשמע לעיל מיהו חדא ודאי בעינן דאי לאו הכי במאי מתקדשת ולדידיה מתני' ה"ק שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות במלך ונביא כו' פי' לכתחילה דאפשר בכולהו ואשמעינן סיפא דאפילו בדלא אפשר חדא מיהא בעינן וכל שלא נעשה אפילו באחד מכל אלו אין חייבין עליה ורב הונא מוקי לה קרא דוכן תעשו אפילו בדלא אפשר ולדידיה מתניתין ה"ק שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות ונביא כו' היכא דאפשר ואשמעינן סיפא דלא תימא דוקא בדאפשר אלא אפילו בדלא אפשר כל שלא נעשית בכל אלו אין חייבין עליה ולהכי לא פליגי הכי אריש דהיכא דאפשר ליכא מאן דפליג דכולהו בעינן מדכתיב וכן תעשו:

קלעים להיכל קס"ד במקום חומות היכל שיהא מזבח הבנוי בעזרה קרוי אשר פתח אהל מועד וחזרו וקדשי הקלעים בתודות ובשיר שאלמלא כן לא היו מקריבין עד שיגמר הבנין והם התחילו להקריב קרבנות משבאו שם בימי כורש איכא דמתני לה אסיפא תימה והא ליכא נפקותא בין הך לישנא ללישנא קמא ולאו אורחא דש"ס למימר איכא ד מרי ולא ישאל אחריו מאי בינייהו כדפי' רש"י ז"ל לעיל:

דף יז

באונס גמירי שהייה במזיד לא גמירי שהייה תימה אמאי נקט באונס הוה ל"ל בשוגג גמירי שהייה חדא דהיפוך מזיד שוגג הוא והיפוך אונס רצון הוא ועוד דמסתמא בנטמא בשוגג איירי ולא באונס דמי אנסו שם שיטמא את עצמו לכך נראה דודאי בנטמא בשוגג איירי אלא שהוא אנוס על טומאת המקדש דכיון שנטמא בשוגג בפנים אינו מטמא את המקדש במזיד אלא באונס לכך קמיבעיא ליה מי אמרינן דלא גמירי שהייה אלא כשמטמא את המקדש באונס אבל האי שטימא עצמו במזיד נמצא שמטמא את המקדש במזיד לא גמיר שהייה או דלמא בפנים וכו' ולפי זה מ"ש התוס' דצריך לומר דבשעה שטימא עצמו לא ידע שהיה במקדש אי אפשר לומר כן דא"כ נהי שטימא עצמו במזיד מ"מ אינו מכמא את המקדש אלא בשוגג כיון דלא ידע באותה שעה שהיה במקדש ונהי דהוה ליה כמו רצון מזיד מיהא לא הוי אלא צ"ל דידע שהיה במקדש קשה דא"כ אפי' שכח אח"כ במאי מחייב קרבן הא לא שב מידיעתו הוא כמ"ש התו' ואם נפרש דלמלקות בעי הוי אתי שפיר מיהו מדלא מפרש בהדיא למלקות משמע דלענין קרבן בעי דומיא דמתני' דעלה קאי וכן משמע בהדיא מדברי הרמב"ם ז"ל בפי"א מהלכות שגגות דלענין קרבן בעי דאע"ג דאין דאין שוגג מביא קרבן אלא א"כ הוא שב מידיעתו בטומאת מקדש וקדשיו שאני דלאו בשגגה לחודא תליא מלתא דהא לא מיחייב קרבן אלא א"כ יש לו ידיעה בתחילה מה שאין כן בשאר שגגות וכיון דגזירת הכתוב הוא דבעי ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלמה בינתים אע"ג דלא הוה שב מידיעתו לית לן בה דלא ילפינן לה משאר שגגות:

טמא ששימש במיתה היכי משכחת לה הוה מצי לשנויי דמשכחת לה ששימש בבמה בשעת היתר במות דליכא ביאת מקדש:

קמ"ל דכל קרבי עבודה עבודה היא אע"ג דבפרק אין מעמידין קאמר שמואל הניח ישראל בשר על גבי גחלים ובא עכו"ם והיפך בו מותר ומוקי לה נמי דאי לא הפוך הוה בשיל בתרתי שעי והשתא קא בשיל בהדא שעה מהו דתימא קריבת בישול מלתא היא קמ"ל בישולי עכו"ם שאני דאינו אסור אלא מדרבנן:

אבל חייבין על עשה ועל לא תפשה שבנדה סיפא דמתני' דהתם מפרש להו דקתני סיפא איזהו מצות עשה שבנידה פרוש מן הנידה ומצות לא תעשה אל תבא על הנדה ונראה דמצות עשה קרי ליה להיה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי שכבר הוא בא על הנידה דמ"ע היא שיפרוש ממנה בלי הנאה וילפינן לה לקמן מדכתיב ותהי נדתה עליו ואפי' בשעת נדתה תהא עליו והיינו דקתני איזהו מ"ע שבנדה פרוש מן הנדה לישנא

דפרוש משמע שכבר בא עליה וצריך ליזהר שיפרוש ממנה בדרך היתר אע"ג דגבי נדה לאו נמי איכא לא תקרב כדאמר לקמן מ"מ קרי ליה עשה משום דהוה ליה דומיא דעשה שבמקדש דאיירי נמי בכי האי גונא שנכנס בהיתר ונטמא בפנים ואיידי דקרי ליה עשה שבמקדש משום דבמקדש ליכא אלא עשה דוישלחו לחודא קרי ליה נמי עשה שבנדה ומצות לא תעשה קרי ליה למי שעדיין לא בא על הנדה דמוזהר בלא תעשה שלא יבא עליה דכתיב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב ובכלל לאו זה שלא יבא על האשה סמוך לוסתה שמא תראה בשעת תשמיש והיינו דקתני ואיזהו מצות לא תפשה אל תבא על הנדה:

דף יח

כניסח תנינא פרישה תנינא איצטריך לאתויי ראיה דלא תימה אפרישת אונס הוא כיון שנכנס בהיתר וכי אמרה לו נטמאתי מאי אית ליה למיעבד ובסמוך לוסתה ונמצא דם בחר הכי נמי אונס הוא אכניסה ואפרישה כיון דסבר יכולני לבעול ולפרוש קודם שתראה ומתני' דהוריות דקתני מצות לא תעשה אל תבא על נידה איכא למימר דבנידה גמורה איירי וכן קרא דלא תקרב איירי בנידה גמורה וקרא דוהזרתם אסמכתא בעלמא הוא כמ"ש רבינו זרחיה ז"ל לכך מייתי ראיה אתרוייהו וקאמר ליה רב אדא לעולם אימא לך דסמוך לוסתה אונס הוי אכניסה ואפרישה כדפירש ומתני' דהתם בפרישה איירי וכגון שאמרה לו נטמאתי דלאו אונס הוא דהוה ליה להמתין עד שימות וקאמר ליה רבינא לרב אדא והא נמצא קתני אלמא דמעיקרא לא הוה ליה ידיעה א"כ פ"כ צריך לאוקמי כסמוך לוסתה ולאו אונס הוא אלא שוגג בין אכניסה בין אפרישה ולהכי מיחייב קרבן והא דלא מיחייב שתים משום דשני זיתים חלב בהעלם אחד הוא וקאמר רב אדא היכי אצית דקתני עלה זו היא מצות עשה שבנדה ואם איתא מצות לא תעשה היא דמ"ע לא הוי אלא באמרה לו נטמאתי דמוזהר לפרוש מו הנדה ולהמתין עד שימות מדכתיב ותהי נדתה עליו אבל נדה וכן כמוך לוסתה מוזהר בלא תעשה שלא יבא עליה מדכתיב לא תקרב כדפירש לעיל מתני' דהוריות ורבינו זרחיה גריס ואם איתא לא תעשה ועשה היא ובספרים שלנו ליתא וכן נראה דבסמוך לוסתה כיון שנכנס לה באיסור מעיקרא כי בעי למיפרש בתר הכי לא שייך מצות עשה דלית קרא לשעבר וכתב עוד וא"ת לדידיה נמי דמוקי לה אפרישה תקשי ליה והא אפי' בפרישה לחודא איכא עשה ולא תפשה פשה ותהי נדתה עליו לא תעשה לא תקרב דהוא לא תפרוש ולאו קושיא היא דאע"ג דלא תעשה נמי איכא נקט ליה מצות עשה שבנדה איידי דנקט הכי במקדש דהתם ליכא אלא עשה כשנטמא בפנים כדפי' לעיל:

והא נמצא קתני כתבו התו' תימה דעדיפא הוה מני למיפרך מהא דקתני סיפא כו' נראה ליישב דרב אדא הוה סבר דאע"ג דאמרה לו נטמאתי אכתי איכא לספוקי דלמא לא יצא עדיין הדם לבית החיצון אלא שהיא מרגשת שנעקר הדם ממקומו וקיימא לן שאין האשה טמאה אא"כ יצא הדם לבית החיצון כדאי' ר"פ יוצא דופן ולהכי קתני נמצא על שלו טמאין וחייבין בקרבן דאז ודאי יצא הדם לבית החיצון בשעת תשמיש וכן אם נמצא על שלה וקינחה מיד לאחר תשמיש ודאי כבר יצא הדם לבית החיצון בשעת תשמיש אבל קנחה לאחר שעה איכא למימר דבשעת תשמיש לא יצא עדיין הדם לבית החיצון ולא הרגישה אלא מה שנעקר הדם ממקומו לכך טמאין מספק ופטורין מן הקרבן ולהכי פריך ליה רבינא מדקתני נמצא דלישנא דנמצא משמע דמעיקרא לא הוה שום ידיעה כלל והיינו דאיצטריך ליה לרבא למימר ציית מאי דקאמר רבך משום דרב אדא לא הוה חייש להך קושיא:

וטוביה פירש"י ז"ל ואשריו ולפירושו פד שימות דנקט עיקר חסר דהוה ליה למימר עד שימות האבר או הגיד והערוך בערך וטוב פירש בו פירוש אחר וע"ש:

או בנבלת שרץ למה לי ש"מ וכו' והא דיליף מיניה במתני' דעל העלם שרץ חייב ואינו חייב על העלם מקדש לאו מייתורא יליף לה אלא משמעותא דקרא קאמר כיון דגבי הדדי כהיכי דלא איצטריך קרא להכי דמהיכא תיתי דאיצטריך קרא למיפטריה תדע דלרבי ישמעאל איצטריך ונעלם לחייבו על העלם מקדש וכ"כ התו' בפ"ק ור"ע נמי משמעותא דקרא קאמר ולהכי לא בעי ש"ס לר"א ונעלם ממנו והוא טמא למה לי:

דף יט

העלם זה וזה בידו מהו וא"ת כיון דנעלם ממנו טומאה כי נעלם ממנו נמי מקדש מי גרע הא מ"מ איכא העלמת סומאה וי"ל דכיון דנעלם ממנו נמי מקדש איכא למימר דהעלמת טומאה לאו העלם הוא דלאו העלם טומאה גרם לו שנכנס דאפילו הוה ידע שנטמא היה נכנס כיון דלא ידע דמקדש הוא:

והלך בראשון ולא נכנס ה"ה אם נכנס נמי דינא הכי והוה מצי למיתני והלך בראשון וחזר והלך בשני ונכנס אלא איידי דבעי למיתני סיפא בראשון ונכנס תני רישא הלך בראשון ולא נכנס וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל בפי"א מהלכות שגגות:

עשו ספק ידיעה כידיעה כתבו התו' לא דמי לנגע בשרץ דריש פירקא דהתם הוא מסופק אי שייכא כלל טומאה במה שנגע ולהכי קמיבעיא לן אי הוה ידיעה בכה"ג אי לא מיהו לאו מ לתא דפשיטא הוא דלא הוי ידיעה בכה"ב ולהכי בסמוך כי רמי דרבי יוחנן אדרבי יוחנן לא מצי לשנויי דגבי ספק חלב שאני כיון דמסופק הוא אי הוה חלב כלל והוה ליה

כי ההיא דנגע בכעדשה דא"כ מאי קמיבעיא ליה בנגע בכעדשה וכו' אי הוי ידיעה בהכי תפשוט מההיא דספק חלב דלא הוי ידיעה בהכי לכך (צריך לשנויי דס"ל לרבי יוחנן דבכל התורה ידיעה מעלייתא בעינן וגבי טומאה שאני דלא כתיב בה ידיעה בהדיא:

פשיטא דלא בעי מדלא מייתרי ליה קראי אע"ג דלרבי נמי לא מייתרי ליה קראי דדריש נמי ונעלם ונעלם לחייב על העלם סומאה ועל העלם מקדש ואפ"ה מונעלם דאתי לגופיה ליליף דבעינן ידיעת בית רבו כדאיתא בפרק קמא מ"מ כיון דלא אשכחן בשום דוכתא דאית ליה לר' ישמעאל דידיעת בית רבו שמה ידיעה מהיכא תיחי למימר דבעי ידיעת בית רבו:

דף כ

פרק שלישי - שבועות שתים

וקאמר לא אכילנא ולא אכילנא דוקא בכי האי גונא דכיון דקאמר מעיקרא לא אכילנא כי משתבע בתר הכי ואחר שבועה שאוכל לך מסתמא אלא אכילנא דאמר מעיקרא קא משתבע אבל מסרבין בו לאכול והוא משתבע מיד ואחר שבועה שאוכל לך נשבע שיאכל עמו וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה"ש או שהיה מסרב בו לאכול אצלו והוא נמנע ונשבע ואמר שבועה שאוכל לך ואע"ג דפשוט הוא כתבתי זאת משום דבשלחן ערוך בהלכות שבועות ס"ט רל"ז כתב ויש מי שאומר שאם הפציר בו בתחילה שיאכל עמו ואמר שבועה שאוכל לך אסור לאכול עמו והיינו דעת הרמב"ם ז"ל וצריך לומר דאיירי שהיה נמנע מעיקרא ואמר לא אכילנא דאי לאו הכי אדרבא צריך שיאכל עמו ושמא טעות סופר הוא וצריך להגיה והוא נמנע ואמר שבועה וכו' א"נ אלישנא דהפציר בו סמיך דאין לשון הפצרה בפחות משנים ושלשה פעמים וכיון דהפציר בו כ"כ מסתמא מעיקרא לא אכילנא לא אכילנא קאמר ליה:

מהו דתימא לישנא הוא דאתקיל ליה כתבו התוס' וא"ת נשייליה מה היה בדעתו וי"ל כגון שאמר שבועתו וכו' משמע בהדיא דסבירא להו דאע"ג דאמר שאי אוכל לך אי שיילינן ליה ואמר טעיתי כי לא נתכוונתי לומר אלא שאוכל לך מהימנינן ליה וגדולה מזאת כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות שבועות שאם נשבע אחד בפנינו שלא יאכל היום ואכל והתרו בו ואמר אני לא היה בלבי אלא שלא אצא היום וטעה לשוני והוציא אכילה שלא היתה בלבי הרי זה אינו לוקה וכתב עליו שם בכסף משנה דתוספתא היא בפ' שביעי דטהרות נאמן ע"י עצמו כיצד א"ל נדרת ואומר תנאי היה בלבי שומעין לו ואיתא בת"כ כיוצא בו א"ר מאיר אמרו לו נזיר אתה ואמר תנאי היה בלבי שומעין לו.

והרא"ש ז"ל בפ"ב דנדרים כתב דה"ק מהו דתימא לישנא הוא דאיתקיל ליה שהיה לו לומר שאוכל והיה מגמגם בלשונו ואמר שאי אוכל ואי אמר הכי מהימנינן ליה קמ"ל כיון שהוציא בשפתיו שאי אוכל לא מהימנינן ליה במאי דקאמר בתר הכי משמע דס"ל שאין האדם נאמן לומר כך וכך היה בלבי ולא לכך נתכוונתי וכן משמע ממ"ש הרא"ש בפ"ג דנדרים גבי הא דתנן הנודר מרואי החמה אסור אף מסומין שלא נתכוון זה אלא למי שהחמה רואה אותו וכתב שם בש"ס מפרש מדלא קאמר מן הרואין נתכוונתי לא צייתינן ליה דלא נדר איניש אדעתיה דנפשי' היכא דאיכא שינויא כדאמר לעיל גבי איסקונדרי משמע נמי דס"ל שאין האדם נאמן לומר כך וכר נתכוונתי וקשה לפירושו דבתוספתא דלעיל משמע בהדיא שהאדם נאמן ע"י עצמו לומר כך וכך היה. לכך נראה כדברי התוס' והרמב"ם ז"ל ובש"ע סי' רי"ז כתב נדר מרואי החמה אסור אף בסומין שלא נתכוין אלא למי שהרמה רואה אותו וכתב שם בהג"ה ואפילו אמר לא נתכוונתי לכך לא מהני הואיל והלשון ודאי כך הוא והיינו דעת הרא"ש ז"ל אבל דעת הרמב"ם והתוס' עיקר ואין ראיה מאסקונדרי דאין ענין אסקונדרי לזו כלל אבל בין שאוכל לך לבין שאי אוכל לך וכן בין רואי החמה לבין רואין ואפי' בין שלא אצא לבין שלא אוכל עביד איניש דטעי לכך נאמן:

איסור איסר אם אתה אומר מתפיס בשבועה כו' כתבו התו' דר"ת מפרש ואם לאו שלא התפיסו באחר אלא אמר איסר ככר זה עלי ועוד נראה דהכא קאמר ואיסור של איסר זה היינו דוקא אם אתה אומר מיתפיס בשבועה כלומר שהתפיסו בככר שנשבע עליו כבר דאז הוה ליה כמוציא עתה שבועה מפיו על ככר זה דשבועה קמייתא הדרא נמי על זה הככר וחייב ואם לאו שלא התפיסו בככר שנשבע עליו אלא התפיסו בדבר שאסור מן התורה כגון שאומר ככר זה יהא כחזיר או כככר של עכו"ם פטור כדתנן ברפ"ב דנדרים ואלו מותרין כבשר חזיר כעכו"ם וכו' וכדאמר שמואל בסמוך והוא שנדור ובא מאותו היום:

ביום שמת בו אביו מכאן נראה קצת סמך למנהגנו מה שנוהגין להתענות יום שמת בו אב או אם כמ"ש בהגהת ש"ע סי' ת"ב בי"ד:

ומה שאין האוזן יכולה לשמוע נראה דלכך נקט לה משום דכתיב אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי ודרשינן לה להא דזכור ושמור שנאמרו בדבור אחד ונשמע לשתי דברות:

כשם שלוקה על שוא כו' פירש"י ז"ל ה"ג אלא כשם שלוקה על שוא וכו' ולפי גירסא זו נראה דלא גרסינן בסמוך פשיטא האי לאו והאי לאו אלא גרסי' פשיטא מהו דתימא

וכו' וכן משמע מפירש"י ז"ל ולא גרסי' נמי למאי הלכתא מיבעי ליה אלא למאי הלכתא ותו לא:

דף כא

אוכל ולא אוכל עובר בבל יחל דברו הרמב"ם ז"ל בפ"א מה"ש כתב דבין אכלתי ולא אכלתי ובין אוכל ולא אוכל עובר בלאו דלא תשבעו בשמי לשקר והיינו דלא כרב דימי ולא כרבין וכתב הריב"ש בתשובה דס"ל להרמב"ם דהא דקאמר אוכל ולא אוכל עובר בבל יחל אף בבל יחל קאמר וכן משמע דהא דלא תשבעו בשמי לשקר אשבועת ביטוי קאי ועיקר שבועת ביטוי באוכל ולא אוכל איירי דכתיב להרע או להטיב:

ה' הוא דאינו מנקה אבל ב"ד שלמטה מלקין אותו ומנקין אותו לכאורה תימה דא"כ אין חילוק בין חייבי שבועות לשאר חייבי לאוין דשאר חייבי לאוין נמי כשמלקין אותן מנקין אותן וכשאין מלקין אותן כגון דליכא עדים או בזמן הזה ב"ד שלמעלה אין מנקין אותן ומקבלין עונש מן השמים וכיון דאין הפרש ביניהם אמאי כתב רחמנא כי לא ינקה ה' גבי שבועה טפי מבשאר חייבי לאוין וי"ל דשאר חייבי לאוין אין נענשין אלא עונש אחד דהיינו בב"ד שלמטה ע"י מלקות או בב"ד שלמעלה בשאין מלקין אותן אבל חייבי שבועות כיון דחמירי נענשין בב"ד שלמטה ובב"ד שלמעלה בב"ד שלמטה במלקות ובב"ד שלמעלה בייסורין ושאר עונשין וכשאין מלקין אותן נענשין בב"ד שלמעלה כפלים ולהכי כתיב גבי שבועה כי לא ינקה ה' דאע"ג שכבר לקה אינו נקי מב"ד שלמעלה והא דקאמר אבל ב"ד שלמטה מלקין אותו ומנקין אותו לאו דמנקין אותו מדין ב"ד שלמעלה קאמר אלא מדין ב"ד שלמטה קאמר דמנקין אותו מעונש המוטל עליו כשאין מלקין אותו וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מה"ש שכתב אע"פ שלוקה הנשבע לשוא או לשקר וכו' אין מתכפר להן עון השבועה כלו שנאמר כי לא ינקה ה' אין לזה נקיון מדין שמים עד שיתפרע ממנו על השם הגדול שחילל. והראב"ד ז"ל השיג שם עליו מהא דאמרי' בשמעתין דב"ד של מטה מנקין אותי וצ"ל כדפי' וכי האי גונא כתב בכסף משנה שם דלאו נקיון גמור קאמר ובספר הבתים כחב דמלקין אותו להיות כשר לעדות אבל מעון חילול השם אינו מנקה ע"כ:

דף כב

והרי הקדש כתבו התוספות תימה דמאי פריך נימא דמתניתין ה"ק היכן מצינו מדבר מביא קרבן על דבור בלא שום מעשה שזה מדבר ומביא קרבן בלא שום מעשה כגון שבועה שאוכל ולא אכל אבל הקדש וכו' נראה דלאו קושיא היא דש"ס דייק דלאו אשבועה שאוכל ולא אכל קאמר ליה מדנקט שזה מדבר ומביא קרבן משמע דקאי

אשבועה בלא אוכל ואכל דאיירי ביה דומיא דרישא דקאמר היכן מצינו באוכל כל שהו שהוא חייב שזה חייב והתם ע"כ שזה חייב אשבועה שלא אוכל ואכל דאיירי ביה קאי א"כ הכא נמי שזה מדבר ומביא קרבן אשבועה שלא אוכל ואכל קאי ואע"ג דקעביד רעשה כיון שאוכל מ"מ מביא קרבן על דיבורו הוא שאלמלא נשבע אין במעשה כלום ולכך פריך שפיר והרי הקדש נמי מביא קרבן על דיבורו הוא שאלמלא הקדש אין במעשיו כלום:

אבל בקונמות דברי הכל בכל שהוא כתבו התוספות תימה דחמיר קונם מהקדש ואיהו גופיה לא אסור אלא משום דהוה כהקדש וכו' י"ל דדוקא היכא דלא קא מתכוין לאוסרו אלא מקדישו ממש למזבח או לבדק הבית ונאסר ממילא משום מעילה הוא דבעינן שיעורא דגזירת הכתוב הוא דלא הוי מעילה בפחות משוה פרוטה אבל כשאומר קונם ככר זה עלי או ככר זה בהקדש אע"ג דאיהו גופיה לא אסור אלא משום דהוי כהקדש מ"מ כיון דקא מכוון לא סרו הוה ליה כמפרש שיהא אסור עליו כהקדש בכל שהוא כיון שלא הזכיר לשון אכילה ובכל שהוא עובר בלא יחל וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק קמא מהלכות נדרים שכל הנודר מדבר הרי זה כמפרש כל שהוא ובכל שהוא לוקה שנאמר לא יחל דברו:

הא לא פריש דעתיה אכזית ש"מ משמע דפשיט ליה דנזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן דלא מיחייב אלא בכזית אע"ג דאיכא למימר דכיון דלאו בעיני' אכלי ליה אינשי דעתיה אמשהו ותימא דא"כ לעיל דבעי רבא שבועה שלא אוכל חרצן בכמה אמאי סליק בתיקו תפשוט דדעתיה אכזית כיון דהך סברא דלאו בעיניה אכלי אינשי לאו סברא היא ורש"י ז"ל פירש דבעיא דרב אשי לא הוי אלא באם תימצי לומר בשאר כל אדם בכזית והסוגיא לא משמע כן דכל היכא דבעי באת"ל כי פשיט ש"ס בעיא בתרייתא איפשיטה לה נמי קמייתא לכך נראה דאע"ג דבשאר כל אדם מספקא לן אי דעתיה אמשהו כיון דלאו מידי דאכילה הוא דלא בעיניה אכלי ליה אינשי בנזיר פשיטא לן דלא שייך הך סברא דלגביה דידיה ודאי מידי דאכילה הוא מדכתיב גביה מחרצנים ועד זג לא יאכל דכיון דנזיר הוא ואסיר ליה רחמנא הרצן בכזית חשיבא ליה מידי דאכילה וכן נבלות וטרפות בשאר כל אדם כדמסיק ולא קמיבעי ליה בנזיר אלא מי אמרינן כיון דכזית איסורא דאורייתא היא כי קא משתבע אהיתרא קא משתבע וכו' וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ה מה"ש שבועה שלא אוכל עפר אם אכל כזית חייב אבל פחות מכזית הרי זה ספק שמא יתחייב בכל שהוא מבני שאין זה דרכו לאכילה כדי להצריכו שיעור וכן הנשבע שלא לאכול חרצן ואכל ממנו פחות מכזית הרי זה ספק היה הנשבע

נזיר שהוא אסור בחרצן בכזית ואכל ממנו פחות מכזית אינו חייב בשבועת ביטוי שהרי אין דעתו בשבועתו אלא על כזית שהוא מושבע עליו ואין שבועה חלה עליו משמע דס"ל דאע"ג דבשאר כל אדם מספקא לן אי דעתיה אמשהו כיון דלא אכלי ליה בעיניה בנזיר פשיטא לן דלא אמרינן הכי:

אלא תפשוט דבעיא רבא וכו' אהא דמייתי מלתא דריש לקיש הכא פריך ועוד נראה דה"ק השתא דפשיט ליה בעיא דרב אשי תפשוט נמי בעיא דרבא דאי לאו דפשיט מיניה בעיא דרב אשי איכא למימר דשאני התם שלא אמר שבועה שלא אוכל נבלות וטרפות אלא שבועה שלא אוכל סתם דמשמע דברים המותרין וכיון דאדברים המותרין בכזית קאמר לא פלגינא דיבוריה ואמרינן דבדברים האסורין נמי בכזית קאמר אבל כשאמר בפירוש שבועה שלא אוכל עפר איכא למימר כיון דלאו בר אכילה הוא דעתיה אכל שהוא אלא השתא דפשיט מיניה בעיא דרב אשי דאיירי נמי דאמר בפירוש שלא אוכל חרצן אלמא ס"ל דלא שנא לכך פריך תפשוט מיניה ומי בעיא דרבא:

ואי בעית אימא קרא שתייה בכלל אכילה הרא"ש לא גריס שתייה בכלל אכילה וכן נראה דהא טעמא דסברא נמי משום דשתייה בכלל אכילה הוא וא"כ מעיקרא נמי הוה ליה למימר א"א סברא שתייה בכלל אכילה ד מר ליה איניש לחבריה וכו' ולספרים דגרסינן ליה יש לדחוק ולפרש דהא דקאמר א"א סברא דאמר ליה איניש לחבריה וכו' לאו משום דשתייה אכילה קרי ליה אלא משום דשתייה שייכא לאכילה והא בהא תליא דאורחא דמילתא לשתות כשאוכלין לכך כי א"ל נטעום דעתו נמי לשתות הוה וחדא מנייהו נקט דאכילה עיקר מילתא היא ושתיה לצורך אכילה היא באה ולכך כשאמר שבועה שלא אוכל דעתו נמי שלא לשתות דשלא אוכל ומה דשייך ליה קאמר ועיקר מילתא נקט ואע"ג דאמרי' לקמן גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו שאני הכא כיון דהא בהא תליא כאלו הוציא בשפתיו דמי והדר קאמר וא"א קרא וטעמא משום דשתיה בכלל אכילה היא דאמר ר"ל וכו' ולספרים דלא גרסינן אלא אזלי ושתי נמי אתי שפיר דהא דקאמר ואזלי ושתי לאו למימרא דלא אכלי דהא לאו אורחא הוא שיאמר אדם לחבירו בא ואכול עמי ואח"כ אין נותן לו לאכול אלא לשתות אלא אזלי ושתי דנקט היינו דשתי נמי ולא נחית ש"ס לפרש הא דאכלי כיון דלא דייק מיניה מידי דמדשתי דייק דכיון דשתי צריך לומר דאכילה דנקט משום דעיקר מלתא היא ולפי סברא זו תרוייהו צריכי:

דף כג

כנון דאמר שלא אשתה ושלא אוכל וה"ה דאפילו שתה תרי זימני נמי דמגו דחיילא שבועה בתרייתא אאכילה וכו' כמו שכתבו התוס' אלא איידי דקתני רישא ואכל ושתה דלא מחייב אלא אחת קתני נמי סיפא דבאכל ושתה חייב שתים:

ודלמא פת חטין לאכול שעורין וכוסמין לכוס ובסמוך נמי פריך ודלמא על ידי תערובת ובתר הכי נמי פריך דלמא כגון אלו דלא שתינא בציר מהכי וטפי מהכי שתינא ודלמא מין אלו הוא דלא שתינא וכו' נראה דכולהו הנך פירכי לאו דינא נינהו דהאומר פת חטין ושעורין וכוסמין פת דנקט מעיקרא ודאי אכולהו קאי וכן האומר פת חטין ושל שעורין ושל כוסמין לאו דעתיה אתערובת וכן האומר כגון אלו לאו דעתיה אשיעורא דהנך דוקא ומי שאמר מין אלו הן עצמן נמי בכלל אלא הכי פריך דלמא איהו הוה מעי בהכי ולכך נקט הך לישנא ולא נתכוין לחלק וכ"כ בהדיא רבינו נסים ז"ל. ולפי זה מ"ש התוספות גבי הא דפריך ודלמא למיפטר נפשיה מאחרנייתא קא מיכווין וא"ת והא לא בעי למיפטר נפשיה מאחרנייתא דאפילו המר שבועה שלא אוכל סתם כיון שאין בלבו לאסור עצמו אלא באלו המינים לא מיתסר באחריני כו' לאו קושיא הוא דאע"ג דאי הוה אמר שבועה שלא אוכל סתם נמי הוה פטר נפשיה מאחרנייתא מ"מ פריך שפיר דלמא איהו הוה טעי בהכי דהוה סבר שאם יאמר שבועה שלא אוכל סתם מיתסר נמי באחריני לכך הוה קא פריש להו כדפריך בכולהו:

הכא מאי וא"ת מאי קמיבעיא ליה פשיטא דלא פליגי הכא דאי פליגי נמי הכא א"כ אמאי פליגי לקמן אמתניתין דשבועת הפקדון טפי הוה להו לפלוגי אמתניתין דהכא דמיתני ברישא וי"ל דהא דפליגי רב אחא ורבינא גבי שבועת הפקדון ואית ליה לחד מנייהו דאכללי נמי מיחייב היינו משום דמעיקרא קודם שבועה הוה אמר ליה מפקיד לנפקד תן לי חטין שעורין וכוסמין שיש לי בידך ובתר הכי קמישתבע ואמר ליה שבועה שאין לך בידי חטין שעורין וכוסמין כדקתני בהדיא בפרק שבועות הפקדון ולכך איכא למימר דשבועה שאין לך בידי נמי חדא שבועה היא דקא ו ישתבע ליה על תביעתו שאמר ליה מעיקרא תן לי חטין שעורין וכוסמין כו' וכי הדר פירש חטין שעורין וכוסמין לחלק בא הרי ארבעה אבל היכא דקאמר נפקד שבועה שאין לך בידי חטין שעורין וכוסמין בלא שום תביעה ליכא כללי ופרטי דלא הוה מצי למימר שבועה שאין לך בידי סתמא דלא הוה ידעינן אמאי קאי ועל כרחו צריך לפרש ולומר דאין לך בידי חטין שעורין וכוסמין וא"כ כי קמיבעיא ליה הכא מאי צריך לומר דאדרב אחא בריה דרב איקא קמיבעיא ליה דלדידיה נמי כיון דמוקי לה במסרהב בו חבירו מעיקרא וא"ל בא ושתה עמי יין

ושמן ודבש כי קא"ל שבועה שלא אשתה עמך יין ושמן ודבש איכא כללא ופרטי דהוה מצי למימר שבועה שלא אשתה עמך ותו לא אבל לרב פפא דלא איירי במסרהב אלא דמנפשיה קאמר שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש ליכא כללא ופרטא כדפי' וכיון דדוקא לדרב אחא קבעי ניחא דקמיבעיא ליה הכא מאי דשפיר איכא למימר דהכא נמי פליגי כי התם והא דפליגי התם ולא הכא דקתני ברישא היינו משום דמתני' דהתם קתני בהדיא דא"ל מפקיד קודם שבועה תן לי חטין שעורין וכוסמין כו' אבל הכא לא קתני מתניתין בהדיא דחבירו מסרהב בו ואיכא למימר דלאו במסרהב איירי וכדרב פפא. ומ"ש התוספות הכא מאי מי איכא למימר הכא דנוקי שבועה אכללא דפת חטין ושעורין וכוסמין וי"ל דס"ל דרב אלא בריה דרב איקא מוקי לה רישא נמי במסרהב בו חבירו:

מאי שנא רישא פטור ומאי שנא סיפא דחייב פירש"י ז"ל דקס"ד דנבלה וטרפה נמי אוכלין שאינן ראויין הן וכ"כ התוס' ודבריהן תמוהים חדא דנבילות וטרפות ראויין לאכילה נינהו אלא שהן אסורין וא"כ הוה ליה למימר ואכל אוכלין האסורים ועוד דא"כ מ"ש דברישא נקט אוכלין שאינן ראויין ובסיפא נקט נבלה ושרפה כמ"ש התוס' ועוד דא"כ כי משני בכולל דברים המותרין עם דברים האסורין לוקה כולה במפרש ורישא בשאינו כולל דברים האסורין עם דברים המותרין והתוס' כתבו דלא מצי למימר הכי משום דמשמע דוקא אבל אוכלין שאינן ראויין פטור אבל ראויין חייב ולאו דיוקא מעליא הוא דאיכא למימר איידי דתני סיפא דאכל אוכלין שאינן ראויין דהיינו נבלות וטרפות דחייב תני נמי רישא דאכל אוכלין שאינן ראוין דפטור. ועוד דלא מצי למיתני סתמא שבועה שלא אוכל ואכל פטור דא"כ לא הוי ידעינן אמאי פטור ולהכי קתני בהדיא ואכל אוכלין שאינן ראוין דפטור לאשמעינן דבהכי איירי ואי משום דלא קתני ברישא בהדיא שבועה שלא אוכל אוכלין שאינן ראוין ואכלן פטור לאו קושיא היא דא"כ סיפא נמי תיקשי אמאי לא קתני שבועה שלא אוכל נבלות וטרפות ואכלן כו'. על כן נראה דהמקשה נמי ידע דאוכלין שאינן ראוין לאו היינו נבלות וטרפות אלא דוקא עפר וכיוצא בו כגון אוכלין ומשקין הסרוחין שאין ראוין לאכילה ושתיה והכי פריך הא גופא קשיא אמרת שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראוין לאכילה פטור אלמא ס"ל דכל מי שנשבע שבועה שלא אוכל סתמא אין דעתו אלא על דברים הנאכלין ולא על דברים שאינן נאכלין והדר תני שבועה שלא אוכל ואכל נבלות וטרפות חייב אלמא אית ליה דמי שנשבע שבועה שלא אוכל סתמא דעתו אפי' על דברים שאינן נאכלין דנבלות וטרפות נמי דברים שאין נאכלין לישראל נינהו ומסתמא לא הוה דעתיה עלייהו כי היכי דלא הוי דעתיה אעפר דמאי שנא עפר ומ"ש נבלות וטרפות דלגבי דידיה כולהו דברים שאינן

נאכלין נינהו ולהכי חזר ונקט ש"ס מ"ש רישא מ"ש סיפא כלומר דאע"ג דרישא איירי באוכלין שאינן ראויין וסיפא בנבלות וטרפות מ"מ קשיא דמ"ש הני מהני ולקמן דקאמר כדרבא דאמר רבא שבועה וכו' לאו כדפירש"י ז"ל דגרס אלא כדרבא אלא כגירסת ספרים הישנים דגרסי משכחת לה כדרבא וגרסי' דאמר רבא שבועה שאוכל ואכל עפר פטור ומייתי ראיה מדרבא דאע"ג דקיימא לן שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור כדתנן שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראויין פטור אלמא דעפר לאו בכלל אכילה הוא אפ"ה אית ליה לרבא דהאומר שבועה שאוכל ואכל עפר פטור משום דלא דמי מי שנשבע שיאכל למי שנשבע שלא יאכל דמי שנשבע שיאכל מסיק אדעתיה לכל מה שיאכל א"כ בנבלות וטרפות נמי איכא למימר הכי דאע"ג דהנשבע שלא יאכל סתמא ואכל נבלית וטרפות פטיר כדמשמע מתני' אפ"ה מי שנשבע שיאכל ואכל נבלות וטרפות פטור דלא דמי נשבע שיאכל לנשבע של יאכל וכיון דמי שנשבע שיאכל סתמא מיפטר כשאכל נבלות וטרפות א"כ ע"כ צריך לומר דמעיקרא חלה השבועה אנבלות וטרפות נמי דאי לאו הכי לא הוה מיפטר בהכי וכיון דחלה השבועה נמי אנבלות וטרפות א"כ שפיר משכחת לה בהן וכ"כ הר"ן ז"ל ורבינו זרחיה ז"ל ולפי' זה ניחא דמייתי הא דרבא הא דלפירש"י מאי איצטריך לאתויי הא דרבא הוה ליה למימר אלא מאי אוכלין שאינן ראויין עפר דכ"ע ידעי דעפר אינו ראוי לאכילה הוא ועוד דא"כ אמאי לא מפרש נמי משקין שאינן ראויין דנקט מתני' מאי נינהו:

ארא ר"ל מ"ט לא אמר כרבי יוחנן נראה דמדקאמר אי אתה מוצא אלא אי במפרש משמע דאית ליה שום פירכא אאוקימתא דר' יוחנן דלהכי נקט אי אתה מוצא לאוקמי באוקימתא אחריתי אלא אי במפרש וכו' ולכך קבעי מ"פ לא אמר כרבי יוחנן וכיון דמלתא דרבי יוחנן אית ליה פירכא איצטריך ש"ס לפרש דהא דר"ל נמי אית ליה פירכא דאי לאו הכי רבי יוחנן מ"ט לא אמר כר"ל:

דף כד

הרי הקדש הא בעינן שוה פרוטה כתבו התו' הוה מצי למימר הא אוקימנא בבכור כדמשני לעיל וזה תימה דמה לי בכור מה לי שאר מוקדשין הא פשיטא דאין מועלין בבכור בפחות משוה פרוטה ונראה דיש למחוק הא בעינן שוה פרוטה וצריך להיות הרי הקדש הוה מצי למימר הא אוקימנא כו' וקאי אהא דפריך בתר הכי והרי הקדש דחייל נמי אעצים ואבנים וכן משמע דאי לאו הכי יהיו דברי התוספות מהופכים דמעיקרא כתבו והרי שאם דזדונו לאו ובתר הכי כתבו הרי הקדש הא בעינן שוה פרוטה שלא כסדר הגמרא:

איבעית אימא כי קתני מידי דלית ליה שאלה וכו' לכאורה תימה כל הנך שינויי למה לי ומאי כולי האי כיון דלית בהו נפקותא לענין דינא ועוד דמשמע דכל חד מוסיף אחבריה ואדרבא רב אשי מאוירא דאמר בחטאת קאמרינן נר' דוחק טפי משינויא קמייתא דכיון דאירי תנא במידי דזדונו לאו מה לי חטאת מה לי אשם דלהכי בכולהו דפריך והרי הקדש לא משני בחטאת קאמרינן ושינויא דרבינא נראה דוחק טפי מכולהו דמה לי אי חיילא אמידי דבר אכילה דוקא ומה לי אי חיילי נמי אמידי דלאו בר אכילה ונראה לפרש דשינויא קמא לאו מעליא הוא דמה לי איסור הבא מאליו לאיסור הבא מעצמו סוף סוף משכחת לה דמחייב עליה חמש חטאת לכ"ק איבעית אימא כי קתני מידי דלית ליה שאלה וכו' דשבועה כיון דאית לה שאלה אפי' אם כבר עבר עליה כגון שנשבע שלא יאכל פת זו ואכלה ואחר שאכלה בשוגג או במזיד נשאל עליה לחכם והתירה לו הרי זה פטור מן הקרבן או מן המלקות כדאמרינן לקמן בפירקין וכמ"ש הרמב"ם ז"ל לכך לא שייך למיתני דחייב עליה חמש חטאות דהחטאת הבא על השבועה לאו חיוב גמור הוא כיון דאפשר בשאלה ומשום דהך שינויא נמי דחיקא הוא דצריך לאוקמי בבכור דוקא ולא משמע כיון דמן המוקדשין סתמא קתני לכך קאמר איבעית אימא כי קתני קרבן קבוע כו' דכיון דעל שבועה מייתי קרבן עולה ויורד ולא חטאת קבוע לא שייך למיתני דחייב עליה חמש חטאת דהוה משמע דכולהו שוין הן והך שינויא נמי דוחק הוא דצריך לאוקמי בנשיא דוקא וכיחידאי לכך משני רב אשי כי קתני מידי דחיילא כשיעור כו' ולרב אשי מאוירא נראה דוחק לאוקמי בהכי כיון דשיעורא דהקדש דהוי בפרוטה נמי לא דמיא לשאר שיעורי דהוו בכזית לכך משני כי קתני זדונו כרת וכו' ואע"ג דצריך לדחוק ולמימר דדוקא בחטאת קאמרי' מ"מ ס"ל דאין זה דוחק גדול כהנך דוחקי דשינויא קמייתא ואינהו ס"ל דאדרבא הא דחיק טפי וכיון דכולהו אית להו פירכא לכך קאמר רבינא כי קתני מידי דחייל אמידי דאית ביה מששא וכו' ואע"ג דליכא נפקותא בין מידי דאית ביה מששא למידי דלית ביה מששא מ"מ ס"ל דכיון דלא דמיין להדדי לא קחשיב ליה ולאו דוחק הוא לחלק בהכי אבל שאר כולהו דוחקי נינהו תרתי קמייתא משום דצריך לאוקמי בבכור דוקא וכן אידך תלתא שינויי לכל חד אית ליה דוחקא כדפי'. והשתא מ"ש התוס' דהוה מצי למימר הא אוקימנא בבכור לא הוה להו למיכתב כן דלא ניחא ליה לרבינא לאוקמי בבכור דוקא דלהכי מוקי לה בגונא אחריתי וכן משמע בפרק ג' דכריתות דלא ניחא לאוקמי בבכור דגבי הא דתנן התם יש אוכל אכילה אחת וחייבין עליה ארבע חטאות כתבו התוספות וא"ת ואמאי לא חשיב חמשה כגון נשבע שלא יאכלנה ואכלה וי"ל מידי דאיתא בשאלה לא קתני ומוקדשין דתני אע"ג דהוו בשאלה

מ"מ השתא שנשחטו ונזרק דמן ליתא בשאלה אבל ליכא למימר דאיירי בבכור מדקאמר בגמרא אקדשים מגו דאיתוסף בה איסור ואי בבכור לא היה אומר אקדשים שהרי קדש בפטר רחם משמע דסוגיא דהתם לא מוקי לה בבכור משום דדוחק הוא לאוקמי בהכי ועוד דאי הוה מצי ליה לרבינא לאוקמי בבכור אמאי חזר בו מדבריו דקאמר אלא כי קתני אמידי דאית ביה מששא הוה ליה לאוקמי בבכור כדי לקיים דבריו הראשונים:

דף כה

איני והאמר ר' יוחנן כתבו התו' למאי דס"ד השתא דלעולם קאמר תימה דתיקשי ליה בריש פירקין וכו' וי"ל דגבי אכילה ליכא למיטעי דלעולם קאמר וזה דוחק דבשינה נמי ליכא למיטעי כיון דאי אפשר בלאו הכי וכתבו עוד אי נמי התם נמי שייך שפי' לעולם כגון שנשבע על ככר שלפניו משמע דאמר שבועה שלא אוכל ככר זה או שלא אוכל סתם ומראה עליו באצבע ולפי זה הא דתנן לעיל שבועה שלא אוכל ואכל פת חטין ופת שעורין וכו' צריך נמי לאוקמי שהן לפניו ואמר שבועה שלא אוכל אלו וא"כ סיפא דקתני שבועה שלא אוכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין מסתמא איירי נמי בכי האי גונא דומיא דרישא וקשה דא"כ מאי איריא דקאמר פת פת ופת אפי' לא אמר אלא שבועה שלא אוכל פת חטין ושעורין וכוסמין אלו נמי ליחייב על כל אחת ואחת מדהזכיר בשבועתו חטין ושעורין וכוסמין ולא אמר שבועה שלא אוכל אלו ותו לא לכך נראה דאע"ג דלמאי דס"ד שבועה שלא אוכל נמי לעולם קאמר אפ"ה איכא למידחי ולמימר דלא נתכוון בשבועתו אלא לאכילה ולא לשתיה ואפשר לו לאדם להתקיים בלא אכילה כששותה יין חלב ודבש ואע"ג דמסיק לעיל דשתיה בכלל אכילה היא מ"מ כיון דאיכא למידחי ולמימר דלא הוי בכלל כדקא ס"ד דאביי ניחא ליה טפי למיפרך אשבועה שלא אישן דליכא למידחי ועוד דפריך שינה גופיה אהדדי:

ואמר עולא והוא שניכר וכו' תימא תיקשי ליה מגופא דמתני' דקתני איזהו שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע הא אינו משנה את הידוע חייב משום שבועת ביטוי אע"ג דליתיה בלהבא כמו שכתבו התוספות וי"ל דאי לאו הא דעולא ה"א דכל שבועה שאינה אמת קרויה שבועת שוא דלשון שוא ולא כלום הוא כמו בחבלי השוא והנשבע על עמוד האבן מוזהב שהוא של זהב נמי שבועת שוא היא כיון דיצתה שבועה מפיו לבטלה אע"ג דלא ידעו ביה אינשי וסבורין שהוא של זהב והא דקתני נשבע לשנות את הידוע לאדם היינו שהוציא שבועה מפיו לבטלה ומלתא דפסיקא טפי נקט דכיון דידוע שהוא אבן והוא נשבע עליו שהוא של זהב מלתא דפשיטא ומפורסם הוא דנשבע לבטלה ושוא הוא מיהו היכא דלא ידעי ביה אינשי נמי שוא הוא כיון דבשעה שיצתה שבועה מפיו היתה

לבטלה ולא אתי למעוטי אלא מילי דבדידיה תליא כגון אוכל ולא אוכל אבל מדעולא פריך שפיר דקאמר והוא שניכר לשלשה הא לא ניכר אלא לשנים שבועת ביטוי הוא אף על גב דאינו ביהא של זהב. ואם תאמר כיון דמדעולא פריך אדשמואל אמאי לא משני גברא אגברא קא רמית ויש לומר דפשטא דמתני' הכי משמע כדעולא דאינו נשבע לשנות את הידוע לכל העולם קאמר דאי לאו הכי למה ליה למיתני אמר על העמוד של אבן שהוא של זהב ועל האיש שהוא אשה ועל האשה שהיא איש ליתני איזהו שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם ותו לא. ועוד אמאי נקט אמר על העמוד של אבן שהוא של זהב ולא קתני אמר על אבן שהוא זהב ואמאי נקט נמי על האיש שהוא אשה וכו' ולא נקט שאר מילי אלא צריך לומר דבעמוד של אבן מוזהב ומצוייר איירי ולהכי יש ספרים דגרסי על עמוד של אבן שהוא במקום פלוני כלומר דלאו בסתם עמוד איירי אלא בעמוד שבמקום פלוני שהוא מוזהב וטעי ביה אינשי סבורין שהוא של זהב וכן בין איש לאשה דזימנין דפני איש דומין לאשה וכן איפכא ועבידי דטעו בהו אינשי וליכא למימר דאיירי דטעו בהו כולי עלמא דהא נשבע לשנות את הידוע לאדם קתני אלמא דאיכא נמי דלא טעו בהו ואשמעי' דאע"ג דלאו כ"ע ידעו דלאו זהב הוא הוי שבועת שוא ועולא אשמעי' דתלתא מיהא בעינן וא"כ ממתני' גופא נמי איכא למידק הכי דטעמא דאיכא נמי דידעי ליה הא ליכא מאן דידע ליה שבועות ביטוי הוא ואמאי הא ליכא כו' אלא כיון דהך מילתא לא מיפרשא במתני' בהדיא ואיכא למידחק כדפרישי' לכך דייק לה מדעולא דמפרש לה למתני' והרמב"ם ז"ל בפרק אחד מהלכות שבועות כתב ועל האשה שהוא איש ועל עמוד של שיש שהוא של זהב נקט של שיש משום דלאו בסתם עמוד איירי אלא בשל מין שיש שמצוייר ויש לו דמיון לשל זהב כדפירשתי:

דף כו

ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל ומאי רבי רבי כל מילי מה שכפל ושינה את הלשון מפורש בפרק קמא:

העלם זה וזה בידו מהו פירשתיו בסוף פרק שני ומה שפירש"י וז"ל אלא לא שנא ופטור כתב בכסף משנה בפרק שלישי מהל' שבת משום דמדינא איכא למיפטר בין בהעלם שבועה בין בהעלם חפץ דשניהן אנוסין הן ואנוס פטור מדכתיב האדם בשבועה אלא דאתי קרא וחייב בהעלם שבועה מדכתיב בשבועה ונעלם ובהעלם חפץ כיון דליכא קרא לחייבו פטור מהאדם בשבועה ולכך פירש"י ז"ל לא שנא ופטור אע"ג דספקא דאורייתא הוא ולחומרא דכיון דליכא קרא לחייבו ממילא מיפטר מהאדם בשבועה. מיהו לעיל בפרק שני ובפרק כלל גדול דאיתא נמי כי הך סוגיא ובכולהו פירש רש"י זכרונו לברכה

אלא לח שנא פטור והתם לא שייך האי טעמא. והרמב"ם ז"ל בפי"א מהלכות שגגות כתב יראה לי שאלו החייבים קרבן מספק אין מביאין קרבן שמא יכניסו חולין לעזרה:
מצטער ואכלה פירש רש"י ז"ל מצטער ברעב ואי נמי אי לא נעלמה ממנו היה אוכלה וקשה דמנא ידעינן לה דלמא אי לא נעלמה ממנו שבועה לא היה אוכל אע"ג דמצטער ומה שפירשו התוספות נראה דוחק ומדברי הרמב"ם ז"ל משמע דלא נעלם ממנו שבועה אלא שהוא סבור דמותר לעבור על השבועה כיון שהוא רעב ומצטער והשיב כיון דיודע שהיא אסורה לו אלא שאוכלה בטעות לא הוה שב מידיעתו:
אלא לשמואל קשיא כתבו התוספות וא"ת ודשמואל נמי יפרש הכי וכו' ויש לומר דאמורא צריך לפרש דבריו יותר. ועוד נראה דהא פשיטא דאי לאו דכתיב נמי לכל אשר יבטא האדם בשבועה הוה ילפינן מדכתיב לבטא בשפתי' סתמא דלעולם אינו חייב אלא א"כ הוציא בשפתיו ואפי' גמר בלבו סתם אינו חייב ולה"ק גמר בלבו סתם מניין ובתר הכי נמי קאמר גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם מניין משום דאי לאו דכתיב לכל אשר יבטא האדם מסתבר למימר דצריך שיוציא בשפתיו בפירוש מדכתיב לבטא בשפתים וא"כ שמואל דלא מייתי אלא האי קרא דלבטא בשפתים לחודא ע"כ אפי' גמר בלבו סתם נמי קא' צריך שיוציא בשפתיו דהכי משמע הך קרא דלבטא בשפתים לחודא ולפי זה תנא דברייתא מפרש דבריו קצת ושמואל לא פירש דבריו כלל:

דף כז

מצוה שמושבע עליה מהר סיני כתבו התוספות בשם ריב"א ז"ל דדוקא בלקיים המצות כגון לישב בסוכה או לאכול מצה מחייב רבי יהודה וטעמא כדאמר בנדרים מניין שנשבעין לקיים המצוה שנאמר נשבעתי ואקיימה והכי נמי מחייב עליה קרבן ולפי זה מה שהקשו התו' היכי עביד קל וחומר נמי איסור שאינו חל על איסור יוכיח לאו קושיא היא דדוקא איסור הוא דאינו חל על איסור מדכתיב ומתו בו כי יחללוהו אבל שבועה ודאי חיילה על שבועה היכא דנשבע לאכול מצה ולישב בסוכ' וכיון דאשכחן קרא דנשבעין לקיי' את המצוה ומצוה קעביד לזרוזי נפשיה וכיון דחיילא יליף רבי יהודה שפיר דמחייב עליה נמי קרבן מק"ו דכיון דמחייב קרבן אפילו על דבר שאינו מושבע עליו כו' מיהו קשה כיון דטעמא דנשבעין לקיים את המצוה כדי לזרוזי נפשיה הוא כדאיתא בפ"ק דנדרים א"כ אין לחלק בין מצות עשה לבין מצות לא תעשה דכי נשבע שלא יאכל נבלות לזרוזי נפשיה שיהא נזהר בה נמי מצוה קעביד וכ"כ בהדיא הרא"פ ז"ל בפ"ק דנדרים וז"ל וכ"ש היכא דרגיל למישתלי ועבר על אחת ממצות לא תעשה או מתרשל בקיום מצות עשה דשרי ליה למינדר ולאישתבועי להחמיר עליו וכ"כ הטור

וש"ע סי' ר"ג וא"כ ר' יהודה בן בתירא מאי שנא נשבע שלא לאכול נבלה דפוטר ומ"ש בנשבע לישב בסוכה ולאכול מצה דמחייב מה נפשך אי נשבע לזרז נפשיה שלא לאכול נבלה נמי ליחייב ואי נשבע סתם ואין כוונתו לזרוזי כי נשבע לישב בסוכה נמי ליפטר דאין שבועה חלה על שבועה ושמא י"ל אורחא דמלתא נקט מצות עשה דקלה ורגילות הוא להתרשל בה עביד איניש דנשבע עליה לזרוזי נפשיה מצות לא תעשה דחמירא ואין אדם מתרשל בה לא עביד איניש להשתבע עליה לזרוזי נפשיה מיהו היכא דקא משתבע שלא לאכול נבלות לזרוזי כגון שקפץ עליו יצרו ועבר עליה וקמשתבע לזרוזי מחייב רבי יהודה וכי קא משתבע לישב בסוכה סתם ולא נתכוין לזרוזי נפשיה פוטר רבי יהודה:

מה הטבה אינה בביטול מציה פירש"י ז"ל אלא בקיום מצוה כגון אוכל מצה בלילי פסח אף הרעה דלא אוכל שאינה בביטול מצוה אלא בקיום מצוה ותימה דא"כ אמאי נקט ביטול מצוה הוה ליה לפרש בהדיא ולמימר מה הטבה ישנה בקיום מצוה אף הרעה ישנה בקיום מצוה כדנקט בתר הכי מה הריגה אינה בקיום מצוה. ועוד דלפירושו צריך לומר דהא דקאמר דבעינן הטבה דומיא דהרעה והרעה דומיא דהטבה אמאי קאמר דתרוייהו היקשא אי אפשר כיון דסתרי אהדדי וזה נראה דוחק דאין הלשון משמע כן. ועוד דמשמע דש"ס קיימא לפרושי ברייתא ובריתא בהדיא קתני דתרוייהו מקשינן להו להדדי הרעה דומיא דהטבה והטבה דומיא דהרעה. ועוד דקאמר הרעה גופה הטבה היא ופירש"י ז"ל ולמה ליה למיכתביה הא כתבה וקשה דהא איצטריך למיכתב תרוייהו משום מילי דרשות לאשמעי' דאיתנהו להרע ולהטיב. לכך נראה דפשטא דקרא דלהרע או להטיב ודאי במילי דגוף איירי כגון אוכל ולא אוכל ויליף תנא דבריית' מהיקשא דקרא דוקא במילי דרשות איירי כגון אוכל ככר זה או לא אוכל ככר זה ומפרש ש"ס לברייתא וקאמר וממאי דקראי בדבר הרשות כתיבי דלמא בדבר מצוה נמי איירי להרע דהיינו לא אוכל לאו בלא אוכל ככר זה דוקא איירי אלא ה"ה נמי בדבר מצוה הן בביטול מצוה כגון לא אוכל מצה בפסח הן בקיום מצוה כגון לא אוכל חמץ בפסח ולהטיב דהיינו אוכל לאו דוקא באוכל ככר זה אלא ה"ה נמי בדבר מצוה הן בביטול מצוה כגון אוכל חמץ בפסח הן בקיום מצוה כגון אוכל מצה בפסח ומשני לא ס"ד כו' דאקיש הרעה להטבה מה הטבה אינה בביטול מצוה דנהי דשייך הטבה בקיום מצוה מ"מ בביטול מצוה ליתא דאין זו הטבה כיון דגורם רעה לנפשו אף הרעה אינה בביטול מצוה וכיון דהרעה לאו בביטול מצוה איירי אי אמרינן דרעה בדבר מצוה נמי איירי לא מיתוקמא אלא בקיום מצוה וזה אי אפשר דא"כ הרעה גופא הטבה היא כיון דגורם טובה לנפשו ולא שייך לקרות' הרעה אלא ודאי בדבר הרשות דוקא איירי כגון לא אוכל ככר זה ואקיש

נמי הטבה להרעה מה הרעה אינה בקיום מצוה דכיון דגורם טובה לנפשו לא שייך לקרותה הרעה אף הטבה אינה בקיום מצוה וכיון דהטבה לאו בקיום מצוה איירי אי אמרת דבדבר מצוה נמי איירי לא מיתוקמא אלא בביטול מצוה וזה אי אפשר דאם כן הטבה גופא הרעה היא כיון דגורם רעה לנפשו ולא שייך לקרותה הטבה אלא ודאי בדבר הרשות דוקא איירי כגון אוכל ככר זה. ובריייתא נמי ה"ק יכול נשבע להרע לבטל את המצוה כגון לא אוכל חמץ ולא ביטל יהא חייב ת"ל להרע או להטיב מה הטבה רשות שאינה בביטול מצוה אף הרעה כו' יכול נשבע להטיב לקיים את המצוה כגון אוכל מצה ולא קיים יהא חייב ת"ל להרע או להטיב מה הרעה רשות שאינה בקיום מצוה אף הטבה רשות ופריך אי הכי דלא מיקרי הרעה כי אית ביה צד הטבה ולא מיקרי הטבה כי אית ביה צד הרעה אם כן בדבר הרשות נמי לא משכחת לה דכי אקיש הרעה להטבה מה הטבה דאוכל בדבר שאינו רע לגופו דדבר הקשה לגוף לאו הטבה היא כיון דאית ביה נמי צד הרעה ונימא אף הרעה דלא אוכל בדבר הקשה לגוף קאמר כדפירש"י ז"ל א"כ הרעה זו הטבה היא ולא היה ליה לקרותה הרעה כיון דאית ביה צד הטבה:

אלא מדאיצטריך או לרבות הטבת אחרים וכו' תימה דהא ברייתא בהדיא קתני דיליף לה מהיקשא דמקשינן הרעה להטבה מה הטבה רשות כו' והטבה להרעה מה הרעה רשות כו':

אפילו תימה רבי יאשיה דסבר לה כר"ע תימה אכתי תיקשי לרבי יאשיה דאיצטריך ליה או לחלק הטבת אחרים דמחייב מנא ליה:

חיובא הוא דליכא הא שבועה איכא כתבו התוספות דדייק מדקתני אינו חייב אלא אחת כדדייק בנדרים אף על גב דלעיל בפירקין נקט נמי כי האי לישנא דתנן שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת והתם לא שייך למידק כה"ג מ"מ דייק הכא שפיר דכיון דאיכא למיטעי הכא לא הוה ליה למיתני הך ליש"א:

דף כח

ואי לא חשיב לאיתשולי עליה כתבו התוספות דנראה אם לא שייר אלא פחות מכזית חייב עליה אע"ג דאמר שלא אוכלנה דאין דעתו שלא ישייר פחות מכזית ומייתי ראיה דאי מיפטר עד שיאכל גם אותו פחות מכזית א"כ אמאי לא חשיב לאיתשולי עליה מ"ש משבועה שלא אוכל כל שהו וכו' וקשה דא"כ מאי איצטריך לאיתשולי עליה הא מעיקרא לא היה נשבע מפחות מכזית וכיון דלא קא משתבע עליה אין צריך שאלה וליכא למימר כיון דכבר עבר על שבועתו אי הוה חשיב לאיתשולי עליה היה נשאל עליה ולא עבר למפרע כדאמר באוקימתא קמייתא מגו דמהניא שאלה כו' דהא משמע דהשתא

הדר ביה מסברא קמייתא ולא אמרינן מגו דמהניא שאלה וכו'. ועוד תימה לאוקימתא קמייתא דמוקי לה דאמר שלא אוכל ומגו דמהניא ליה כו' תיקשי נמי מאי איריא כזית אפי' כל שהוא נמי ואי משום דכזית חשיב לאיתשולי עליה כדאמר הכא א"כ אמאי לא מפרש לה ש"ס הכי מעיקרא אלא ודאי צ"ל דלאוקימת' קמייתא ניחא דכיון דאמר לא אוכל חלה השבועה על כל כזית וכ"ת שבה שבה דאין אכילה בפחות מכזית הלכך אם שייר כזית כיון דחלה עליו שבועה שייר ביה נמי שאלה ואמרי' שפי' מגו דמהניא שאלה וכו' אבל שייר פחות מכזית כיון דלא חלה שבועה עליו לא שייך ביה שאלה וליכא למימר מגו וא"כ לאוקימתא בתרייתא דאמר שלא אוכלנה נמי אמאי לא קאמר הכי דכי שייר כזית כיין דחלה עליו שבועה שלא אוכלנה שייך ביה שאלה וכי לא שייר כזית כיון דלא חלה עליו שבועה מעיקרא דאין דעתו שלא ישייר פחות מכזית כמ"ש התוס' ועוד דאין אכילה בבציר מכזית לכך לא שייך ביה שאלה. לכך נראה דכל האומר שבועה שלא אוכלנה דעתו שלא ישייר כלום אפילו פחות מכזית והתוס' דמייתי ראיה מן הפירורים הנושרים לאו ראיה היא דמידי דאורחא שאני דדרך להיות פירורים נושרים בשעת אכילה שלא מדעת ואדעתא דפירורים ודאי לא קא משתבע אבל חתיכה בציר מכזית דלאו אורחיה ליפול דעתיה עלויה להכי כי משייר פחות מכזית מדעתו הוי שיור ופטור. ומ"ש התוס' דאם כן אמאי קאמר דלא חשיב לאיתשולי עליה מ"ש משבועה שלא אוכל כל שהוא דהתם פשיטא שיכול לישאל נמי לאו ראיה היא דשאני התם דחשובי אחשביה להוא כל שהוא לחודיה כמות שהוא כיון דנשבע עליו לחוד ולהכי מצי נמי למישאל עליו אבל הכא לא אחשביה להוא פחות מכזית לחודיה דלא נשבע עליו אלא בכלל כל הככר כולו דשלא אוכלנה אכל הככר כולו דוקא קאי ואם לא אכל אלא ההוא פורתא לחודא לא קא מחייב אא"כ אכל נמי שאר כל הככר לכך לא חשיב בציר מכזית לאיתשולי עליה כיון דלאו עליה לחוד הוה קא משתבע דכי היכי דלא הוה משתבע אשאר כל הככר הכי נמי לא הוה קא משתבע אההוא פורתא לחודא. ולכך קאמר אי שייר כזית חשיב לאיתשולי כו'. ובש"ע טור י"ד סימן רל"ח כתב שבועה שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל כולה ומ"מ אם שייר ממנו פחות מכזית חייב כאלו אכלו כולו והיינו כמ"ש התוס' ומה שכתבתי נראה לי:

דף כט

אמר על העמוד של אבן שהוא של זהב נראה דכולהו הנך דמתני' איצטריך למיתני אמר על העמוד של אבן כו' אשמעינן דאף ע"ג דהעמוד מצוייר והרי הוא כעין של זהב אפ"ה כיון שניכר לשלשה בני אדם ליכא למימר דטעה והוי שבועת שוא ולכך נקט עלה ע וד

של אבן ולא קתני אמר על אבן שהוא זהב משום דאורחא הוא לצייר את העמוד כדפי' לעיל. וכן על האיש שהוא אשה וכו' אייר נמי בכי האי גונא שפניו דומין לפני אשה וכן איפכא אפ"ה כיון דניכרין לשלשה בני אדם הוי שבועת שוא. ובנשבע על דבר שאי אפשר נמי אשמעינן דאף על גב דחזא ציפורא רבא ואיכא למימר דאסיק שמיה גמלא כדאמר בש"ס. וכן בנחש אע"ג דראה נחש משונה משאר נחשים שהיה טרוף מאוד קרוב לגבו כמ"ש התוספות א"ה כיון דאי אפשר להיות גבו טרוף הוי שבועת שוא. וכן בשבועה שלא נעידך אשמעינן דאף על גב דאין כוונתן לבטל את המצוה אלא שאין רוצין להעיד לו מחמת שנאה וכיוצא בו אפ"ה כיון דלא אפשר שלא תתבטל המצוה בכך הוי שבועת שוא. והשתא ניחא הא דקתני מתניתין הך מילתא דשבועה שלא נעידך גבי דבר שאי אפשר ולא קתני לה בתר הכי גבי נשבע לבטל את המצוה אלא משום דנשבע לבטל את המצוה איירי שנתכוין לבטל את המצה והיינו דקתני נשבע לבטל את המצוה שלא לעשות סוכה ושלא לטול לולב וכו' אתי לאשמעינן דלא הוי שבועת שוא אלא בכי האי גונא שנשבע לבטל המצוה לאפוקי נשבע שלא לישב בצל דכיון דאין כוונתו לבטל המצוה חיילה השבועה איידי דחיילה אשאר ימים ואסור לישב בסוכה וכן נשבע שלא לאכול מצה סתם אסור לאכול מצה בליל פסח דלא הוי נשבע לבטל את המצוה אא"כ אמר שבועה שלא אוכל מצה בליל פסח:

תני שבועה שראיתי בפרק ארבע נדרים דקתני נדרי הבאי מותרין שבועות הבאי אסורין ומוקי לה אביי נמי באומר שבועה שראיתי פריך א"ה מאי למימרא משום דהתם דינא אשמעינן דשבועת הבאי אסורין לכך פריך שפיר דכיון דלא אפשר הוא פשיטא אבל מתני' דהכא לאו דינא אתי לאשמעינן אלא פירושא קמפרש איזהו שבועת שוא האמור בתורה לכך לא מצי פריך הכי וא"ת לרבא דמוקי מתני' באומר יאסרו כל פירות עלי אם לא ראיתי כו' אמאי נקט לה בכה"ג ולא קתני שנשבע בהדיא שבועה שראיתי גמל פורח וכו' וי"ל איידי דנקט במתני' דפרק ארבע נדרים קונם אם לא ראיתי דלא מצי למנקט התם בענין אחר תני נמי הכא אם לא ראיתי. ונראה דלהכי בסמוך כי משני ש"ס לכשגבו טריף לא פריך וליתני טרוף כדפריך התם ולישני נמי דנפקא מינה למקח וממכר ועוד דלכאורה נראה דהכא לא מצי לשנויי הכי דא"כ מאי קמ"ל תנינא חדא זימנא אלא ל דאיידי דנקט בנדרים כקורת בית הבד תני נמי הכא כקורת בית הבד:

באומר יאסרו עלי כל פירות שבעולם כתבו התוספות דטעמא דנדרי הבאי מותרין לפי שאין דעתו לומר ממש כקורת בית הבד אלא להחזיק ולאמת דבריו וגבי שבועה החמירו ותימה דרישא דמתניתין דקתני איזהו שבועת שוא וסיפא דמתני' נמי קתני זו היא שבועת

שוא שחייבין על זדונה מכות וכו' משמע דאשבועת שוא הכתוב בתורה קאי וקתני אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד משמע דשבועת הבאי אסור מדאורייתא:

בשהשביע משה את ישראל כתבו התוס' ק"ק מה היתה מועלת השבועה כמו שהיה ירא שיעבדו עובדי כוכבים כמו כן י"ל דאף ע"ג דקבלו ישראל את התורה ואמרו נעשה ונשמע כיון דלא הוה אלא דיבור בעלמא הוו מצו למיהדר בהו ואם לא היו מקיימין את המצות לא היו ראויין לעונש לכך השביען ע"כ דאז אין יכולין לחזור בהן ואם לא יקיימו המצות יענשו:

מצות ציצית כתבו התוספות הא דשבק עובדי כוכבים ומזלות וכו' משום דבלשון בני אדם וכו'. ועוד נראה דאתי לשנויי נמי דלא תיקשי ולימא להו קיימו כל התורה וכל המצוק אבל השתא ניחא דה"א עכו"ם ומצות ציצית וכה"ג איתי בנדרים דפריך ש"ס ולשבע יתהון דמקיימיתון תורה ומצות ומשני תורה משמע תורת המנחה ומצות משמע מצות המלך:

דוקיא דמתניתין המ"ל דלא תימא מתני' לא זו אף זו קתני לא זו מאי עצמו אלא אפי' מפי אחרים דומיא דבאנשים ונשים בקרובים וברחוקים וכו' ואמר אמן דקתני אורחא דמלתא נקט וה"ה אם לא אמר אמן נמי חייב קמ"ל מדלא קתני להו מפי עצמו ומפי אחרים גבי הדדי כדקתני באנשים ובנשים וכו' ש"מ דדוקא קתני למידק מיניה מפי עצמו חייב אבל מפי אחרים פטור והא דאמר אמן וכו':

דף ל

פרק רביעי - שבועת העדות

מצוה לבעלי דינין שיעמדו ואם רצו להושיב שניהן אין מושיבין דועמדו דקרא דוקא הוא דקפיד רחמנא אעמידה וגזירת הכתוב היא ורבי יהודה סבר דועמדו לאו דוקא דלא אתי אלא לאפוקי שלא יהא אחד כו' דבעינן להשוות שני בעלי דינין שלא יסתתמו טענותיו ולכך בעינן נמי שלא יהא א' מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך והיינו דסיים רבי יהודה בדבריו אחד מדבר כל צרכו וכו':

דכתיב ועמדו שני האנשים מדסמך ועמדו לשני אנשים ולא כתב ושני אנשים אשר להם הריב יעמדו כמו שכת' התוספות אף על גב דועמדו ע"כ אאשר להם הריב נמי קאי מ"מ מדלא סמכו לאשר להם הריב מסתבר למימר דלא קפיד רחמנא בבעלי דינין שיעמדו דוקא דה"ה נמי אם שניהן יושבין אלא שלא יהא אחד יושב וכו' אבל בעדים דסמך להו עמידה ודאי בעינן בהו קרא כדכתיב שיעמדו דוקא. והשתא ניחא דיליף לה מדסמך

ועמדו לשני אנשים ולא קאמר דעדים דברי הכל בעמידה משום דלא שייך בהו טעם דשמא יסתתמו טענותיו דרבי יהודה לא קאמר הך סברא אלא משום דסמך קרא עמידה לשני אנשים ולא סמכיה לבעלי דינין:

בא ואפרח עלי בר אוזא ושדי עלוואי ומיקום פי' והיתה עומדת עד שגמרה כל טענותיה שהעומד מפני ת"ח צריך לעמוד עד שיעבור מכנגד פניו והיינו דפריך והאמר מר מחלוקת בשעת משא ומתן כו' וכיון דבשעת גמר דין ע"כ הוצרך לישב א"כ ההיא שעתא לא חלק לה כבודה כיון דבעלי דינין בעמידה ומשני דיתיב כמאן דשרי מסאני כו':

האי צורבא מרבנן דידע בסהדותא כו' לא ליזיל לכאורה משמע דאסור לו למיזל אפילו רוצה למחול על כבודו ולעשות לפנים משורת הדין וכן משמע קצת מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק קמא מהלכות עדות הואיל ואין כבודו שילך לפניהם עשה של כבוד תורה עדיף ויש לו להמנע. אבל אין נראה לפרש כן דודאי אם רוצה למחול על כבודו שפיר דמי ולא ליזיל דנקט ש"ם היינו דלא בעי למיזל ולהכי כתב הרמב"ם ויש לו להמנע ולא כתב וצריך להמנע וכ"כ הרמב"ם ז"ל בהדיא גבי אבידה בפ' י"א מהלכות גזילה וז"ל ההולך בדרך הטוב והישר ועושה לפנים משורת הדין מחזיר האבדה בכל מקום ואף על פי שאינה לפי כבודו ופשיטא שאין לחלק בין אבידה לעדות דמאי שנא ואפילו לדעת הרא"ש ז"ל דפליג על דברי הרמב"ם שכתב בפרק אלו מציאות דכיון שפטרה תורה את הזקן שאין לו לזלזל בכבודו איסור הוא לגביה דידיה שמזלזל בכבוד התורה במקום שאינו חייב י"ל דהשתבע אבדה שאני דאם רוצה לעשות לפנים משורת הדין אפשר לו לוותר ממונו כמו שעשה רבי ישמעאל בר יוסי וכמו שכתב הרא"ש ז"ל בעצמו שם אבל גבי עדות לא שייך למימר הכי שיוותר ממון רב לכך אם הוא רוצה לעשות לפנים משורת הדין למחול על כבודו שפיר דמי:

דף לא

ורואה זכות לעני וחוב לעשיר ה"ה איפכא ואורחא דמלתא נקט שכל אדם נושא פנים לעשיר ואינו רוצה לגלות חובתו שמא ירדפהו:

אחד לבוש סמרטוטין ואחד לבוש איצטלית בת מאה מנה כו' נראה דדוקא בכי האי גונא שזה לבוש סמרטוטין וזה לבוש בגד חשוב כל כך עד שהוא שוה מאה מנה דכיון דשל זה פחותין מאוד ושל זה יקרין מאוד יש לחוש שמא ישא לו פנים בשביל בגדיו היקרין כל כך אבל אם של זה חשובין ושל זה אינן חשובין לית לן בה דבשביל דבגדיו של זה חשובין יותר משל חבירו לא ישא לו פנים. ולכך אין נוהגין האידנא לומר לבעל דין לבוש כמותו או הלבישו כמותך לפי שאין אנחנו רגילין לילך באיצטלית בת מאה מנה.

ובש"ע סי' י"ז כתב ואם היה אחד מהן מלובש בבגדים יקרים והשני מלובש בבגדים בזויים אומרים למכובד וכו' וצריך לומר דבגדים יקרים היינו דוקא בגדים יקרים הרבה כאיצטלית בת מאה מנה:

שלא אתחייב לו שבועה ממקום אחר ולא יגלגל כו' כתבו התוס' כגון שאין לו כדי לפרוע כו' ולדעת הרמ"ה שכתב הטור סי' ע"ה דמי שנתחייב שבועה מן התורה וזה גילגל עליו שבועה ממקום אחר והשיב על הגלגול איני יודע דה"ל מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם איכא למימר דלהכי ירא מן הגלגול טפי משבועה זאת דאיירי שאינו יודע על הגלגול ואם יתחייב לו שבועה יהיה מוכרח לשלם:

שילח ביד עבדו וכו' הרי אלו פטורין אע"ג דבכל התורה כולה קיימא לן שלוחו של אדם כמותו שאני הכא דגלי קרא מדכתיב אם לוא יגיד בוי"ו כדאמר לקמן וא"ת מתני' בהדיא קתני דלא אמרינן בשבועת העדות שלוחו של אדם כמותו וא"כ אמאי כתב הרמב"ם ז"ל בפט"ו מה"ש אין העדים חייבין בשבועת העדות עד שיכפרו וישבעו אחר תביעת בעל דין עצמו או שלוחו וי' דהרמב"ם ז"ל איירי בבא בהרשאה דעדיף משלוחו כדאמר לקמן בהדיא אמר שמואל בבא בהרשאה ואף על גב דסתם דבריו י"ל שסמך עצמו על מ"ש בפ"ד מה"ש גבי שבועת הפקדון וז"ל אחד הנשבע לבעל הממון עצמו או לשלוחו הבא בהרשאתו ששלוחו של אדם כמותו. ובכסף משנה כתב עליו שם בפרק ז' מה"ש וז"ל נראה דיליף לה מדגרסינן בפ"ש העדות ת"ר שילח ביד עבדו או שא"ל הנתבע משביע אני כו' יכול יהו חייבין ת"ל אם יגיד מנלן אמר רבי אלעזר א לוא יגיד אם לו לא יגיד ונשא עונו הא לאחר לא יגיד פטור משמע דשבועת הפקדון דלא כתיב אם לא יגיד חייב כדקיימא לן בכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו עכ"ל ודבריו תמוהים מאוד חדא דהא בפ"ו בבא בהרשאה איירי כמו שכתב שם הרמב"ם ז"ל בהדיא ובבא בהרשאה ש"ס ערוך הוא דבשבועת העדות נמי אמרינן שלוחו של אדם כמותו כדאמר שמואל לקמן בבא בהרשאה ועוד היאך לא ראה לפניו דהא בפרק תשיעי מה"ש כתב הרמב"ם ז"ל בהדיא דבשבועות העדות נמי אמרינן דשלוחו של אדם הוי כמותו:

דף לב

אמר אין לא אמר לא מדלא קתני שבועת העדות כיצד היה רץ אחר שנים וא"ל שבועה כו' דהוה רבותא טפי ולעיל דמשני דס"ד אמינא כיון דרץ אחריהן כמאן דא"ל דמי אין להקשות אמאי קתני עד שישמעו מפי התובע ולא קתני רץ אחריהן משום דאיצטריך למיתני הכי דומיא דרישא דקתני או שאמר להן הנתבע כו' דאתי לאשמעינן דפטורין אע"ג ששמעו מפיו לכך קתני נמי עד שישמעו מפי התובע:

האי מאי אי אמרת בשלמא כו' נראה דס"ד דהא דמשני אמר לאו דוקא וכו' הכי פי' אי לאו דשמואל ה"א דאמר לאו דוקא אלא ה"ה רץ אחריהן והא דלא קתני רץ אחריהן דהוה רבותא ספי ה"א דלאו קושיא היא דאי לא תימא הכי דלאו קושיא היא גבי פקדון דקתני שבועת הפקדון וכו' והתם פ"כ צ"ל דלאו דוקא קתני ולאו קושיא היא הכי נמי וכו' ולכך פריך האי מאי כו' פי' דלמא לעולם אימא לך דקושיא מעלייתא היא והיא הנותנת דאמר דהכא דוקא דאל"ה אמר אחר ל"ל ומשני דלמא אורחא דמילתא דאי לאו הא דשמואל ה"א דאמר לאו דוקא והא דלא קתני רץ אחריהן משום דאורחא דמלתא קתני קמ"ל שמואל דאמר דוקא:

תניא כוותיה דשמואל וא"ת מאי איצטריך ש"ס לאתויי ראייה למילחיה דשמואל כיון דליכא מאן דפליג עליה ואדרבא מתניתין דהכא ודלקמן משמע נמי כוותיה כדפריך מנייהו תנינא. וי"ל דהשתא דמייתי ש"ס מתניתין דשבועת הפקדון דקתני אמר לו תן לי פקדון כו' ואמר דהתם ע"כ לאו דוקא הוא מדכתיב וכחש בעמיתו א"כ מסתמא אמר דשבועת העדות נמי לאו דוקא הוא דומיא דאמר דשבועת הפקדון דדוחק לחלק בינייהו וא"כ קשיא עליה דשמואל דאית ליה דאמר דהכא דוקא הוא לכך מייתי לה ברייתא דמחלק בהדיא בין אמר דשבועת העדות לבין אמר דשבועת הפקדון דבשבועת העדות קתני בא אחריהן פטורין ובשבועת הפקדון קתני חייבים:

ואי ס"ד בב"ד מי מחייב כתבו התוספות תימה דלמא קרא כי אתי לשבועה שאין אנו יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני חטין ושעורין וכוסמין כו' י"ל דאחת נמשמעה קול אלה דכתיב ברישא דקרא קאי דאתי לאשמעינן שאם שמעה קול אלה חמשה פעמים חייב אכל אחת ואחת אבל חטין ושעורין וכוסמין לא כתיבי ברישא דקרא ולא איירי מנייהו מידי הלכך סיפ' דקרא דלאחת לא קאי עלייהו וטעמא דשבועה שאין אנו יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני חטין ושעורין וכוסמין דחייבין על כל אחת ואחת אע"ג דלא הזכיר לשון שבועה אלא חד זימנא משום דסברא היא כיון דלא אמרו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות סתמא והזכירו חטין ושעורין וכוסמין דעתייהו למיחל שבועה אכל חד וחד באפיה נפשיה ו כיון דכל חד מין אחד הוא הוה להו כאלו נשבעין שלשה שבועות על שלשה דברים ולא איצטריך קרא להכי אבל כשהשביעו עליהן חמשה פעמים על דבר אחד אי ל ו קרא דלאחת ה"א דאין חייבין אלא אחת דאין שבועה חלה על שבועה. והשתא ניחא דבריש פרק שבועת הפקדון קתני ר' אליעזר אומר עד שיאמר שבועה באחרונה ר"ש אומר עד. שיאמר שבועה לכל א' וא' ופליגי את"ק אע"ג דאינהו נמי דרשי קרא דלאחת מדלא פליגי אהא דקתני התם ברישׁ' השביע עליו חמשה פעמים כו' חייב

על כל אחת ואח אלא צ"ל דלא שייך למידר' קרא דלאחת אלא אשבועה דכתיב ברישא דקרא ואשמעי' שאם השביע עליו חמשה פעמים וכו' ואע"ג דלאחת גבי שבועת העדות כתיב שבועת הפקדון ילפי' לה משבועת העדות כדאמר לקמן:

הכל מודים בעד טומאה כתבו התוספות ואין העד יכול לומר בלא עדותי וכו' דהרבה פעמים זכות תולה. ועוד נראה דזימנין אין הבעל רוצה להשקותה כדי שלא תמו' דניח' ליה שתחיה ולא בא אלא לגרש' ולהפסיד כתובת':

כגון שכפרו שניהן וחזר אחד מהן והודה כו' ואתי לאשמעי' שהשני פטור והא דלא משני כגון שהודו שניהן וחזר אחד מהן וכפר תוך כדי דיבור דהוה ניחא טפי דהוה אתי לאשמעינן חיובא דכופר משום דהודו שניהן לא נזכר במתני' אבל השתא ניחא דכפר אחד והודה אחד אכפרו שניהן דרישא קאי וה"ק כפרו שניהן אם כפרו כאחד שניהן חייבין ואם בזא"ז הראשון חייב והשני פטור ואם חזר אחד מהן והודה והשני עומד בכפירתו הכופר חייב:

אבל כפירה והודאה אימא לא כתבו התוספות קצת תימה דכפירה והודאה נמי מרישא שמעינן לה דטעמא כשכפר תוך כדי דיבור אף שני חייב משום דראשון נמי יכול לחזור עדיין ולהודות וכו' י"ל דאי לאו סיפא ה"א דטעמא דרישא כשכפר תוך כדי דיבור אף שני חייב לאו משום דראשון יכול לחזור עדיין אלא משום דכיון שכפר שני תוך כדי דיבורו של ראשון ה"ל כאלו כפרו שניהן בבת אחת בצמצום וכי הדדי נינהו ולכך שניהן חייבין וכמ"ש התו' לעיל:

דף לג

כגון שהיתה שנייה בשעת כפירה ראשונה קרובין בנשותיהן פירש"י ז"ל שנשאו שתי אחיות ואינן כשרין לעדות אחד וכו' ודבריו תמוהים דכיון דחד מנייהו כשר להעיד בעדות זו א"כ תיקשי ליה לרבי יוחנן דמפרש לה מתני' דקתני כפרו שניהן כאחד שניהם חייבין בכפרו זה אחר זה תוך כדי דיבור ראשון אמאי חייב לימא אנא לא קעבידנא מידי בכפירתי כיון דאכתי הוה פש ליה שני עדים כשרים להעיד דהיינו עד שני מכת ראשונה כי הייתי סבור שלא יכפור עדותו וחד מעידי כת שניה. ועוד תימה לפירושו דא"כ אמאי נקט ש"ס ונשותיהן גוססות משמע דתרוייהו גוססות והא בחדא נמי סגי ליה דכשמתה חדא מנייהו שניהן כשרין בעדות אחד מהו דתימא רוב גוססין למיתה וכו'. לכך נראה לפרש דהא דקאמר כגון שהיתה שנייה בשעת כפירת ראשונה קרובין בנשותיהן לאו שהן קרובין זה לזה בנשותיהן קאמר אלא שהן קרובין זה לזה בנשותיהן לתובע או לנתבע קאמר שנשותיהן של שנייה קרובות הן לתובע או לנתבע ולכך בעליהן פסולין להעיד

לו ואפילו כי מתה חדא מנייהו אכתי אידך פסול להעיד לו ולהכי איצטריך למימר דתרווייהו גוססות וכיון דהשתא מיהא לא שכיב אתי שפיר דכת ראשונה שניהן חייבין דכי כפר ראשון לא פש ליה אלא חד סהדא דכת שניה פסולין להעיד לו נמצא שהפסיד בכפירתו לכך ראשון נמי חייב וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"י מה"ש וז"ל היתה הכת הב' קרובין לתובע או לנתבע בנשותיהן והרי הן גוססות אף הראשונה חייבת:

בחצי נזק צרורות ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה משום קרנא כו' תימה והא פשטא דמתני' לא משמע הכי וא"כ אמאי דחיק נפשיה לאוקמי מתני' בדוחקא וקמיבעיא ליה משביע עדי קנס מהו לוקמא כפשוטה ולא תיבעי מידי וי"ל מדנקט מתני' חצי נזק תשלומי כפל תשלומי ד' וה' ואונס מפתה דכולהו איכא לאוקמי במידי דלית ביה קנס ולא קתני מוציא שם רע ול' של עבד דליכא לאוקמי אלא משום קנס לכך מספקא ליה משביע עדי קנס מהו א"נ כיון דר"ע ור' יוסי הגלילי אית להו משביע עדי קנס פטור כדאמרי לקמן וקיימא לן הלכה כר"ע מחבירו ניחא ליה לאוקמי סתם מתני' דהכא כוותיה אפי' בדוחקא ולהכי קמיבעיא ליה:

מאי קמ"ל כולהו ממונא נינהו פי' אא"ב משביע עדי קנס חייב ומשום קנסא נקט להו שפיר דרישא אשמעינן אע"ג דכולהו קנסי נינהו ואית בהו צד כל דהו דלאו ממון דאלו הוה מודה הוה מיפטר אפ"ה חייב וסיפא נמי אשמעינן הכי דאע"ג דאית בהו צד כל דהו דלאו ממון דהכני בני וחבל בי חברי כו' בי"ה קרובין הן לצד מיתה אפ"ה חייב אא"א דכולהו ממונא נינהו מאי קמ"ל וליכא למימר דסיפא מיהא אשמעינן דאע"ג דאית בהו צד כל דהו דלאו ממון חייב דכיון דבין רישא בין סיפא בחד בבא קתני להו משמע דתרווייהו חד גוונא אתי לאשמעי' ומשני דודאי רישא וסיפא חד גוונא אשמעינן ורישא חדא קמ"ל וסיפא חדא קמ"ל רישא אשמעינן דחצי נזק צרורות ממונא הוא לאפוקי חצי נזק דעלמא וסיפא נמי אשמעינן דשהדליק את גדישו בי"ה ממונא הוא לאפוקי מדרבי נחוניא בן הקנה:

שאנס איש פלוני את בתו כו' פירש"י ז"ל בלשון ראשון דאת בתו של פלוני קאמר וטעמא דפטורין דבעינן שישמעו מפי התובע ולא משמע כן אלא משמע דטעמא דפטורין משום דכפירת ממון בעינן דומיא דשאר כולהו מילי דנקט להו מתני' דטעמא דכולהו משום דלאו כפירת ממון הוא. ודוחק נמי לפ' דאת בתו דקתני אאיש פלוני דלעיל קאי. לכך נראה כלשון שני וכמ"ש התוס' דאיירי שנתארסה ונתגרשה וכ"כ הרמב"ם ז"ל. וא"ת א"כ אמאי איצטריך למיתני שאנס איש פלוני את בתו דפטור משום דלא הוי כפירת ממון תיפוק ליה דבעי' שישמעו מפי התובע ואפי' הוי כפירת ממון נמי פטור וליכא

לאוקמי נמי בבא בהרשאה דכיון דלא מטא לידה לא מני למיכתב הרשאה עלויה. ועוד אי בבא בהרשאה איירי אם כן ייתורא דרישא דקתני שאיש פלוני כהן שאיש פלוני לוי למה לי לאשמעי' דבבא בהרשא חייבין הא מסיפא שמעינן לה ונראה דאע"ג דהא דקתני שאנס איש פלוני את בתו כו' דפטור משום דלאו כפירת ממון הוא משנה דלא צריכא היא כיון דבלאו ה"נ פטור משום דבעינן שישמעו מפי התובע אפ"ה איידי דתני לעיל שאנס איש פלוני את בתו וכו' הרי אלו פטורין דאורחא דתנא היא למיתני דבר והיפוכו אע"ג דלא איצטריך. והשתא ניחא הא דנקט מתני' כל הנך מילי דמעיקרא קתני שאני כהן לאשמעי' דכל דליה ביה כפירת ממון דפטורין והדר תני שאיש פלוני כהן כו' לאשמעינן דיוקא הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבין בבא בהרשאה דלגופיה לא איצטריך דכיון דקתני שאני כהן פטור כ"ש שאיש פלוני כהן דפטור דאיכא תרתי לריעותא והדר תני שאנס איש פלוני כו' ושחבל בי בני ושחבל בי חברי כו' לאשמעינן דאע"ג דאית בהו צד ממון הרי אלו פטורין ונקט לכולהו איידי דנקט להו לעיל:

דף לד

אדרבא מביטוי הוה ליה למילף שכן חטאת מחטאת אברייתא גופא אדר' שמעון דיליף נמי תחטא מתחטא לא מצי פריך הכי דר' שמעון ס"ל דג"ש ממש היא דהכי גמיר ליה מרביה וכן משמע מדנקט ר' שמעון בהדיא תחטא תחטא לג"ש ואגזירה שוה לא פרכינן מידי אבל הא דקאמר הכא מסתברא מפקדון הוה ליה למילף שכן תחטא מתחטא לאו מג"ש קאמר דא"כ מאי איצטריך ליה לר' אליעזר למימר נאמר כאן או אין וכו' אלא ודאי ר"א לא גמר ליה הך ג"ש ולא יליף אלא במה מצינו משום דדמיין להדדי במילי טובא ולהכי נקט לישנא דמסתברא מפקדון הוה ליה למילף דלא הוי אלא סברא בעלמא:

תבעיה וכפריה ועבריה כתבו התוס' אית דלא גרסי ועבריה משום דשבועת ביטוי איתא לשעבר כו' י"ל דשפיר גרסי' ליה וה"ק ועבריה שבועת העדות ופקדון תרוייהו ליתנהו אלא לשעבר אבל ביטוי איתא נמי להבא:

לימא רבי יוסי הגלילי לית ליה דר' אחא אע"ג דבידיעה גמורה בלא ראיה עדותן מתקיימת אפילו לרבנן בדיני ממונות וכיון דאית להו בדיני ממונות אית להו נמי בדיני נפשות אפילו הכי כרבנן אתי שפיר דבדיני נפשות לא משכחת לה ידיעה גמורה בלא ראיה דאם הודה מעצמו לפני עדים ואמר הרגתי את פלוני לא מהימן דאין אדם משים עצמו רשע אלא אית ליה הא דרבי אחא דאין מחייב בדיני ממונות בדדמי אע"ג דליכא ידיעה גמורה א"כ בדיני נפשות נמי משכחת לה ידיעה בדדמי בלא ראיה כההיא דשמעון בן שטח וא"כ מנא ליה לרבי יוסי הגלילי דבתביעת ממון דוקא איירי:

ונמצא גמל הרוג בצדו מדלא נקט ונמצא גמל הרוג ביניהם משמע דדוקא בעינן שימצא גמל ההרוג בצד גמל האוחר דהוה ליה אומדנא דמוכח חדא דחזקתו לבעוט ולהרוג ועוד דכיון דנמצא בצידו מסתמא איהו הרגו אבל נמצא ביניהם לא אמרינן בידוע שזה הרגו והשת' הוי אך אומדנ' דומיא דהא דשמעון בן שטח דהוי נמי אומדנא דמוכח:

אמר ליה המנונא את עול תא וא"ת אמאי א"ל המנונא את ולא אמר ליה רב המנונא את ושמא מש ם דרב יהודה רביה הוה ותו מאי איצטריך למימר ליה הכי וכי עד השתא לא הוה ידע דרב המנונא הוא וי"ל דה"ק ליה חם נונא את פי' דג חם לכך עול תא כדאיתא בפ"ק דקידושין דבעו מיניה מדר' המנונא עבד שסרסו רבו בבצים מהו לא הוה בידיה אמרו לו מה שמך אמר המנונא אמרו לו לאו המנונא אלא קרנונא וכתבו התוס' שם בשם ר"ח פי' אתה אומר המנונא היינו חם נונא דג חם ואינו כן אלא קרנונא דג שהוא קר והכא כיון דהשיב לו שפר לכך קא"ל חמנונא את פי' דג חם ולכך עולמתא:

מאן תנא שביעת הפקדון לא ניתן זדונה לכפרה ר' שמעון היא כתבו התוס' תימה כיון דר' שמעון גמר ג"ש מנא ליה לרבא הא דקאמר מאן תנא כו' הא אין ג"ש למחצה ואפי' היתה קבלה כו' ושמא קסבר דמעילה מעילה ג"ש היא ודבריהם תמוהים מדקאמר בסמוך דלמא מזיד כשוגג פריך דגמר לה ממעילה דהנך נפישן ואי מעילה ממעילה ג"ש היא אפי' בלא נפישן נמי הוה ליה למימר דגמר לה ממעילה משום דג"ש היא ולא איצטריך לה למילתא אחריתי אלא להך מילתא אלמא דאפי' בתר דקמה ליה ג"ש דתחטא תחטא ס"ל לרבא דאי לאו דהנך נפישין לא הוה גמרינן לה ממעילה דמעילה מעילה לאו ג"ש היא ועוד דלעיל קאמר אדרבא מעדות הוה ליה למילף שכן תחטא מתחטא וע"כ לאו מג"ש דתחטא קאמר דהא אכתי לא קמה ליה ג"ש אלא במה מצינו קאמר כיון דדמיין להדדי ואי אמרת דמעילה מעילה ג"ש היא מאי קאמר הא לא שייך למילף במה מצינו ממקום אחר כיון דאיכא ג"ש. ואפ' אם נפרש דמג"ש דתחטא תחטא קאמר מ"מ קשה מאי פריך דלמא ס"ל לר' שמעון דמעילה מעילה ג"ש היא וליכא לאוקמא אלא להך מילתא לאפוקי ג"ש דתחטא איכא לאוקמי למילתא אחריתי דמה פקדון ממון וכו'. לכ"נ דמעילה מעילה פשיטא דלאו ג"ש היא ומה שהקשו התו' מאי טעמיה דר' שמעון הא אין ג"ש למחצה י"ל דלא אמרי' אין ג"ש למחצה אלא היכא דליכא סברא כנגדה אבל היכא דמסתבר טפי למימר ממקום אחר כי הכא דמסתבר טפי למילף ממעילה כיון דהנך נפישן לא ילפינן מג"ש אלא חד מלתא דמה להלן ממון וכו' והדר ילפינן ממעילה כיון דמסתבר חבר טפי. וכה"ג צ"ל למ"ד דון מינה ואוקי באתרא ולא אמרינן דון מינה ומינה דהא אין ג"ש למחצה אלא כיון דמסתבר טפי למילף מאתריה לא חיישינן להא

דאין ג"ש למחצה. וכ"כ רבינו שמשון בספר כריתות דהיכא דאיכא טעמא רבא אמרי' יש ג"ש למחצה ומייתי ראיה מפ"ק דקדושין דקאר"נ בר יצחק לעולם יליף שכיר שכיר ואיצטריך ס"ד אמינא מוכר עצמו דלא עבד איסורא כו' אלמא דאיצטריך קרא במכרוהו בית דין שהיובל מוציאו אע"ג דמג"ש דשכיר שכיר מצי למילף דאין ג"ש למחצה אי לאו משים סברא דעבד איסורא דמסברא לקנסוה וליעבד ג"ש למחצה עכ"ל:

דף לה

יכול אפי' אמר כל העומדין כאן ת"ל וכו' פירש"י ז"ל הרי ייחד עדיו דכיון דאמר עומדין כאן אותן העומדין אצלו ייחד וקשה דא"כ למה לי קרא פשיטא כיון דייחד בפירוש לאותן העומדין אצלו ואי משום דאיכא למימר דכל העומדין כאן כולן במשמע א"כ קרא נמי לא מהניא מידי דלא משתמע מיניה דכל העומדין כאן היינו דוקא לאותן העומדין אצלו וגם לישנא דכאן לא משמע כפירושו דהא לא קא מראה עלייהו באצבע ואיכא למימר דכל הסיעה קא וא"כ ה"ל למימר לכל העומדין אצלו לכך נראה דמייתי ראיה לדשמואל מדקתני ברייתא ועדיו ביניהן ולא איצטריך למיתני הכי דפשיטא דבהכי איירי וע"כ צריך לאוקמי כדשמואל דאשמעי' דאע"ג דקאי עלייהו פטורין והכי פי' דברייתא ראה סיעה של בני אדם וכו' ואמר להו משביע אני עליכם כו' לא ייחד עדיו דמשביע אני עליכם איכא למימר שאינו משביע כל הסיעה כולה שיבאו ויעידו לו אם יודעין לו עדות אלא לקצתן קאמר דהיינו שהוא משביע את כל מי שיודע עדות ביניהן שיבא ויעיד לו וכיון שלא ייחדן דלא ידעינן מי ומי הם פטורין והא דקאמר יכול אפי' אמר כל העומדין כאן שהוא משביע את כל הסיעה כולה שאם כולן יודעים לו עדות שיבאו כולם ויעידו ת"ל והוא עד והרי ייחד עדיו דאע"ג דלא ייחדן בפני עצמן הרי ייחדן בכלל אחרים וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ט מה"ש ובערכין פרק השיג יד מייתי הך ברייתא וגרסינן התם ראה סיעה של בני אדם מומדין ועדיו בינייהו ואמר משביעני עליכם אם יודעים אתם לי עדות שתבאו ותעידוני יכול יהו חייבין ת"ל והוא עד והרי לא ייחד עדיו יכול אפי' אמר כל מי ת"ל והוא עד והרי ייחד עדיו ופירש"י ז"ל שם והרי לא ייחד עדיו שהרי השביע את כולן. יכול אפי' אמר כל מי שיודע עדות אני משביע לא יהו חייבין. ת"ל והוא עד והרי ייחד עדיו שהרי לא השביע אלא עדיו ע"כ ולפי גירסא זו נמי צ"ל דמייתי ראיה לדשמואל מדקתני ברייתא ועדיו ביניהן דלא איצטריך למיתני אלא לאשמעי' דאע"ג דקאי עלייהו פטורין:

אלף דלת מאדני כו' כתבו התוס' דבפי' ר"ח גרסי' דאינו נמחק ואע"ג דאינו שם בפני עצמו שמא משום דשם המיוחד הוא יש להחמיר בו יותר. וקשה כיון דטעמא משום

דשם המיוחד הוא אע"ג דאינו שם בפני עצמו א"כ מאי איריא יו"ד ה"א משם הוי"ה ואל"ף דל"ת משם אדנות אפי' אות אחת מהן נמי דמה לי אות אחת מה לי ב' אותיות וליכא למימר דנקט שתי אותיות משום סיפ' לאשמעי' דמצבאות אפי' שתי אותיות נמחקות דא"כ ליתני יה"ו משם הויה ואדנות משם אדנות דאינו נמחק לאשמעי' דאפי' צבא מצבאות הרי זה נמחק דהא פשיטא דצבא מצבאות כמי נמחק דמה לי שתי אותיות מה לי שלש אותיות כיון דלאו שם המיוחד הוא ולא שם בפני עצמו הוא. ועוד דמשמע דטעמא די"ה משם הויה וטעמא דא"ד משם אדנות הוי דומיא דאל מאלהים דהתם ע"כ טעמא משום דשם בפני עצמו הוא. ונראה דאם כתב א"ד משם אדנות הוה ליה כאלו כתב י"ה משם הוי"ה והוה ליה כאלו כתב שם בפני עצמו דהנך שני שמות כי חדא נינהו והא בהא תליא ולכך שם הויה קורין אותו בשם אדנות וכך הוא מנוקד וזה לשון ספר דרך אמונה הנה גלה לנו ששני שמות אלו שם הויה ושם אדנות נכללי' באחד להורות על ייחודם והוא יאדונהי וכ"כ בספר הזוהר בכמה מקומות וזה ל' שערי אורה נמצא למד כי כל הממשלה והשלטנות היא ביד אדנ"י ולפיכך הוא מורה ל' אדנות שזה השם הוא אדון כל הארץ בכח ידו"ד השוכן בו. ולפ"ז נראה דדוקא כתב א"ד משם אדנות אינו נמחק אבל כתב א"ה משם אהיה כיון דאינו שם בפני עצמו נמחק ודלא כמ"ש בהגהת ש"ע טור י"ד סי' רמ"ז דיש מחמירין בא"ה מאהיה כמו בא"ד מאדני:

שלא נקרא צבאות אלא על שם ישראל דלא אשכחן במקרא צבאות לחודא דליהוי שם אלא ה' צבאות כתיב או אלהים צבאות משמע דה"ק ה' אלהים של ישראל שנקראין צבאות.

מה כאן שבועה אף להלן שבועה כתבו התוס' תימה ותיפוק ליה משבועת הפקדון מג"ש דתחטא תחטא וכו'. נראה דלאו קושיא היא דהא דבשבועת העדות חייב אפי' במושבע מפי אחרים ילפינן לה מדכתיב ושמעה קול אלה דמשמע מפי האחרים ולהכי איצטריך למילף מסוטה דאלה אינה אלא בשבועה למימר דמושבע מפי אחרים נמי חייב כמו במקולל מפי אחרים דהוי כאלו כתיב ושמעה קול שטעה אבל מג"ש דתחטא לא מצינו למילף אלא דבעדות חייב בשבועה כמו הפקדון וה"א מה התם מפי עצמו הכא נמי מפי עצמו מפי אחרים לא דפשטא דקרא דושמעה קול אלה בקללה איירי כדמשמע ממתני' לכך יליף לה מסוטה דאלה אינה אלא בשבועה והוי כאלו כתיב ושמעה קול שבועה

דף לו

יכך אלהים וכן יככה זו היא אלה הכתובה בתורה תימה דלא גמרינן לעיל אלא שבועה שאון עמה אלה שהיא כשבועה שיש עמה אלה אבל אלה שאין עמה שבועה כיש עמה

שבועה מנא לן כמ"ש התו' ונראה כגירסת הספרים דגרסינן ומניין לעשות אלה שאין עמה שבועה כאלה שיש עמה שבועה ושבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה והכי פי' דבריית' מעיקרא יליף דאלה אע"ג דמשמעותה ל' קללה מ"מ אינה אלא בשבועה מדכתיב בסוטה בשבועת האלה ובתר דמייתי לה דאלה תרתי משמע שבועה שהיא בקללה יליף מייתורא דקול ולא כתיב ושמעה אלה לומר לך דבשמעה אחד משתי הקולות חייב בין קול שבועה בלא קול קללה בין קיל קללה בלא קול שבועה דהי מנייהו מפקת דהא קול סתמא כתיב וליכא למימר דדוקא קול שבועה קאמר דא"כ לכתוב בהדיא ושמעה שבועה ותו לא ואי לאו דילפינן מעיקרא דאין אלה אלא בשבועה איכא למימר דקרא לא איירי בשבועה כלל דסתם אלה קללה לחודא במשמע. והכי אית' בירושלמי מי דפרקין אין לי אלא אלה שיש עמה שבועה מניין שאין עמה שביעה כיש עמה שבועה ת"ל ושמעה אלה ושמעה קיל לעשות שאין עמה אלה כיש עמה אלה. הא אלה בלא שבועה לא ר' יוסי בשם ר' יוחנן לא שנויא היא אלה בלא שבועה היא כשבועה בלא אלה.

והוא דאמר לאו לאו כתבו התו' ולאו דשבועה ממש היא וכו' אבל הראב"ד כתב וכן לאו לאו והן הן אם נתכוין ללאו והן שאמר סבירא שבועה היא וכן ימין ושמאל אם נתכוין לימין ושמאל הבור' שבועה היא וכ"כ הטור סי' רל"ו ובש"ע שם משמע דאזלינן בתר כוונתו וקשה קצת דא"כ אמאי כתב שם מי שנשבע בשמים ובארץ ובשמש אף על פי שאין כוונתו אלא למי שבראן אינה שבועה משמע דלא אזלינן בתר כוונה ויש לחנק בין שמים וארץ לבין ימין ושמאל והן ולאו:

הכי גרסי' בספרים ישנים אלא לעולם לא תיפוך וכי לית ליה בממונא וכן אלא דרש"י ז"ל ור"ח הגיהו לעולם תיפוך משום קושיא דשתוי יין לרבנן ודוחק להגיה הספרים. ועוד תימה כיון דמעיקרא בעי למימר דשבועה דמתני' איסורא היא ולא ממונא והשתא צריך ל מר דשבועה דמתניתין נמי על ידי ממון היא באה א"כ חסר דהוה ליה לפרש ולמימר נמי דאיסורא דמתני' אית ביה ממונא כי היכי דמפרש לה הא דסוטה. וע"ק דאמאי קאמר רבינא אלא מעתה ושתויי יין כו' בלאו הכי נמי תקשי אמתניתין דקתני וחכמים פוטרין ולא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן א"כ שתויי יין ופרועי ראש דבמיתה הכי נמי דלית להו. ע"ק מעיקרא כי פריך והא לית ליה לר' מאיר מכלל לאו וכו' אמאי לא פריך נמי שחכמים דפוטרין והא אית להו בעלמא מכלל לאו אתה שומע הן. לכ"כ כמ"ש הרמב"ן ז"ל דאף על גב דשמעינן להו לרבנן בעלמא דאית להו מכלל לאו אתה שומע הן הכא משום הכי פטרינן דבעינן קרא כדכתיב ושמעה קול אלה אבל לא שמעה ברכה ונשמעת

מתוכה קללה. והשתא ניחא דשבועה דמתני' איסורא גרידא הוא דהא עדים הוא דקא עבדי איסורא ובדידהו ליכא ממונא. ושפיר גרסינן אלא לעולם לא תיפוך וכי לית ליה בממונא כו' וטעמיהו דרבנן דפטרי משום דבעינן ק ו א כדכתיב אבל בעלמא אית להו מכלל לאו כו' אפילו בממונא. ומה שהקשה ר"ת ז"ל מהא דבספ"ק דנדרים דלית ליה לר' מאיר גבי נדר מכלל לאו כו' אע"ג דליכא אלא איסורא תירץ רבינו נסים ז"ל בפ' שני דנדרים דנדר איסורא דאית ביה ממונא הוא משום דלא משכחת בהו בלא חפצא דהא אינם חלים על דבר שאין בו ממש אבל שבועות אינן אלא איסור גרידא שהוא חל בגופו כיון דאיסור גרידא נינהו אפילו לרבי מאיר מודה דאמרינן בהו מכלל לאו אתה שומע הן:

דף לז

פרק חמישי - שבועות הפקדון

גנבת את שורי כו' חייב איידי דבעי למיתני גנבתי אבל לא טבחתי כו' דפטור תני נמי גנבת פת שורי דחייב וכן המית שורך אח שורי כו' תני דחייב איידי דבעי למיתני המית שורך את עבדי כו' דפטור וכן אמר לו חבלת בי כו' קתני דחייב איידי דבעי למתני סני אמר לו עבדו הפלת את שיני כו' דפטור דהיינו נמי ענין חבלה וחבורה

מאן תנא זדון שביעת הפקדון לא ניתן לכפרה רבי שמשן תימא דלא קאמר הא מני רבי שמעון היא דאמר זדון שבועת הפקדון לא ניתן לכפרה דכי האי לישנא נקט ש"ס בכולי דוכתי וי"ל דרב כהנא דקמיבעיא ליה הזיד בשבועת הפקדון והתרה בו מהו מכלל דכי לא אתרו ביה פשיטא ליה דמחייב אלמא אית ליה דזדון שבועת הפקדון ניתן לכפרה כסתם מתניתין דהכא והך ברייתא דמייתי אית לה דזדון שבועת הפקדון לא ניתן לכפרה כלל אפילו היכא דליכא מלקות כגון מזיד ולא התרו ביה לכר נקט מאן תנא זדון שבועת הפקדון לא ניתן לכפרה ר"ש כלומר מהא ליכא למיפשט דהא אית ליה דזדון שבועת הפקדון לא ניתן לכפרה כלל כר' שמעון ואנן ע"כ אליבא דרבנן קמיבעיא לן דאית להו זדון שבועת הפקדון ניתן לכפרה ואיכא למימר לדידהו דהיכא דאתרו ביה הא והא עבדינן וא"ת מנא ליה דס"ל לתנא דברייתא דזדון שבועת הפקדון לא ני לכפרה כלל וי"ל דדייק הכי מדקתני חמורה מינה שבועת הפקדון שחייבין ע זדונה מכות וכו' ואי אמרת דבלא אתרו ביה חייב קרבן ליתני נמי הא דחמירא שבועת הפקדון דעל זדונה ולא אתרו ביה חייב אשם בכסף שקלים והכי איבעי ליה למיתני חמור' הימנה שבועת הפקדון שחייבין על זדונה מכות ובלא התראה ועל שגגתה אשם בכסף שקלים משמע

דס"ל דעל זדון שבועת הפקדון אין מביאין קרבן כלל אפי' לא אתרו ביה ובסמוך דמשני דלמא דלא אתרו ביה אבל באתרו ביה איכא למימר דהא והא עבדינן אין להקשות והא ליכא למימר הכי דאם כן ליתני נמי הך חומרא יש לומר דמשום הכי לא תני לה משום דלא איירי אלא בדלא אתרו ביה אבל הכא איירי בין באתרו ביה בין בלא אתרו דקתני על זדונה ועל שגגתה:

ואין מביאין קרבן על כפירת שיעבוד קרקעות כחבו התוס' תימה והא רבי יוחנן גופיה אית ליה בסוף בבבא בתרא דשיעבוד דאורייתא כו' וצ"ל דכולהו משכחת כשמחל השיעבוד לכאורה תימה כיון דהכופר בממון שיש עליו עדים דנקט רבי יוחנן כשמחל השיעבוד איירי א"כ דכוותיה בשטר כשמחל השיעבוד אמאי פטור הא ליכא כפירת שיעבוד קרקעות וליכא למימר דכיון דשטר בידו לא מהניא מחילה דהא קיימא לן דמחול לך ותפיש שטרא מהניא וכמ"ש בש"ע סי' רמ"א ובפ"ק דבבא מציעא כתבו התוס' דלרבי יוחנן כיון שהפקיעו חכמים השעבוד במלוה על פה משום פסידא דלקוחות חשיב כאלו מחל לו השיעבוד ומיירי דאית ליה משועבדים ולית ליה בני חרי דאי אית ליה בני חרי אפי' יש עליו עדים פטור ולית ליה אפי' משועבדים אפי' יש עליו שטר חייב:

מתניתין נמי דיקא כתבו התו' קצת תימה דמייתי ממתני' דדחי לה לייתי ממתניתין דשבועות הדיינין דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות א"כ אין כאן קרבן ודבריהם תמוהים דאפי' קצת תימה ליכא דרב פפא מייתי ראיה להא דאית ליה לר' יוחנן דכיון דאין נשבעין על הקרקעות הלכך כי אשתבע נמי לא מיחייב קרבן שבועה דאיכא למימר דלאו הא בהא תליא דאע"ג דלא מחייב שבועה על הקרקעות מ"מ אם נשבע מעצמו ושיקר בשבועתו חייב להביא קרבן כדאי' בירושלמי פרק שבועת הדיינין ולהכי איצטריך לאתויי ממתני' דהכא דלא קתני גנבת את עבדי משום דאיתקש לקרקעות דאין נשבעין עליהן וכיון דאין נשבעין עליהן כי אישתבע נמי לא מייתי קרבן אלמא דהא בהא תליא אבל מתני' דשבועות הדיינין לא קתני אלא דאין נשבעין עליהן ואיכא למימר דאם עבר ונשבע מעצמו מייתי קרבן ותדע דהא רב פפי בעי למימר דזה הכלל דקתני סיפא אחי לאתויי גנבת את עבדי דמייתי עליה קרבן שבועה אע"ג דבשבועת הדיינין תנן בהדיא דאין נשבעין על העבדים א"כ ע"כ צ"ל דאתי למידחי ולמימר דלאו הא בהא תליא ועוד דאי פשוט הוא דהא בהא תליא א"כ לעיל דקאמר תסתיים דר' יוחנן דאמר פטור כו' וכדרב הונא בריה דרב יהושע בלא דרב הונא נמי הא ע"כ רבי יוחנן הוא דאמר פטור דאמר ר"י הלכה כסתם משנה כדאיתא בפ"ק וסתם מתני' דשבועת הדיינין קתני דאין נשבעין על הקרקעות וכיון דאין נשבעין עליהן אין מביאין עליהן קרבן אלא ודאי

צ"ל דלאו מילתא דפשיטא הוא לומר דהא בהא תליא. ולסברת התוספות דודאי הא בהא תליא קשה דא"כ אמאי כתבו לעיל גבי מיעט שטרות אפילו מאן דלא דאין דיני דגרמי כו' מ"מ כיון דכי איתנהו בעיניהו מחייב ליה לאהדרינהו ה"א דכי כפר חייב קרבו והא אי אפשר לומר כן דהא בפרק שבועת הדיינין ובפרק הזהב ילפינן מקרא דכי יתן איש אל רעהו בכלל ופרט וכלל דאין נשבעין אקרקעות ועבדים ושטרות וכיון דאין נשבעין אשטרות אין כאן קרבן והיאך תיסק אדעתין למימר דה"א דכי כפר חייב קרבן ואע"ג דרבי אליעזר לא דריש כללי ופרטי ס"ל דנשבעין על הקרקעית מ"מ מודה דאין נשבעין על השטרות דלדידיה דרשינן קרא דוכי יתן איש אל רעהו בריבוי ומיעוטי ומאן דדריש ריבוי ומיעוט ממעט מיהא שטרות כמ"ש התוס' בפרק קמא דברא מציעא:

דף לח

הכי גרסינן בכל הספרים תנן לא ן ולא לך ולא לך והתוספות כתבו דלא גרסינן וי"ו בכולהו אלא בבתרא וכן בכל הני דמייתי דאי גרסינן וי"ו בכולה א"כ במסקנא דמוקי לה כרבי לימא רבי יהודה היא דאמר ולא לך פרטא ודוחק להגיה הספרים ועוד דאי נמי גרסינן לא לך לא לך ולא לך אכתי לא מישתמע פרטא בלא וי"ו דהכי אורחא דלישנא למיכתב וי"ו בשלישי כמו אודם פטדה וברקת נופך ספיר ויהלום. ונראה דשפיר גרסי' וי"ו בכולהו והא דלא מוקי לה במסקנא כרבי יהודה משום דמתניתין מיתוקמא שפיר טפי אליבא דרבי דלדידיה ניחא הא דקתני מתניתין דשבועה שאין לכם בידי כללא הוי דמשמע דלא לך בין בוי"ו בין בלא וי"ו תרוייהו פרסי נינהו אבל אי הוה מוקי לה כרבי יהודה אכתי הוה צריך לשנויי דכל האומר לא לך כאומר שבועה שאין לכם בידי דמי כדמשני מעיקרא אליבא דרבי מאיר וזהו שינויא דחיקא ולא דחיק הכי מעיקרא אלא משום דניחא ליה לאוקמי מתניתין כרבי מאיר משום דסתם מתני' רבי מאיר היא אבל במסקנא דלא מצי לאוקמי כרבי מאיר ניחא ליה טפי לאוקמי כר' כדפי'. ונראה לומר דכי פריך ש"ס והאי תנא כל הכי שביש תני ואזיל אהא דמשני דכל האומר ולא לך כאומר שבועה שאין לכם בידי דמי נמי פריך דכיון דדוחק למימר הכי הוה ליה לשון משובש דטפי הוה ליה למיתני שבועה לא לך ולא לך ממאי דקתני שבועה שאין לכם בידי ולהכי איצטריך לשנויי הא מני רבי היא:

פליגי בה רב אחא ורבינא כו' קצת תימה אמאי סידר ש"ס פלוגתייהו וכן מילתא דרבי יוחנן אמתני' דשבועת הפקדון ולא סידר להו אמתני' דשבועת העדות [ואמתני' גופא נמי קשה אמאי קתני היו חמשה תובעין אותו וכו' בפרק שבועת הפקדון ולא קתני לה בפרק שבועת העדות דמתני מעיקרא האי תנא דפרטי קא חשיב דכללא לא קחשיב וא"ת

מאי שנא דלא קא חשיב דכללי כי היכי דקחשיב דפרטי וי"ל דהא דקתני רבי חייא הרי כאן חמש עשרה חטאות פשיטא דלאו מניינא אתי לאשמעינן כדאמר בסמוך אלא אתי לאשמעי' דכולהו פרטי נינהו ולכך הוה לה חמש עשרה חטאות ולא אמרינן דכולהו הנך בתראי לאו פרטי הוו אלא כללא ולא הוו להו אלא שבעה חטאות ולכך לא בעי למיחשב דכללי דפשיטא דמחייב אכללא דכולהו אבל דפרטי חידוש הוא דלא תימא דלאו פרטי נינהו אלא כללי:

אי דפריש רבי חייא מניינא אתי לאשמעינן וא"ת ודלמא בדפריש ואתי לאשמעי' דאכללי לא מיחייב וליכא אלא עשרים חטאות ולא עשרים וחמשה וליכא למימר דליכא למישמע מיניה הך מילתא כיון דאיכא למימר דאדרבא אכללי נמי מחייב ואחטין שעורין וכוסמין קאי דכיון דקתני נמי הרי כאן חמש עשרה חטאות ע"כ צ"ל דאית ליה דאכללא לא מיחייב וי"ל דלא שייך למימר כלל דרבי חייא אתי לאשמעינן דאכללי לא מיחייב דא"כ אמאי קאמר לה אחמשה תובעין אותו וכו' ואמר לאחד מהן שבועה שאין לך בידי פקדון תשומת יד גזל ואבדה ולא לך ולא לך דלא איירי בה מתניתין טפי הוה ליה למיתני מילתיה אמתניתין דקתני שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד וגזל ואבדה חייב על כל אחת ואחת והוה ליה למימר הרי כאן ארבע חטאות לאשמעינו דאכללא לא מיחייב מדקתני לה אחמשה תובעין אותו וכו' צ"ל דאשמעינן דכולהו פרטי הוו. משל דר' שמעון למה הדבר דומה משום דקא קשיא ליה אדרבי חייא בר אבא דמפרש טעמא הואיל ועיקר קנס היא תובע דנהי דעיקר התביעה קנס היא מ"מ כיון דבושת ופגם דממונא נמי קא תבע ליה נמצא דכי כפר ונשבע מבושת ופגם נמי קא נשבע ליה ואמאי פוטר ר"ש וקאמר שהוא משל לאדם שאמר לחבירו תן לי חפין ושעורין וכוסמין והוא אומר לו שבועה שאין לך בידי חטין כו' דפטור אע"ג דקא תבע ליה לכולהו כיון דלא נשבע ליה אלא אחיטין לחודא הכא נמי כיון דעיקר תביעתו אקנס הוא מסתמא כי כפר ליה ונשבע אעיקר תביעתו הוא דקא כפר ליה ונשבע והוה ליה כאלו פירש בהדיא ואמר שבועה שאין לך בידי קנס וקא א"ל אביי מי דמי התם בחטין כפר ליה בהדיא הכא בכולה מלתא קא כפר ליה הא לא דמי אלא לאומר לחבירו כו' אלא כי אתא רבין אמר דלדברי ר"ש קנס לחוד הוא תובע ולא בשת ופגם כלל נמצא דכי כפר ליה ונשבע מסתמא אמאי דקא תבע ליה הוא דקא כפר ונשבע דהיינו קנס לחודא לכך פוטר ריש:

פרק ששי - שבועת הדיינין

צריך לאתפושי חפצא בידיה כתבו התוספות תימה דבשבועת העדות וביטוי ופקדון כשהוא מושבע מפי אחרים דהוי דומיא דשבועת הדיינין ליבעי בהו אנקוטי חפצא וי"ל דשבועת הדיינין שאני דמצוה היא דרמיא רחמנא עליה דנתבע שישבע דכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהן וילפינן משבועה האמורה בתורה באברהם דבעי לאנקוטי חפצא בידיה כי היכי דליהוי אימת שבועה עליו טפי ויודה על האמת ולהכי אם השביעוהו בלא נטילת חפץ חוזר ומשביעו דשמא בלא חפץ היתה שבועה קלה בעיניו ועל ידי נקיטת חפץ יודה על האמת אבל שבועת העדות וביטוי ופקדון לאו מצוה נינהו אלא שאם נשבע עליה מעצמו או השביעו עליו אחרים מעצמן ושיקר בשבועתו צוה הכתוב שיביא חטאת או אשם על מה שחילל את השם ונשבע על שקר הלכך אפילו השביעו עליו בלא נקיטות חפץ מתחייב בחטאת ואשם כיון דמ"מ חילל את השם ונשבע על שקר וכי לא נטל חפץ בידו מאי הוי האי דיינא דאשבע בה' אלהי השמים נעשה כמו שטעה וכו' מדלא נקט בהדיא האי דיינא דאשבע בלא נקיטת חפץ נעשה כו' ועוד אמאי נקט בה' אלהי השמים משמע דקאי אמילתא דרב דאמר משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה דכתיב ואשביעך בה' אלהי השמים וקאמר רבא האי דיינא דטעה במלתא דרב ומפרש לה לענין דבעינן שם המיוחד ה' אלהי השמים כדבעי למימר רבינא נעשה כמי שטועה בדבר משנה וחוזר ורב פפא נמי אמלתא דרב קאי דכיון דיליף רב הא דבעינן נקיטת חפץ משבועתו דאברהם ע"כ ספר תורה בעינן שהוא דבר המעולה מכל החפצים כי היכי דאברהם השביע את אליעזר במילה ולא השביעו בשאר חפצים דודאי כמה ספרים וכתבי הקדש היו לו לאברהם אלא לפי שמצות מילה היתה חביבה ומעולה בעיניו יותר מכל החפצים לפי שנצטער עליה כדפירש"י ז"ל ועוד דאע"ג דקיים אברהם אפילו עירוב תבשילין מ"מ לא נצטוה אלא על המילה וגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה לכך היתה מצוה זו חביבה ומעולה בעיניו יותר מכל המצות הלכך אנן נמי חפץ המעולה מכל החפצים בעינן וקאמר רב פפא האי דיינא דטועה במלתיה וס"ל דבתפילין נמי סגי דמ"ש מצות מילה מ"ש מצות תפילין טועה הוא וחוזר דדוקא ס"ת ילפינן מאברהם כדפי':

דף לט

כל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה לא תשא מפרש לה בסמוך משום דנאמר בה לא ינקה ודברי תורה כפטיש יפוצץ סלע מתחלק לכמה טעמים ונראה משום דאיתא בזוהר פרשת יתרו לא תשא רזא דא אוקמוה הברייא בגין הקב"ה כד שתיל עלמא אטבע גו תהומא צרורא חדא חקוקא בשמא דא ואטבע לגו תהומא. וכד מיין בעאן

לסלקא חמאן רזא דשמא קדישא חקוקא עלה ההוא צרורא ותייבין ומשתקעין ומתהדרין לאחורא ובשעתה דאומין בני נשא אומאה דשקרא ההוא צרורא סלקא לקבלא לה לאיהי שקרא כדין ההוא צרורא דהוה סליק תב לאחורא ומיין אזלין ושטין ואתוון דההוא צרורא פרחן גו תהומא ואיתבדרן ובעאן מייא לסלקא לחפייא עלמא ולאהדרא ליה כמלקדמין עד א קב"ה חד ממנא יעזרי"אל די ממנא על שבעין מפתחין ברזא דשמא קדישא ועאל לגביה דההוא צרורא וחקק ביה אתוון א וכדין אתקיים עלמא ואהדרו מיין לדוכתייהו ועל דא כתיב לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא ע"כ וכיון דע"י שבועת שוא אתוון דהוא צרורא פרחין ואתבדרן ובעאן מיא לסלקא לחפייא עלמא אי לאו דזמין קב"ה להההוא ממנא לחקוק אתוון דשמא קדישא כמלקדמין לכך נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה לא תשא מפני היראה פן יחזור העולם לתהו ובוהו על ידי כן:

אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני בסוף פרק שלישי פירש' דכוונת השבועה היתה לחזק מעמד הר סיני משום דאע"ג דישראל קבלו התורה מסיני ואמרי נעשה ונשמע כיון דלא הוה אלא דבור בעלמא אכתי הוו מצו ליהדר בהו ולא היו ראוין לעונש ולכך השביעין כי היכי דלא מצי תו למיהדר בהו ואם לא יקיימו התורה יענשו ולפי זה ניחא הא דנקט אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני ולא קאמר אין לי אלא אותן העומדין שם שהרי לאו בהר סיני היו עומדין באותה שעה אלא בערבות מואב אלא לפי שהשבועה היתה לחזק דבור נעשה ונשמע שאמרו בסיני שלא יחזרו בהן לכך נקט אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני:

ת"ל קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו כבר נראה דדרשו הכי משום דקשיא להו קיימו וקבלו קבלו וקיימו מיבעי ליה שהרי הוצרכו לקבל תחילה קודם שהיו מקיימין לכך דרשו קיימו מה שקבלו כבר ודברי תורה כפטיש יפוצץ סלע הן ונראה לומר דלהכי כתיב קיימו וקבלו משום דתרגומו של שמיעה קבלה כמו וישמעו אחיו וקבילו אחוהי וקיימא הוא ל' עשייה כדפירש"י ז"ל בפ' אם בחקתי תלכו יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ועשיתם הרי קיום מצות אמור נמצא דקיימו וקבלו הוה ליה כמו עשו ושמעו רמז הוא לקדימת נעשה לנשמע שאמרו ישראל בסיני ואתי לאשמעי' דאע"ג שחזרו ישראל באותה שעה ממה שהקדימו נעשה לנשמע כשראו האש הגדולה ואיכא מודעה רבה לאורייתא אפ"ה בימי אחשורוש מאהבת הנס חזרו וקבלו עליהן דבור נעשה ונשמע שאמרו בסיני ולכך כתיב קיימו ברישא והדר וקבלו דהוה ליה כמו נעשה ונשמע כדפי' כדאיתא בפ' רבי עקיבא ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם את ההר כגיגית וא"ל אם אתם מקבלים כו' אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא אמר רבא

אע"פ כן הדר קבלוה בימי אחשורוש דכתיב קיימו וקבלו היהודים קיימו מה שקבלו כבר וכתבו התוספות שם כפה עליהם ההר כגיגית אע"פ שכבר הקדימו נעשה לנשמע שמא היו חוזרים כשראו האש הגדולה שיצתה בשמתם וכתבו עוד וא"ת מה הוצרכו לקבל בימי אחשורוש והלא כבר השבעינן משה על כך כדאמר הכא וי"ל דעל פי הדיבור היה והוי כבעל כרחם אבל בימי אחשורוש קבלו מדעתם מאהבת הנס:

ותניא אמר ר"ש נראה דאיצטריך לאתויי הא דר' שמעון דלא תימא מולך שאני דעובדי כוכבים היא וחמירא טפי משבועה אבל בשאר עבירות לא ולהכי מייתי הא דר' שמעון דאמר אין לך משפחה שיש בה לסטים וכו' משמע דבשאר עבירות נמי נענשין וכי משני התם בדינא אחרינא וכו' צ"ל דגזירת הכתוב הוא דלענין זה שבועה חמירא טפי כי היכי דחמירא ספי לענין הא דנאמר בה לא ינקה:

מה איכא בין רשעים דמשפחתו לרשעים דעלמא בין צדיקים דמשפחתו וכו' צדיקים ורשעים דהכא לאו בעוברי עבירה ועושה מצוה איירי אלא אותן שמחפין עליו במשפחתו קרי להו רשעים שבמשפחתו דלאו בקורבה תליא מילתא כדאמר רבי שמעון אם הוא חטא משפחתו מה חטאת אלא לפני שבני משפחתו יש להן חלק בעבירה זו שמחפין עליו ולכך תרגם אונקלס ובסעדוהי ולא תרגם ובזרעותיה כמ"ש בעלמא ואותן שאין מחפין עליו במשפחתו קרי להו צדיקים שבמשפחתו ואע"ג דאמר רבי שמעון אין לך משפחה שיש בה לסטים שאין כולה לסטים כולה לאו דוקא נקט אלא רובה קאמר דרובה ככולה דמי ורשעים דעלמא היינו נמי אותן שהוו בידן למחות ולא מיחו וצדיקים דעלמא היינו אותן שלא היו בידן למחות בו וכי משני התם שיש בידו למחות ולא מיחו ה"ק התם ברשעים דעלמא איירי שיש בידן למחות אבל צדיקים דעלמא לא מיענשי בשאר עבירות לאפוקי גבי שבועה אפי' צדיקים דעלמא נמי מיענשי מדכתיב ע"כ תאבל הארץ ולהכי לא מצי לשנויי התם בדין הקל כדמסיק בסמוך כמ"ש התוס' משום דהוה משמע דהתם בין רשעים בין צדיקים בדין הקל והכא תרווייהו בדין חמור והא ליתא דהתם דוקא ברשעים שלא מיחו איירי והכא רשעים בדין חמור וצד קים בדין הקל והיינו דפריך מאי איכא בין רשעים דמשפחתו לרשעים דעלמא דע"כ צריך לחלק ביניהן דאי שוין הן א"כ קרא דושמתי אני את פני באי' ההוא ובמשפחתו למה לי השתא רשעים דעלמא דאית להו בההוא עבירה אלא כל דהוא מה שלא מיחו מיענשי רשעים דמשפחתו שמסעדין אותו ומחפין עליו לא כל שכן דמיענשי ומשני הוא בשאר עבירות בדיניה ורשעים דמשפחה לאו בדיניה דמעטינהו קרא מדכתיב והכרתי אותו מיהו בדין חמור נינהו כיון דמסעדין אותו ומחפי עליו ורשעים דעלמא כיון דלית להו אלא חלק

כל דהו מה שלא מיחו לכך סגי להו בדין הקל וצדיקים דהכא והכא פטירי וגבי שבועה הוא ורשעים דמשפחה בדיניה כיון דליכא מיעוטא ורשעים דעלמא בדין חמור דעדיפי מרשעים דמשפחתו וצדיקים דהכא ודהכא כיון דלית להו חלק כלל בההוא עבירה סגי להו בעונש הקל מיהו בעונש הקל מיענשי מדכתיב גבי שבועה על כן תאבל הארץ וגו' והשתא מ"ש התוס' לעיל גבי ואין בשרך אלא קרובים ואע"ג דבפרק במה מדליקין נפקא לן מהאי קרא דבעון נדרים בנים מתים כשהן קטנים אבל גדולים לא וכ"ש ממשפחתו לא היינו בנדרים אבל שבועה אפי' כל משפחתו נענשים וכו' נהי דקושטא הוא דנדרים קילי משבועות מ"מ בלאו הכי אתי שפיר דהא בעון נדרים בניו של אדם מתים כשהן קטנים היינו משום דבנים קטנים ברשות האב נינהו וכגופו דמו ולכך הם נענשים בחטאו אע"ג דאין מחפין עליו ולית להו חלק בעביר' אבל גדולי' דלאו ברשו' אביהן נינהו וכן כל משפחתו כיון דלאו ברשותו נינהו כל היכ' דלי' להו חלק בעביר' שאין מחפין לא מיענשי והכא דקאמר שנפרעין ממשפחתו במחפין עליו איירי כדפי' תנן שתי כסף כו' לאו משום דחסרה לה טענה דקס"ד דשוה כסף טעין ליה וקא"ל אין לך בידי אלא שוה פרוטה דהוי ליה הודאה ממין הטענה ולפ"ז כי קתני מתני' כיצד שתי כסף לי בידך וכו' לאו אמאי דסמיך ליה קאי אלא ארישא דמתני' קאי דקתני הטענה ב' כסף וקאמר כיצד ב' כסף כו' לאשמעי' דהיינו כפירת טענה וכי משני מי סברת שוה קתני דוקא קתני מה שטענו לא הודה לו כו' צ"ל דכיצד דקתני מתני' אמאי דסמיך ליה קאי דקתני ואם אין ההודאה ממין הטענה פטור וקאמר כיצד כו' וכ"כ רבינו נסים ז"ל והשתא ניחא טפי הא דפריך בסמוך אלא מדסיפא דוקא רישא נמי דוקא לימא תיהוי תיובתא דרב כיון דרישא דוקא צריך לומר דכיצד דמתניתין אאם אין הודאה ממין הטענה קאי כדפי' וע"כ הא דקתני ואם אין ההודאה ממין הטענה פטור כדאית בה שיעור טענה איירי דהכי משמע לישנא דמתני' דקתני שבועת הדיינין הטענה שתי כסף כו' וקתני אם אין ההודאה ממין הטענה אע"ג דאיכא טענה שתי כסף פטור ועלה קתני כיצד פטרינן ליה אם אין ההודאה ממין הטענה אע"ג דאיכא שיעור טענה שתי כסף לי בידך כו' אלמא לא בעינן כפירת טענה שתי כסף ולפי זה מ"ש רבינו נסים בשם הרשב"א דלרב דבעי כפירת טענה שתי כסף אפשר נמי לפרושי כולה מתני' דדוקא קתני ופטור דרישא משום דמה שטענו לא הודה לו והא דקתני שתי כסף לי בידך דחסרא ליה טענה ולא קתני דינר יש לי בידך משום דבעי למיתני סיפא שתי כסף ופרוטה יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה חייב לאשמעי' דטענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב כשמואל נקט נמי ברישא שתי

כסף והודה בפרוטה דברים תמוהים הם דאי מתניתין דוקא קתני וכיצד דקתני אמאי דסמיך ליה קאי ע"כ צ"ל דלא בעינן כפירת טענה שתי כסף כדפי':

דף מ

שהכל דין מטבע אחת כתבו התוספות תימה הא שמעינן מרישא דקתני ההודאה שוה פרוטה ודוחק לומר דס"ד וכו' י"ל דהא דקאמר ש"ס ורב שהכל דין מטבע אחת לאו לפי המסקנא קאמר הכי אלא למאי דבעי למימר שוה קתני אבל למסקנא רב נמי כרבי אלעזר ס"ל דמפרש לה בשמענו בדינר מטבעות וכן משמע מפירש"י ז"ל שכתב ורב דבעי למימר שוה קתני ולא כתב ורב דאמר שוה קתני משמע דדוקא למאי דס"ד מוקי לה הכי והשתא ניחא דה"ק אא"ב שוה משום הכי חייב ואע"ג דמתוקמא בדוחקא דהשתא צריך לומר שהכל דין מטבע אחת ואשמעינן דלא תימה דגבי תביעת דינר זהב לא חשיבא הודאת פרוטה מ"מ אפשר מיהא לאוקמי מתני' בכי האי גונא אלא אי אמרת דוקא לא מיתוקמא מתניתין כלל דאמאי חייב:

מ"ט דכתיב לא יקום עד אחד באיש וכו' תימה והא לא יליף שום טעמא מהך דרש דלא יקום ולא מייתי ראיה אלא מברייתא דקתני כל מקום ששנים מחייבין אותו וכו' א"כ מאי איצטריך לאתויי הך דרשא הוה ליה למימר אבל טענת מלוה והעדאת עד אחד כו' חייב דתניא כל מקום וכו' וי"ל דהא דקתני ברייתא כ"מ ששנים מחייבין כו' מדרשה דלא יקום יליף לה משום דקשיא ליה כיון דקרא לגופיה לא איצטריך דע"פ שנים עדים יקום דבר כתיב ולא איצטריך אלא למידק מיניה דקם הוא לשבועה א"כ ליכתוב רחמנא לדיוקא בהדיא כי יקום עד אחד באיש ונשבע אלא ודאי היקשא אתי לאשמעינן דמקשינן דיוקא דקם הוא לשבועה לגופיה דקרא דלא יקום עד אחד באיש דכל היכא דלא יקום עד אחד באיש אלא שנים דהיינו לחטאת ועון וממון וקם הוא לשבועה הא חטין ושעורין והודה לו באחת מהן חייב וליכא למימר דנקט טענו בחטין והודה לו בשעורין לאשמעי' דפטור אף מדמי שעורין דעיקר מתני' דהכא רבותא דשבועות אתי לאשמעי' דומיא דשאר כולהו מילי דקתני להו מתני' וא"כ הוה ליה למיתני טענו חטין ושעורין כו' דהוה רבותא טפי דפטור:

הודה במקצת קרקעות פטור במקצת כלים חייב שהנכסים שאין להן אחריות וכו' רישא וסיפא איצטריך סיפא אשמעינן זוקקין כדמסיק הכא עיקר והתם אגב גררא נסבה ואיידי דאיצטריך למיתני הודה במקצת כלים יחייב תני נמי הודה במקצת קרקעות דפטור דהכי אורחא למיתני דבר והיפוכו ורישא נמי איצטריך אע"ג דבהדיא תנן לקמן בפירקין אלו דברים שאין נשבעין עליהן הקרקעות מ"מ איצטריך למיתני שאם הודה בכלים וכפר

בקרקעות או איפכא דפטור דלא תימא דוקא על כפירת קרקעות הוא דאין נשבעין בל הודה בקרקעות וכפר בכלים חייב לישבע על הכלים קמ"ל דאפי' הודאתן אינה מביאה לידי שבועה והתוס' כתבו הודה במקצת קרקע פטור איצטריך דלא תימא טעמא דפטור ברישא משום דהוי כטענו חטים והודה לו בשעורים ודבריהם תמוהים דהא סיפא איצטריך לאשמעינן זוקקין כדמסיק דהכא עיקר וליכא למימר דכתבו כן למאי דס"ד דהתם עיקר חדא דמשמעות הלשון שכתבו כן לפי האמת ועוד דלמאי דס"ד ליכא למימר דאיצטריך דלא תימא טעמא דפטור ברישא משום דהוי כטענו בחטים ושעורים והודה לו בשעורים דל"כ תיקשי ליה רישא דמתניתין דקתני טענו חטים והודה לו בשעורים וכו' דבעי למידק מיניה הא טענו חיטין ושעורים והודה לו באחת מהן חייב ואי קשיא להו ליתני הודה במקצת כלים חייב וכו' ולא ליתני הודה במקצת קרקעות דפטור הא ודאי איכא למימר דתני ליה איידי דקתני הודה במקצת כלים דחייב כדפי' ועוד דא"כ אמאי כתבו דאיצטריך דלא תימא טעמא דרישא דפטור משום דהוי כטענו חטים כו' והא מסיפא שמעינן לה דטעמא משום דאין נשבעין קרקעות הוא מדקתני הודה במקצת כלים חייב מפני שהנכסים שאין להם אחריות זוקקין כו' אלמא טעמא דקרקעות משום דיש להן אחריות הוא ועוד היאך תיסק אדעתין דטעמא משום דהוי כטענו חטים וכו' והא מתניתין דלקמן קתני בהדיא דאין נשבעין על הקרקעות א"כ הכא נמי ודאי טעמא משום דאין נשבעין אקרקעות הוא:

דף מא

מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן אע"ג דאיכא בינייהו טובא דמדאורייתא אין נשבעין על הקרקעות ועבדים ושטרות ומדרבנן נשבעין עליהן ומדאורייתא אין נשבעין אלא במודה מקצת ומדרבנן נשבעין אפי' בכופר הכל אפ"ה קמיבעי ליה מאי איכא בין מי שנתחייב לישבע שבועה דאורייתא לבין מי שנתחייב לישבע שבועה דרבנן. ובטור ח"מ סי' פ"ח כתב בשם הרב ישעיה דבשבועת היסת נמי בעינן כפירת שתי כסף וכתב הב"י שם בשם המפרשים דהכי מסתברא מדלא הזכירו חילוק זה כשהזכירו החילוקים שבין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן ונראה דלאו ראיה היא דכל מילי דלא חיילא עלייהו שבוע' דאורייתא לא שייך להזכיר:

מאי איכא בין שבועה דאורייפא לשבועה דרבנן אע"ג דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון ואיכא למימר דליכא בינייהו מ"מ קמיבעיא ליה כיון דנקט רב נחמן דמשביעין אותו שבועת היסת ולא קאמר אעפ"כ משביעין אותו מ"ט חזקה כו' משמע דה"ק נהי

דפטור הוא משבועת התורה אפ"ה שבועת היסת דרבנן משביעין אותו לכך קבעי כיון דמ"מ קמישתבע מה לי שבועה דאורייתא מה לי שבועת היסת דרבנן:

ולרבנן דפליגי עליה דר' יוסי ואמרי בדרבנן לא נחתינן לנכסיה תימה דרבנן נמי לא איירי אלא בההיא דלא הוי גזלה אלא מפני דרכי שלום אבל היכא דהוי גזל גמור מודו דנחתינן לנכסים כמ"ש התוס' וי"ל דהא דקאמר מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום לאו למימרא דלית ביה גזל מעליא אלא מפני דרכי שלום דמה לי טעמא דדרכי שלום מה לי טעמא אחרינא דכיון דתיקנו רבנן למיהוי גזל גזל מעליא הוא אלא ה"ק מציאת חש"ו יש בהן גזל וטעמא דמלתא משום דאע"ג דלית להו זכייה אפ"ה תיקנו רבנן למיהוי גזל מפני דרכי שלום. ור' יוסי אומר יש בהן משום גזל גמור פי' מהך טעמא דדרכי שלום גזל גמור הוא והיינו דמפרש רב חסדא דלאו גזל גמור דאו' קאמר אלא גזל גמור מדבריהם כלו' מפני דרכי שלום וקאמר למאי נפקא מינה כיון דבין למר ובין למר גזל הוא מדבריהם דהיינו מפני דרכי שלום א"כ מאי נפקא מינה בין גזל גמור מפני דרכי שלום לבין גזל סתמא מפני דרכי שלום וקאמר להוציאו בדיינין דר' יוסי סבר דכל דתיקון רבנן מוציאין בדיינין לכך אית ליה דגזל גמור הוא ורבנן סבירא להו דכל דתיקון רבנן אין מוציאין בדיינין ולכך אית להו דלא הוי גזל גמור אלא גזל סתמא מיהו טעמא דדרכי שלום בין למר בין למר טעמא מעליא הוא:

איכא בינייהו מיפך שבועה וכו' כתבו התוכפות בשם סדר תנאים ואמוראים דמיפך שבועה כגון שהיה המחויב שבועה חשוד וקאמר מר בר רב אסי דמפכינן אכנגדו ותימה דאם כן מאי קאמר בדאורייתא לא מפכינן שבועה והא בהדיא תנן לקמן בריש פרק כל הנשבעין דאם הנשבע חשוד נשבע התובע ונוטל אחד שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון ומר בר רב אשי נמי מאי קמ"ל מתני' היא:

תיובתא דשמואל כתבו התוספות דשמואל ה"ק מתוך שיכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו כו' כי אמר נמי פרעתיך ביני לבין עצמי נאמן במגו וכן משמע מדקאמר כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי יכו לומר פרעתיך כו' ואי לאו דאית ליה לשמואל דכי אמר נמי פרעתיך ביני לבין עצמי נאמן במגו אם כן מנא ליה לאפלוגי עליה דרב אסי דלמא רב אסי נמי ס"ל הכי דיכול לומר פרעתיך בפני פלוני וכו' דהא לא איירי מהך מילתא מידי אלא צ"ל דכיון דיכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו לה' כי אמר נמי פרעתיך ביני לבין עצמי נאמו במגו והיינו דפליג עליה. ומ"ש התו' דלפ"ז צריך לדחוק דפליגי רב פפא ושמואל בדברי ר' יהודה בן בתירא ועוד יש לתמוה מנ"ל לש"ס לפרש דברי שמואל כך מאחר דרב פפא לית ליה האי סברא לגירסת רב אלפס דגריס

במילתא דרב פפא ואם אמר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים אינו נאמן לא קשה מידי דלרב פפא דלא מהימן ודאי ליכא מגו ואיהו כת"ק דרבי יהודה בן בתירא ס"ל אבל לשמואל ורבי יהודה בן בתירא דאמרי יכול לומר פרעתיך בפני פלוני וכו' כי אמר נמי פרעתיך ביני לבין עצמי פשיטא דנאמן במגו והיינו דקאמר תיובתא דשמואל מיהו לישנא דנקט רבא בסמוך דלהכי קאמר ליה באפי ראובן ושמעון כי היכי דלא נדחייה לא אתי שפיר לגי' רב אלפס ז"ל דמשמע דס"ל לרבא דכי א"ל סתמא כי פרעתין פרע לי בעדים מצי למידחייה ולמימר ליה פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם ואם כן אמאי קא' רב פפא משמיה דרבא דאינו נאמן ועיין בדברי רב אלפס ז"ל. ועוד יש לדקדק דהוה ליה לשמואל למימר דיכול לומר פרעתיך בפני עדים והלכו להן למדינת הים מדקאמר יכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להן כו' משמע קצת דדוק' בכה"ג דמייחד להו לעדים בשמותן שהן עתידין נחזור ולכך נאמן משום דמירתת ולא משקר אבל כשאינו מייחד עדים או מייחד להן ומתו אינו נאמן כיון דלא מירתת וכן דעת הרשב"א ז"ל ולפי זה אין כאן מגו דניחא ליה טפי למימר פרעתיך ביני לבין עצמי דאז לא מירתת ממה שיאמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להן שמא יחזרו ויכחישוהו:

דף מב

א"ל לאו אתורי יהבת לי פירש"י ז"ל לקנות מהן שוורים לשחיטה למחצית שכר ותימה דהא קיימא לן הנותן לחבירו למחצית שכר אינו רשאי להוציאן לצרכו כדאיתא בהמקבל רבא אמר להכי קרו ליה עיסקא וכו' דלא למישתי ביה שיכרא וכ"כ הטור י"ד סי' קע"ז וא"כ היאך הוה מצי למימר ליה סטראי נינהו שעל חוב אחר נתנן לו כיון דאינו רשאי למיעבד הכי דלאו של המקבל נינהו אלא של הנותן. והרמב"ם ז"ל בפי"ד מהלכות מלוה כתב אמר לו הלוה והלא שטר חוב זה דמי שור שלקחתי ממנו הוא ואתא גבית דמי בשרו וכו' ולפי זה אתי שפיר ונראה דלא הוה גריס לאו אתורי יהבית לי אלא אלו תורא יהבת לי ולספרים שלנו צ"ל שנתן לו דמים לקנות שוורים להרויח לעצמו ולא למחצית שכר וכן משמע מדברי הר"ן ז"ל:

בבא בטענת אביו ורבי אליעזר בן יעקב היא פירש"י ז"ל וקטן הבא בטענת אביו לא גרע מטענת עצמו דהכא ולא הוצרך לפרש כן דהך אוקימתא דר' אליעזר בן יעקב היא אכתי לא אסיק לה עד לבסוף דמסיק דפליגי נמי בקטן הבא בטענת אביו לפירש"י ז"ל ובדרבה פליגי וה"ק מתני' בבא בטענת אביו דהוי נתינה בגדול ואי משום דהוי משיב אבדה ר' אליעזר בן יעקב היא דסבר לא שנא בו ולא שנא בבנו אינו מעיז ולא הוי משיב אבל כרבנן לא אתיא דנהי דהוה נתינה בגדול מ"מ לדידהו פטור משום דהוה כמשיב אבידה

דאי בעי כפר הכל כיון דבנו מעיז ולפ"ז הא דקאמר ור"א בן יעקב לית ליה כו' הוא כמו והוינא בה דש"ס מסיים לה ואזיל ומפרש לאוקימתא דר"ח בן יעקב היא אח"כ מצאתי שכך פירש"י ז"ל בפ' הניזקין אמילתא אחריתי:

קמן והאמרת אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן פירוש וכיון דאין נשבעין על טענתו כשבא בטענת עצמו כשבא נמי בטענת אביו מאי הוי לה דהוי נתינה בגדול אכתי ליפטור משום דהוי כמשיב אבידה דטענתו כמאן דליתא וכהודה מעצמו בלא תביעה דמי וכ"כ מהרש"ל ותימה כיון דטענת קטן לאו כלום הוא כי מסיק בסמוך בדרבה קמיפלגי ופירש"י ז"ל ולעולם בטוענו קטן אכתי תקשי אמאי מיחייב רבי אליעזר בן יעקב והא קטן כמאן דליתא דמי וליכא טענה ולא שייך נמי למימר דאינו מעיז בפניו. ועוד דלפירושו עיקר חסר ועוד קשה דמאי סלקא אדעתיה דמשני מעיקרא טענת עצמו והודאת אחרים וכי לא ידע דאיכא למיפרץ כולהו נמי טענת אחרים והודאת עצמו נינהו. ונראה כמ"ש התו' בפ"ב דכתובות ובהניזקין דהא דמסיק אלא בדרבה קמיפלגי ה"ק לעולם בגדול איירי והא דקרי ליה טענת עצמו משום דפליגי בדרבה דלרבנן סברי דבבנו מעיז טענת עצמו היא והכא קאמר רבי אליעזר פעמים שאדם נשבע על מה שאתם מחשיבים טענת עצמו אבל לדידי דאינו מעיז טענת אחרים היא. ולעיל נמי דמוקי רב הא דתנן אבל נשבעין לקטן בבא בטענת אביו לאו בקטן ממש איירי אלא בגדול וקריה ליה קטן משום דלגבי מילי דאבוה קטן הוא. והשתא ניחא דמעיקרא נמי כי משני טענת אחרים והודאת עצמו אהא דרבה סמיך דסבירא ליה דטעמא דמודה מקצת ישבע ולא הוי כמשיב אבידה משום דהודאתו דלאו כמודה מעצמו דמי אלא כמודה ע"י אחרים כיון דלא מצי להעיז פניו בפני בעל חובו והיינו דמשני טענת אחרים והודאת עצמו דדוקא בפניו אמרינן דאינו מעיז אבל בבנו מעיז לרבנן ולכך הודאה דהכא חשובה כהודה מעצמו והמקשה לא אסיק אדעתיה הא דרבא ולכך פריך כולהו נמי כו' ומשני אלא בדרבה בה קמיפלגי ובלאו ה"נ צ"ל דמעיקרא אהא דרבה סמיך מדקאמר לעולם גדול ואמאי קרי ליה קטן כו' ואי לאו דסמיך אהא דרבה תיקשי ליה אתאי נקט רב בשטענו קטן כיון דבגדול איירי ה"ל למימר בהדיא בשטענו גדול או בשטענו בנו סתמא דמאי קמ"ל רב ומאי נ"מ בהא דגדול לגבי מילי דאבוה קטן הוא אלא צ"ל דמעיקרא נמי כי קאמר לעולם בגדול אהא דרבה סמיך דפליגי אם אדם מעיז בבנו אם לאו כדמסיק והשתא ניחא דנקט רב בשטענו קטן דאתי לשנויי הא דקרי ליה טענת עצמו כיון דבגדול תובעו איירי לכך קאמר כשטענו קטן כלומר נהי דגדול תובעו כיון דמילי דאבוה נינהו כקטן דמי ומעיז פניו והוי כמו טענת עצמו אלא דהמקשה לא אסיק אדעתיה הא דרבה ולכך פריך אי

הכי טענת אחרים היא ומשני טענת אחרים והודאת עצמו כדפירשתי דהודאה דהכא חשובה כפודה מעצמו כיון דבבנו מעיז ואכתי לא הוה אסיק לדעתיה ופריך ליה כולהו נמי טענת אחרים וכו' עד דמפרש ליה בהדיא דבדרבה פליגי וה"ק אלא כל הנך שינויא לאו כדקא ס"ד אלא בדרבה קמיפלגי:

ומה לי משועבדים להדיוט ומה לי משועבדים לגבוה אף ע"ג דידע הא דרב הונא דאמר בסמוך חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש יש לומר דקא סלקא דעתיה דהא דקאמר להקדש ליפרע מנכסי הקדש כשמת המקדיש איירי או שאינו לפנינו דלא שייך קנוניא ולכך פריך תנינא מנכסים משועבדים לא יפרעו אלא בשבועה ומה לי וכו' דכי היכי דאין נפרעין ממשועבדים להדיוט כשאין הלוה לפנינו אלא בשבועה דחיישינן שמא שטר פרוע הוא הכי נמי אין נפרעין ממשופבדים לגבוה כשאין המקדיש לפנינו אלא בשבועה שמא פרוע הוא ומשני ס"ד אמינא הדיוט הוא כו' מתני' אתי לאשמעינן דאע"ג דהמקדיש לפנינו וא מר שאינו פרוע הוא אפ"ה צריך לישבע דחיישינן לקנוניא דאי מהתם סד"א הדיוט הוא דאין גובין ממשעבדי אלא בשבועה אע"ג דמודה ליה שאינו פרוע משום דאדם עושה קנוניא על הדיוט אבל הקדש לא קמ"ל ולכך פריך והא"ר הונא כו':

דף מג

אבל א"ל בית זה מלא ידיעה טענתיה וס"ל מתניתין דקתני דאין נשבעין אלא על דבר שבמדה כו' טעמא משום דכי היכי דליהוי ידיעה טענתיה הלכך כי א"ל בית זה מלא כיון דידיעה טענתיה אע"ג דליכא דבר שבמדה נשבעין ורבא ס"ל דאע"ג דידיעה טענתיה אין נשבעין אלא על דבר שבמדה כו' וטעמא מא משום דדבר המסויים בעינן כמ"ש התוס' א"נ אית לה שום טעמא אחרינא:

מאי לאו לאתויי בית זה מלא וא"ת ודלמא לאתויי בית סתם דאכתי לא תני ליה כמ"ש התוס' וע"ק אמאי תני זה הכלל הא לא שייך לרישא דהוי מה שטענו לא הודה לו אע"ג דלמאי דמוקי לה במנורה של חוליות ניחא כמ"ש התוספות מ"מ למסקנא דאמר שאני מנורה הואיל ויכול לגוררה כו' לא אתי שפיר והרי"ף והרמב"ם והרא"ש לא מייתי אלא מסקנא דהואיל ויכול לגוררה. ונראה לפרש מדקתני ברייתא מנורה בת עשרה ליטרין יש לי בידך אין לך בידי אלא בת חמשה ליטרין חייב ולא קתני מנורה עבה יש לי בידך אין לך בידי אלא דקה חייב דהוה רבותא טפי ע"כ צריך לומר דלא מחייב אלא דוקא בכי האי גונא דידיעה טענתיה אבל מנורה עבה ודקה אף על גב דהודה לו מה שטענו הואיל ויכול לגוררה ולהעמידה על מנורה דקה אפ"ה פטור כיון דלא ידיעה טענתיה לכך קאמר מאי לאו לאתויי בית זה מלא ואתי לאשמעינן דאע"ג דבבית זה ידיעה טענתיה והודה

לו מה שטענו אפ"ה פטור כיון דליכא דבר שבמדה אבל בית סתם לא מצי לאתויי דכיון דבבית סתם לא ידיעה טענתיה לא איצטריך לאתויי ליה בזה הכלל דמדקתני מנורה בת עשרה ליטרין וכו' ולא קתני מגירה עבה ודקה שמעינן לה דכל היכא דלא ידיעה טענתיה דפטור אע"ג דהודה מה שטענו והשתא י"ל דכליו של דבר אסיפא קאי דלא קתני מנורה עבה ודקה וקתני בת עשרה ליטרין וכו' לאשמעינן דבעינן הודה לו מה שטענו ובעינן נמי דליהוי ידיעה טענתיה וע"ז קאמר כללו של דבר לעולם אינו חייב עד שיטעננו בדבר שבמדה כו' כלומר דלא סגי לן בהנך תרתי דתלת מילי בעינן דאע"ג דה דה לו מה שטענו וטענתו ידיעה אפ"ה לא מחייב אלא על דבר שבמדה וכו' ומנורה בת י' ליטרין אית בה תלת מילי לכך מחייב ואי לאו דקתני כללו של דבר ה"א דבתרתי מילי סגי כדפירשת:

אמר שמואל אירשא נראה דבסיפא נמי איכא נפקותא היכא שהמלוה רוצה להפך השבועה על הלוה והלוה רוצה בכך דאע"ג דשבועה דאורייתא לא מהפכינן היכא ששניהם רוצים מהפכינן כמ"ש הטור בסי' פ"ז בשם רב אלפס ז"ל ובכה"ג אפי' שניהם רוצים לא מהפכינן שמא יוציא הלה את הפקדון והוי שבועה לבטלה וחילול השם לפי פיר"ח ז"ל ושמא משום הכי לא קתני מי נשבע וכו' ברישא לאשמעינן דבסיפא נמי איכא נפקותא וכן לרב אשי דמפרש מי נשבע תחילה איכא נפקותא בסיפא שאם הפך מלוה את השבועה על הלוה מרצונו מלוה נשבע תחילה שאינה ברשותו:

דף מד

ה"ב בפרק האומנין מכאן לב"ח שקונה משכון ותסברא כו' ולא גרסי' לימא דר' יצחק תנאי היא וכן משמע קצת דאי גרסי' ליה צריך לומר דהאי דקאמר ותסברא לאו היינו האי דקאמר מעיקרא דבדרבי יצחק קמיפלגי וזה דוחק. וכן משמע עפה שכתבו התוס' ועוד דמסיק בסוף ותסברא אימור דאמר רבי יצחק כו' ומעיקרא פשיטא ליה דבשווי יודה ר"א משום דר' יצחק ואי גרסי' ליה לא שייך לאקשויי מסברת המקשה על סברת המתרץ מיהו מדברי הראב"ן ז"ל משמע בהדיא דגרסינן ליה:

במלוה צריך למשכון קמיפלגי פירש"י ז"ל להשתמש בו ומנכה מן החוב דמי שכירו' המשכון וקשה דאם כן בסיפא כשהלותו אלף זוז בשטר והניח משכון בידו אמאי מודה רבי אליעזר הא אכתי לאו מצוה קא עביד כיון דצריך למשכון ומשתמש בו ונהי דמעיקרא עשה מצוה שהלוהו בלא משכון מ"מ השתא מיהא לאו מצוה קעביד ומצוה ראשונה אזלא לה. ועוד דמשמע מפירש"י ז"ל דהלכה כרב יוסף כמ"ש התוספות ואם כן בפרק האומנין אמאי מסיק ש"ס אלא מחוורתא מתני' דלא כרבי אליעזר לוקמא ככולי עלמא וכשאין המלוה צריך למשכון דמודי בה רבי אליעזר. ועוד דאי במשתמש במשכון

ומנכה לו מן החוב איירי הרי לא גרע משוכ' כלי מחבירו ואמאי קאמר רבי אליעזר דישבע ויטול מעותיו ורבי עקיבא נמי אמאי קאמר יכול הוא שיאמר לו כלום הלויתני אלא על המשכון וכו' תיפוק ליה דשוכר הוי וקיימא לן דשוכר חייב בגניבה ואבידה ואין סברא לומר דר' אליעזר ור' עקיבא תרוייהו ס"ל דשוכר כשומר חנם דמי ועוד דמלוה צריך למשכון לא משמע כפירש"י ז"ל דלפירושו הוה ליה למימר במלוה משתמש במשכון קמיפלגי לכך נראה כפיר"ח ז"ל שכתבו התוספות שכל המלוה לחבירו על המשכון צריך למשכון קרי ליה כיון שלא רצה להלות לו בלא משכון ומה שהקשו התו' דאטו משום הכי לאו מצוה קעביד לאו קושיא היא דאע"ג דגוף ההלואה מצוה היא מיהו לקיחת המשכון לאו מצוה היא דפשטא דקרא דאם כסף תלוה בלא משכון איירי מדכתיב בחר הכי אם חבל תחבול שלמת רעך וכתיב נמי כי תשה ברעך משאת מאומה לא תבא אל ביתו לעבט עבטו בחוץ תעמוד והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך העבט משמע דמצות הכתוב היא שילוה מתחילה בלא משכון אלא כשהגיע זמן הפרעון ואינו פורע לו אז צוה הכתוב שלא יהיה לו כנושה ולא יגוש אותו אלא יטול משכון מידו, והיינו דקאמר מר סבר לאו מצוה קעביד דלא דמי לשומר אבדה דהתם לקיחת האבדה מצוה היא לכך כשמתעסק בה לשוטחה ולנערה פטור מליתן לעני אבל לקיחת המשכון כיון דלאו מצוה הוא לפיכך כשמתעסק בו לשוטחו לא הוי עוסק במצוה. והשתא ניחא הא דקתני סיפא דברייתא אבל המלוה לחבירו אלף זוז בשטר והניח משכון בידו דברי הכל אבד המשכון אבדו מעותיו משום דאורחא דמלחא כשהלוהו בשטר שאין נותן לו משכון באותה שעה כמ"ש התו' אלא שלא בשעת הלואה איירי כשהגיע זמן הפרעון ולא פרע לו הניח משכון בידו ע"י ב"ד ולהכי אפי' ר"א מודה שאם אבד המשכון אבדו מעותיו דלקיחת המשכון באותה שעה מצוה הוי דכיון שכבר הגיע זמן הפרעון ולא פרע לו ראוי היה לנוגשו שיפרענו אלא דמצות הכתוב הוא שלא יגוש אותו ויטול משכון מידו כדי שימהר לבקש מעות לפרוע חובו כי מתבייש מה שבכל יום ויום מחזירין לו משכונו כמ"ש התוס' בפרק המקבל וכיון דאז לקיחת המשכון מצוה היא מה שאינו דוחקו לפרוע לכך כשמתעסק בו לנערו ולשוטחו עוסק במצוה הוא ואי אתי עניא לא בעי למיתב ליה:

דף מה

פרק שביעי - כל הנשבעין

הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה ועד אחד מעידה וכו' נראה דלכך לא חשיב להו ברישא דמתניתין בהדי הנר דנשבעין ונוטלין משום דהנך כולהו שטר כתובה ושטר חוב בידן ובדין הוא דאפי' שבועה לא בעי אלא דהחמירו חכמים עליהן ואמרו שלא יטלו אלא בשבועה וא"כ לאו חידוש הוא מה שנוטלין בשבועה אבל כל הנך דחשיב ברישא חידוש נינהו דמן הדין אין להן ליטול כיון דלית להו לא שטר ולא ראיה אלא דחכמים תיקנו שיטלו בשבועה:

בעל הבית טרוד בפועליו כתבו התוספות ולא פלוג בין פועל אחד ליש לו פועלים הרבה ולפי זה ניחא הא דפריך וליתב ליה בלא שבועה אף ע"ג דזימנין ברי שלו טוב הוא דפעמים יהיה כדבריו כמ"ש התוס' בסמוך מ"מ כיון דרובן טרודים ושוכחים לא פלוג רבנן והתו' כתבו דרבנן חשיב ליה כודאי שכח מיהו מדקאמר בסמוך קציצה ודאי מידכר דכיר ליה משמע קצת דמעיקרא בספק שכח מחזקינן ליה:

אלא בעל הבית טרוד בפועליו השתא נמי איצטריך טעמא דמשום כדי חייו דשכיר כדאמר מעיקרא וכ"כ רב אלפס ז"ל בהדיא וז"ל עקרוה רבנן לשבועה מבעל הבית משום דב"ה טרוד בפועליו ושדיוה אשכיר משום כדי חייו דשכיר וכתב הר"ן דר"ל משום כדי חייו דשכיר תיקנו שבועה על ב"ה וכיון דראו שעסקיו מרובין ואינו יכול לישבע תיקנו שישבע השכיר וכ"כ הרמב"ם והרא"ש ז"ל וכן משמע דאי לאו הכי מאי איריא שכיר דבעל הבית אפי' שכיר דעלמא נמי אם יתבע שום תביעה מבעל הבית ויאמר לו פרעתיך ישבע שכיר ויטול כיון דב"ה טרוד הוא והוא אינו טרוד. והשתא שמואל דמפרש טעמ' דשכיר משום כדי חייו אשינוייא דבעל הבית טרוד בפועליו כדמסיק ולכך כתבו התוס' לעיל דלא חשיב אלא הנהו שאין כנגדו ראויין לישבע אע"ג דלשמואל טעמא דשכיר משום כדי חייו הוא ולדידיה כנגדו ראוי לישבע הוא אלא צ"ל כדפרישית שמואל אית ליה נמי טעמא דב"ה טרוד בפועליו. אבל קשה דפריך בסמוך אי הכי אפי' קצץ נמי משמע דהכי פי' אי אמרת בשלמא משום כדי חייו ניחא דגבי קציצה כיון דלית ביניהו אלא פורתא דשכרן של פועלים ידוע הוא לכל ובההיא פורתא דכפר ליה ב"ה ליכא למיחש משום כדי חייו כיון דאכתי פש ליה גביה שיעור שכרו הידוע אלא אי אמרת משום טרדת פועלים הוא אפי' קצץ נמי וכן הא דפריך בתר הכי אי הכי אפי' עבר זמנו נמי משמע דהכי פי' אא"ב משום כדי חייו ניחא דליכא משום כדי חייו אלא שכיר

יום ביומו אלא אי אמרת משום טרדה אפי' עבר זמנו נמי וכ"כ רבינו ניסים ז"ל ולמאי שפירש"י דהשתא נמי איצטריך טעמא דמשום כדי חייו לא פריך מידי כיון דבקציצה ולאחר זמנו לית בהו משום כדי חייו וצ"ל דבקציצה ובלאחר זמנו אית בהו שפיר משום כדי חייו והא דנקט א"ה אע"ג דאין שיי' כאן אא"ב אין לחוש כמו שכתבו התוס' כיון דעדיין לא פריש שום טעם:

לא שנו אלא ששכרו בעדים דכיון שיש עדים שעשה עמו מלאכה לכך ראו חכמי' להפיל שבועה על בעל הבית משום כדי חייו דשכיר שלא ילך בפחי נפש וכיון דב"ה טרוד בפועליו ואינו יכול לישבע תיקנו שישבע שכיר ויטול אבל שכרו שלא בעדים לא ראו חכמים להטיל שבועה על בעל הבית כלל ולא חשו לכדי חייו דשכיר מתוך דהוה מצי למימר לא שכרתיך מעולם והיה פטור מן השבועה השתא נמי פטור הוא מן השבועה וכן פירש"י ז"ל יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך ונאמן בלא שבועה והשתא מ"ש התוספות תימה מאי מועיל כאן מגו כו' לאו קושיא היא דודאי לא מהימן טפי משום מגו אלא אמרינן מגו לפוטרו מן השבועה והיינו דפריך רבא אמילתא דשמואל א"כ שבועת שומרין דחייב רחמנא היכי משכחת לה פי' כיון דאחרת מגו ליפטר מן השבועה א"כ כשבועת שומרין נמי נימא מגו לפוטרו משבועה ולכך לא פריך הכי אמאי דאמרינן מגו בכל התורה:

מתוך שיכול לומר לו לא שכרתיך מעולם יכול לומר לו וכו' תימה דבשלמא כשבעל הבית כופר הכל ניחא אבל כשמודה מקצת מאי איכא למימר דהא מתניתין במודה במקצת נמי איירי ובמודה מקצת לא שייך מגו דלא היו דברים מעולם דאין אדם מעיז לכפור הכל דאם לא כן בכל מודה מקצת אמאי לא מהימן בלא שבועה במגו דאי בעי כפר הכל אלא ודאי לא שייך מגו כי האי גונא דהוה ליה מנו דהעזה כמ"ש התי'. ובשור ח"מ סי' פ"ט כתב בשם ר"י דאפי' שכרו שלא בעדים אינו נאמן אא"כ טוען פרעתיך כל שכרך דאז הוא נאמן במגו דלא שכרתיך אבל במודה מקצת ליכא מגו דהוה ליה העזה אבל הרמב"ם ז"ל כתב שאין לחלק שכתב שכרו שלא בעדים נאמן לומר נתתי לך שכרך וישבע ב"ה היסת או שבועת התורה כשמודה מקצת והכי מסתבר עכ"ל:

דף מו

אומן אומר קצצת לי שתים והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחח הך ברייתא ודאי איירי כגון שאמר שעדיין לא פרע אותה א' כיון דמוקי לה בסמוך כר' יהודה דבעי הודאה במקצת כמ"ש התוס' ושפיר קתני בזמנו נשבע ונוטל דלא עבוד רבנן תקנתא לשכיר אלא בזמנו עבר זמנו המוציא מחבירו עליו הראיה דאם אמר שכבר פרע אותה אחת פשיטא

דליכא תקנתא לר' יהודה כיון דבעי הודאה במקצת אלא אפי' אמר שעדיין לא פרע כיון דעבר זמנו ליכא תקנתא והמע"ה ולא איצטריך למיתני דאז נשבע ב"ה שבועה דאורייתא דמלתא דפשיטא היא דמודה מקצת חייב שבועה דאורייתא והא דפריך לעיל ואי לא מייתי ראיה פקע ואמאי ישבע ב"ה ויפסיד אומן לא מצי לשנויי דהתם נמי איירי כגון דאמר שעדיין לא פרע אותה אחת ולא איצטריך למיתני דאז נשבע ב"ה שבועה דאורייתא דברייתא דלעיל כיון דרבנן היא דלא בעי הודאה במקצת מדקתני רישא כיצד בזמן שא"ל שכרתני כו' דליכא הודאה במקצת לכך דייק שפיר אמאי קתני המע"ה דמשמע דליכא תקנתא בקציצה אלא בפריעה והא בקציצה נמי משכחת לה תקנתא לשמואל כגון דאמר שכבר פרע אותה אחת דתיקנו רבנן שישבע ב"ה ויפסיד אומן אע"ג דבעלמא כופר הכל פטור בלא שבועה. וא"ת מאי פריך דלמא שמואל דאמר בזו ישבע ב"ה ויפסיד אומן במודה מקצת דוקא איירי כגון דאמר שכבר פרע אותה אחת וי"ל כיון דקיימא לן כרבנן דלא בעו הודאה במקצת ובי רב ספוקי הוה מספקא להו אי אמרינן קציצה מידכר דכירי אינשי אי לאו א"כ אמאי שלחו ליה לשמואל במודה מקצת דוקא ולא שלחו ליה הכי בכופר הכל מי תיקנו רבנן שישבע שכיר ונוטל א"ד קציצה מידכר דכירי אינשי וישבע ב"ה אלא ודאי אין ה"נ אינהו בכופר הכל נמי שלחו ליה נמצא כי אמר להן שמואל בזו ישבע ב"ה ויפסיד אומן בכופר הכל נמי קאמר הכי אע"ג דבעלמא כופר הכל פטור בלא שבועה הכא חייב לישבע מתקנת' דרבנן ולכך פריך שפיר אמאי פקע ישבע ב"ה ויפסיד אומן וכן משמע קצת מדלא השיב שמואל בקצרה קציצה מידכר דכירי אינשי משמע דה"ק בזו תקנו רבנן שישבע ב"ה ויפסיד אומן משום דקציצי מידכר דכירי:

עבר זמנו המוציא מחבירו עליו הראיה הקשו התו' כיון דאיירי שעדיין לא פרע אותה אחת אמאי אמרי' המע"ה והא מפרש לעיל טעמא כו' והכא השהה והרי עבר י"ל דנאמן במגו דאי בעי אמר שכבר פרע אותה אחת ולא הוי מגו דהעזה כיון דעבר זמנו ומסייע ליה הך חזקה דאין שכיר משהה שכרו וכה"ג משמע קצת בריש ב"מ גבי סלעין דינרין מלוה אמר ה' ולוה אמר ג' ר"ע אומר איני אלא כמשיב אבדה ופטור ופירש"י ז"ל מדהל"ל ב' והשטר מסייעו וכו':

דשלח רב הונא בר אבין כו' כי הא דרבא כו' לגירסת התו' ניחא דמייתי להו דאיצטריך לאתויי ראיה דמה"ט דדברים העשוין להשאיל ולהשכיר לחוד אינו נאמן אע"ג דשאר כולהו איתנהו לטיבותא אבל לגי' רש"י ז"ל קשה דמאי איצטריך לאתויי ראיה להך מלתא והא סברא הוא דכיון דעשוין להשאיל ולהשכי' דאינו נאמן:

וספרא דאגדתא כתבו התו' נראה דכ"ש שאר ספרים שדרך להשאילן וכו' ותימה כיון דספרים עשויין להשאיל ולהשכיר הא דתנן בהגוזל בתרא וכו' אבל הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' טוען כתב דדברים העשויין להשאיל ולהשכיר הן הכלים שבני אותה המדינה עושין אותן מתחילת עשייתן כדי להשאילן ולהשכירן וליטול שכרן כגון היורות גדולות של נחשת שמבשלין בהן בבית המשתאות וכו' וכן אם היה לאדם משאר הכלים ויש לו עדים שהוא משאילו ומשכירו תמיד כו' הרי הוא ככלים העשויין להשאיל איל ולהשכיר ורבא דאפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר היינו שנתברר לו בעדים שהן מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ובפרק המקבל כתבתי דדברי רבינו תם עיקר וכ"כ רב אלפס ז"ל:

דף מז

היכי תנן ר' יוסי אומר יחלוקו או ר' מאיר אומר יחלוקו ונפקא ליה מינה כי היכי דלידע הלכתא מאי דקיימא לן ר' יוסי ור' מאיר הלכה כר' יוסי ולהכי כי אמר ליה לא ידענא סא בעי מיניה הלכתא מאי:

רבותינו שבבבל רב ושמואל נראה דכי היכי דסבירא להו דאם מת לוה בחיי מלוה יתמי מלוה מפסידין אע"ג דלא הוה רמיא על אביהן אלא שבועה דרבנן אפ"ה סבירא להו דאלימא תקנתא דרבנן הכי נמי גבי שניהן חשודין מסתמא סבירא להו דחזרה שבועה למקומה דאמר ר' מאיר היינו לסיני ומפסיד התובע כשהוא חשוד ואין יכול לישבע אע"ג דלא רמיא נמי על התובע אלא שבועה דרבנן דחכמים תיקנו בחשוד שישבע התובע ויטול אפ"ה אלימא תקנתא דרבנן שאם אינו יכול לקיים אותה מפסיד ורש"י ז"ל פי' דהא דרב ושמואל הוי דומיא דשניהן חשודין משום דגם יתמי לוה אין יכולין לישבע וקצת קשה דהא יתמי לוה לאו בני שבועה נינהו דשבועה לאו עלייהו רמיא:

אמר ר' טורח שבועה זו למה פירש"י ז"ל ששניהן באין לב"ד שתצא שבועת שוא מביניהם ולא משמע כן מדנקט למה משמע דקשיא ליה למה לי שבועה והלא בלא שבועה סגי. ועוד דקא"ל ר' חייא תנינא שניהן נשבעין ונוטלין מב"ה ופירש"י ז"ל תנינא כבר שנית לנו וסתמת במשנה שניהן נשבעין ונוטלין ופירושו תמוה חדא דבמתני' לא קתני שניהן נשבעים ונוטלין מב"ה אלא הוא נשבע ונוטל והן נשבעין ונוטלין קתני וא"כ אמאי לא נקט לישנא דמתני' ועוד דבפ"ק דב"מ פריך ש"ס ותו הא דתני ר' חייא שניהן נשבעין ונוטלין מב"ה נימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא אמאי מייתי לה מברייתא א ולא מייתי לה ממתני' דהכא וכן הקשה שם רש"י ז"ל. ועוד מדנקט התם ותו הא דתני ר' חייא כו' משמע דברייתא היא וא"כ לן פירש"י ז"ל הכא דא"ל כבר סתמת לנו במשנה

שניהן נשבעין ונוטלין ובא לאו מתני' מייתי ליה אלא ברייתא. ועוד דא"כ לא חידש ליה ר' חייא כלום דרבי נמי הוה ידע מתני'. ועוד דקאמר קיבלה מיניה או לא קיבלה מיניה מאי קבלה שייך בכה"ג ונראה לפרש דר' הוה סבר דהא דתנן הוא נשבע ונוטל והן נשבעין ונוטלין לאו דשניהן נשבעין ונוטלין מב"ה קאמר אלא הוא נשבע ונוטל מב"ה והן נשבעין ונוטלין מן החנוני ונמצא דחנוני מפסיד והיינו דקא מתמה רבי טורח שבועה זו דחנוני למה לי כיון דפועלים חוזרין ונשבעין ונוטלין מחנוני הוה להו לתקן שישבעו פועלין ויטלו מב"ה ויפסיד חנוני ולמה הטריחו את החנוני לישבע חנם והשיב לו ר' חייא דברייתא תנינא דשניהן נשבעין ונוטלין מב"ה דב"ה מפסיד ולא חנוני ולכך חנוני נמי נשבע. והשתא ניחא דבפ"ק דמציעא דפריך מדר' חייא ולא ממתניתין משום דמדרבי חייא אלימא ליה לאקשויי דע"כ חד מנייהו חשיד אממונא דשקיל ממונא שלא כדין אבל מתני' איכא לפרושי כדר' דהוא נשבע ונוטל מב"ה והן נשבעין ונוטלין מחנוני קאמר ואתי נמי שפיר הא דבעי אי קיבלה מיניה או לאו:

דף מח

אמר לחנוני תן לי בדינר פירות ונתן לו כו' נשבע בעל הבית פירש"י ז"ל נשבע בעל הבית שבועת היסת ותימה דשבועת היסת לא ניתקנה אלא בימי רב נחמן כדמוכח לעיל ק פירש"י ז"ל לקמן בסוף פירקין בהדיא וז"ל וכשנישנית זו בימי התנאים עדיין לא תיקנו שבועת היסת כי בימי רב נחמן תיקנוה. ונראה לפרש דשבועת היסת בימי התנאים ניתקנה אלא דלא תיקנוה רק היכא דמסתבר טעמא כההיא דחנוני ושולחני שלא יהא כל אחד הולך וגוזל את חבירו בכל עת שירצה לפי שכל אדם קונה ומוכר פירות פורט ומחליף מעות בכל יום נמצא שכל אחד הולך וקונה או מוכר לחבירו ויאמר נתתיו לך את הדינר או את הפירות דלא שייך להעיד עדים בכל עת שיקנה וימכור פירות או יחליף מעות ולכך הטילו חכמים שבועה על הכופר מפני תיקון העולם כי ההיא דריש פ"ק דמציעא דאמר רבי יוחנן שבועה זו דשנים אוחזין בטלית תקנת חכמים היא שלא יהא כל אחד הולך ותוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי הוא מיהו התם נשבע בנקיטת חפץ דנשבע ונוטל הוא אבל הכא אינו נשבע אלא שבועת היסת בעלמא דלאו נשבע ונוטל הוא שכבר הוציאן מרשותו אבל האומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום דלא שייך האי טעמא דהלואה לא שכיחא כל כך ועוד דיכול להלוותו בעדים ובשטר וכן כשא"ל הן ולמחר אומר לו תנהו לי נתתיו לך דלא שייך האי טעמא לכך פטור בלא שבועה ואתא רב נחמן והוסיף ותיקן שבועת היסת בכל תביעות שבעולם משום דחזקה אין אדם תובע את חבירו אלא א"כ יש לו עליו וכן משמע קצת שכבר

ניתקנה שבועת היסת בימי התנאים מדנקט רב נחמן בפרק שבועת הדיינין ומשביעין אותו שבועת היסת משמע דה"ק אותה שבועה ששמו חכמים כבר משביעין נמי למי שאומר מנה לי בידך כו' ובש"ע סי' צ"א כתב אמר לחנוני תן לי בדינר פירות כו' הלוקח נשבע כתקנת חכמים בנקיטת חפץ כו' לפירש"י ז"ל דאינו נשבע אלא היסת נשבע בלא נקיטת חפץ:

משום דמורי בה התירא כתבו התוספות פסק ר"ת דבמלוה למחצית שכר אין יכול להשביעו דכיון דלוקח שכר עמלו לא מורי היתירא משמע בהדיא דס"ל דלא חשדינן ליה לשותף שיגנוב יותר משכר עמלו וטרחו ולפי זה כל שותף מצי למיפטר נפשיה משבועת השותפין כשאומר שומו לי שכר טרחי כמה הוו ואתן לו דתו לא רמיא עליה שבועה דבטפי מהכי לא חשדינן ליה אבל הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהלכות שותפין כתב המשלח ביד חבירו חפץ למוכרו או ששלח מעות בידו לקנות לו סחורה אע"פ שלא נתן לו שכר על זה ואין לו הנאה בשליחות זו הרי זה כבן בית ויש לו להשביעו מספק שלא גזל לו כלום משמע מדבריו דכ"ש הוא כשנותן לו שכר על זה דמצי להשביעו וטעמו נראה משום דאכתי מורי התירא שלא נתן שכרו כראוי לו וחושב בדעתו שמגיע לו בשכרו כפלי כפלים ולפי זה לא מצי למיפטר נפשיה כשאומר שומו לי שכר טרחי ואתן לו. ובש"ע סי' צ"ב כתב דעת שניהם וכיון דהוי ספיקא דדינא נראה דמצי למיפטר נפשיה כשאומר שומו לי כו' דיכול לומר קים לי כרבינו תם:

דף מט

איכא בינייהו לפתוח לו פירש"י ז"ל אם לא טען התובע שיגלגלו עליו יפתחו לו ב"ד גלגול למ"ד מגלגלין וקשה דהא בר"פ שבועת הדיינין קתני שהב"ד חייבין לחזור על כל הצדדין ולאיים על הנתבע שלא ישבע ואומרים לו הוי יודע שכל העולם כולו נזדעזע וכו' וא"כ היאך תיסק אדעתין למימר שהב"ד יפתחו לו לתובע שיגלגל על הנתבע עוד שבועות אחרות ונהי דיאיימו עליו ויאמרו לו שישלם ולא ישבע עליהן מ"מ איכא למיחש שלא ירצה לשלם וישבע ועוד דא"כ אמאי לא קאמר דאיכא בינייהו בשכיר גופיה דלמאן דאמר לכל מגלגלין שהב"ד פותחין לו גלגול אם כן חוץ משכיר שמגלגלין דקאמר היינו נמי שאין פותחין לו אבל אם טען גלגול מגלגלין עליו ולמ"ד לכל אין מקילין שאם טען גלגול מגלגלין עליו צריך לומר דחוץ משכיר שמקילין היינו שאין מגלגלין עליו כלל אפי' אם טען גלגול לכך נראה דהא דקאמר לפתוח לו היינו שאומרים לו לשכיר אל תצטער עצמך השבע ועול ופותחין לו תחילה שישבע לאפוקי בשאר כל הנשבעין שחייבין ב"ד לאיים עליהן ולמונען אבל בשכיר כיון דאליו הוא נושא את נפשו פותחין לו לישבע

והשתא איכא בינייהו דשכיר גופיה דלמ"ד חוץ משכיר שאין מגלגלין נהי דאין מגלגלין מ"מ לפתוח מיהא אין פותחין לו ולמ"ד חוץ משכיר דמקילין לא מיבעיא דאין מגלגלין עליו שאר שבועות אלא אפי' בשבוע' זו מקילין עליו ופותחין לו וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפי"א מהלכות שכירות ארבעה שומרין פרק שמיני שומר חנם נשבע על הכל לפי שאינו נהנה כלום והשואל משלם את הכל לפי שכל הנאה שלו נושא שכר והשוכר נשבעין וכו' לפי שנהנה מקצת ומהנה מקצת לכך נשבעין על מקצת ומשלמין מקצת:

פרק שמיני - ארבעה שומרין

ה"ג אמר לאחד בשוק כו' משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידין אותו שגנבו וכך היא גירסת הירושלמי וכ"כ התוס' ונקט משביעך משום סיפא ולפירש"י ז"ל דלא גריס ליה קשה דא"כ למה ליה למיתני הך מלתא בהאי פירקא כיון דלאו בקרבן שבועה איירי דכולהו מילי דהך מתני' לענין קיק שבועה קתני להו זה הכלל כל המשנה מחובה לחובה וכו' במשנה דירושלמי לא גרסינן זה הכלל קמייתא אלא בתרייתא לחודא זה הכלל כל הנשבע להקל וכו' דלכאורה משמע דתרוייהו חד מלתא נינהו ושמא י"ל דהא דקאמר זה הכלל כל הנשבע להקל על עצמו חייב משום דקיימא לן מתנה עליו שומר שכר להיות פטור מגנבה ואבדה כגון שאר כל השומרין יכולין להתנות עליהם כפי רצונם והיינו דקאמר זה הכלל כל הנשבע להקל על עצמו חייב שאם התנה עליו שומר שכר להיות פטור מגנבה ואבדה ולהפחייב באונסין ונאנסה נסה והוא טוען שנגנבה ונשבע על כך אע"ג דמשנה מפטור לחובה אפ"ה חייב כיון דנשבע להקל על עצמו ואם נגנבה וטעין שנאנסה ונשבע על כך אע"ג דמשנה מחובה לפטור כיון דנשבע להחמיר על עצמו פטור וכן כל כיוצא בזה:

הכי גרסינן בפרק הפועלים אי הכי ארבעה שלשה הוי ורש"י ז"ל מחקו וכתב דבין לר"מ בין לר"י פרכינן לה ויש ליישב דווקא לר"מ פריך דלר"י פשיטא ליה דארבעה שומרין ודיניהן שלשה דשוכר ושומר חנם אע"ג דדיניהן שוה מ"מ תרי גווני נינהו דשוכר נהנה ומהנה ושומר חנם אינו נהנה כלל והוי שפיר ארבעה שומרין אלא לר"מ מאי ארבעה שומרין כיון דדיניהן שוה ותרוייהו חד גונא נינהו דתרוייהו נהנה מקצת ומהנה מקצת ומשני דלר"מ נמי ארבעה שומרין ודיניהן שלשה דמ"מ נושא שכר ושוכר תרי מילי נינהו

הדרן עלך פרק ארבעה שומרין בעזרת מצמיח ישועו"ת סיימתי מסכת שבועות